

**ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ (ΑΥΤΟΡΡΥΘΜΙΣΗ)
ΕΝΑΝΤΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ
ΤΗΣ ΥΠΕΡΧΡΕΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΟΛΗΠΤΩΝ (*)**

*Απόστολος Δ. Τασίκας, Δ.Ν., LL.M.,
Δικηγόρος Αθηνών / Φραγκφούρτης,
Λέκτορας Νομικής Σχολής Α.Π.Θ.*

*„Drum prüfe, wer sich ewig bindet“
Schiller, „Das Lied von der Glocke“ (1799)*

A. Εισαγωγικά: Υπερχρέωση ιδιωτών

1. Τα μη ενήμερα, άλλως μη εξυπηρετούμενα, δάνεια (ΜΕΔ) ήδη στις αρχές του 2015 ξεπερνούσαν το 1/3 του συνολικού δανειακού χαρτοφυλακίου των πιστωτικών ιδρυμάτων (π.ι.)¹. Ενώ κατά τους μήνες Αύγουστο-Σεπτέμβριο 2014 υπολογιζόταν ότι στα τέλη 2014 θα άγγιζαν το 35% του συνόλου των δανείων (δηλ. σε απόλυτους αριθμούς €80δισ.), πλέον, τον Απρίλιο 2015 όλες οι εκτιμήσεις έδειχναν ότι τέλος του 2015 θα άγγιζαν ποσοστό 39% του συνόλου των δανείων, δηλ. σε απόλυτο αριθμό €100δισ.². Το πολύπτυχο της οικονομικής κρίσης, κυρίως η εκτίναξη των ποσοστών ανεργίας και οι περικοπές μισθών και συντάξεων,

(*) Το κείμενο, σε διευρυμένη έκταση και εμπλουτισμένη μορφή, μετά και από προσθήκη υπομνηματισμών, αφού λήφθηκαν, στο μέτρο του δυνατού, υπόψη οι νομοθετικές εξελίξεις ως και το Δεκέμβριο του 2015, αποδίδει μέρος της ευρύτερης εισήγησης του γράφοντος στην ημερίδα που διοργάνωσε η Ανεξάρτητη Αρχή «Συνήγορος του Καταναλωτή» (ΣτΚ) την 20.05.2015, στην Αθήνα, ως επετειακή εκδήλωση για τη συμπλήρωση 10 ετών λειτουργίας της, με γενικό θέμα: «Προστασία του καταναλωτή και οικονομική κρίση». Η εισήγηση με θέμα «Ιδιωτική Αυτονομία και Αυτορρύθμιση στην Υπερχρέωση των Ιδιωτών» εντασσόταν ειδικότερα στον 2ο θεματικό κύκλο εισηγήσεων με θέμα: «Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις χρηματοπιστωτικές συναλλαγές».

¹ Για την εξέλιξη κατά τα τελευταία έτη των αμείλικτων αριθμών για τα ΜΕΔ στην Ελλάδα, σε σύγκριση και με άλλες χώρες της ΕΕ (και όχι μόνο), βλ. ενδεικτικά *World Bank*, Bank non-performing loans to total gross loans (<http://data.worldbank.org/indicator/FB.AST.NPER.ZS> - τελευταία πρόσβαση 01.11.2015)· *IMF*, A Strategy for Resolving Europe's Problem Loans (SDN 19/2015), σ. 7-9 επ., 12, 18-19, 28 (<https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2015/sdn1519.pdf> - τελευταία πρόσβαση 01.11.2015). Για την εξέλιξη των ΜΕΔ την περίοδο 1998-2003, βλ. *IMF*, Global Financial Stability Report (Απρίλιος 2004), σ. 91.

² Για την ποσοστιαία σύνθεση επί του συνολικού χαρτοφυλακίου των π.ι. σε στεγαστικά (περίπου 26% και 28% στα τέλη 2013 και 2014 αντίστοιχα), καταναλωτικά (περίπου 47,5% και 50% στα τέλη 2013 και 2014 αντίστοιχα), επαγγελματικά (περίπου 32% και 25% στα τέλη 2013 και 2014 αντίστοιχα) κ.ά., βλ. *ΤτΕ*, Νομισματική Πολιτική 2014-2015 (Ιούνιος 2015), σ. 120-123· *ΤτΕ*, Στατιστικό Δελτίο Οικονομικής Συγκυρίας (Μάιος-Ιούνιος 2015), σ. 9, 110, 116-117· *ΤτΕ*, Νομισματική Πολιτική 2012-2013, σ. 94· *Pasiouras*, Greek Banking: From the Pre-Euro Reforms to the Financial Crisis and Beyond (2012), σ. 128 επ., 132, 141-142, 146, 167, 178, 186, 195, 217. Πρβλ. ακόμη *Τασίκα*, τιμΤ Αλεξανδρίδου (υπό έκδοση, 2015/2016), υποσημ. 11· *Τασίκα*, τιμΤ Γεωργακόπουλου (υπό έκδοση, 2015/2016), υποσημ. 8.

αλλά και η υπερφορολόγηση και η πτώση τιμών των ακινήτων³, που παραδοσιακά χρησίμευαν στην ελληνική πιστωτική αγορά ως εξασφάλιση δανειοδότησης⁴, έχουν οδηγήσει ακόμη και τα ήδη 'ρυθμισμένα' (μία ή περισσότερες φορές) δάνεια να μην εξυπηρετούνται και τις σχετικές ρυθμίσεις να αποδεικνύονται κατώτερες των εξελίξεων⁵, κάτι που επιδεινώνει την ήδη δεδομένη υποχώρηση του δείκτη παροχής νέων δανείων εκ μέρους των π.ι. Αναμένονται περισσότερες νομοθετικές παρεμβάσεις⁶ όσον αφορά στους εμπόρους (επιχειρηματίες), ώστε να συμφωνήσουν με τα π.ι. διάφορους τρόπους ρύθμισης των (επιχειρηματικής και επαγγελματικής φύσης) 'κόκκινων' δανείων τους, καθώς δύσκολα προβλέπεται αναχρηματοδότηση ή αναδανειοδότηση, ενώ για τους καταναλωτές, για τους

³ Πρβλ. το από 04.08.2015 δελτίο τύπου της ΤτΕ: «Δείκτες τιμών οικιστικών ακινήτων: β' τρίμηνο 2015» (<http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/News/PressReleases/default.aspx> - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015) με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώνει η ΤτΕ από τις αρχές του 2009 βάσει της ΠΔ/ΤΕ 2610/31.10.2008, όπως ισχύει, από τα π.ι. που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα. Βλ. σχετικά *Μητράκο*, Στατιστικά στοιχεία και Δείκτες Τιμών Ακινήτων, σε: Ειδική Έκδοση της Τράπεζας της Ελλάδος «Αγορές Ακινήτων: εξελίξεις και προοπτικές» (2009), σ. 129 επ. Ειδικότερα, οι τιμές των διαμερισμάτων υποχώρησαν κατά 9,3%, 10,2% και 11,7% το α', β' και γ' τρίμηνο 2012, αντίστοιχα, έναντι μέσου όρου 3,7% (το 2009), 4,7% (το 2010) και 5,4% (το 2011). Από το γ' τρίμηνο 2008 έως το γ' τρίμηνο 2012 η συνολική ονομαστική υποχώρηση των τιμών των διαμερισμάτων έφθασε το 24,2% (ή 30,9% σε πραγματικούς όρους). Έτσι *Μητράκος/Ακαντζιλιώτου*, Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές της ελληνικής αγοράς ακινήτων και πρωτοβουλίες της Τράπεζας της Ελλάδος, Ειδική Έκδοση ΤτΕ, «Η αγορά ακινήτων στην πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση» (2012), σ. 77 επ., 122.

⁴ Σκοπός είναι η προνομιακή ικανοποίηση του δανειστή της ασφαλιζόμενης απαίτησης από την αξία της βεβαρημένης κυριότητας ή επικαρπίας κυριότητας, *Μάζης*, Η εμπράγματα ασφάλεια στη θεωρία και στην πράξη (2014), *passim*: *Απ. Γεωργιάδης*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων (2^η έκδ., 2008), *passim*: *Απαλαγάκη*, Η προσημείωση υποθήκης (2005), *passim*: *Γιαννακάκης*, Αναγκαστική εκτέλεση και εμπράγματα ασφάλεια (2003), *passim*: *Σπυριδάκης*, Η προσημείωση υποθήκης (2003), *passim*: *Μάζης*, Εμπράγματα εξασφάλιση τραπεζών και ανωνύμων εταιριών (2^η έκδ., 1993)· *Δωρής*, Εμπράγματα ασφάλεια (1986), *passim*: *Σπυριδάκης*, Το δίκαιο της εμπραγμάτου ασφάλειας (τεύχη Α' και Β', 1976/1975), *passim*.

⁵ Για τις πιστωτικές συμβάσεις εν μέσω οικονομικής κρίσης, *Καραμπατζός*, ΧρΙΔ 2013, 92 επ.· *Δέλλιος*, ΧρΙΔ 2012, 246, 249 επ.· *Δωρής*, ΧρΙΔ 2012, 241, 244 επ.· *Ρούσσης*, ΧρΙΔ 2013, 494 επ.· *Ιατράκης*, ΧρΙΔ 2010, 328 επ. Γενικότερα για το αστικό δίκαιο των συμβάσεων και την οικονομική κρίση, *Λιάπης*, ΔΕΕ 2011, 11, 20 επ.· *Καραμπατζός*, ΝοΒ 2011, 2317, 2318 επ. Από τη ξενόγλωσση βιβλιογραφία πρβλ. τα συλλογικά έργα των *Tröger/Karampatzos* (επιμ.), *Gestaltung und Anpassung von Verträgen in Krisenzeiten* (2013) *passim*: *Grundmann/Atamer* (επιμ.), *Financial Services, Financial Crisis an General European Contract Law* (2011), *passim*. Πρόσφατα (ειδικά για το ελληνικό ιδιωτικό δίκαιο) και *Pfeiffer*, GPR 2015, 209.

⁶ Ειδικότερα στις δράσεις του ν. 4336/2005 (άρθρο 3 παρ. Β'), ορίζεται υπό 3. «Τακτοποίηση ΜΕΔ» ότι στα τέλη 2015 θα έχει γίνει κατηγοριοποίηση των ΜΕΔ στους ισολογισμούς των π.ι. και θα έχουν αρθεί οι κανονιστικοί περιορισμοί και τα εμπόδια για την ανάπτυξη δυναμικής αγοράς ΜΕΔ, μέσω κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για την τακτοποίηση των ΜΕΔ. Ως τον Φεβρουάριο 2016 θα έχει καταρτιστεί συμφωνία μεταξύ των π.ι. και της ΤτΕ με επιχειρησιακούς στόχους για την τακτοποίηση των ΜΕΔ, ενώ τον Μάρτιο 2016 θα επέλθει τροποποίηση του Κώδικα Δεοντολογίας με σαφή κριτήρια κατηγοριοποίησης των ΜΕΔ. Αναλυτικά για τον Κώδικα Δεοντολογίας, βλ. παρακάτω υπό κεφ. Δ. Πλέον για το ν. 4354/2015, όπως ισχύει, βλ. *Τασίκα*, τιμΤ Γεωργακόπουλου (υπό έκδοση, 2015/2016), *passim*.

οποιούς δεν προσδοκάται εξυπηρέτηση των δανείων τους, αναμένεται νομοθετική ή άλλη παρέμβαση, εντός του γνωστού και συνεχώς τροποποιούμενου πλαισίου νομικής προστασίας του ν. 3869/2010, σε συνδυασμό με την προστασία της κύριας ενυπόθηκης κατοικίας από τους πλειστηριασμούς⁷.

B. Νομοθετικές παρεμβάσεις στη σχέση πιστωτή και υπερχρεωμένου δανειολήπτη (ρυθμίσεις οφειλών)

2. Οι ενίοτε και επικαλυπτόμενες ως προς το αντικειμενικό ή υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής τους νομοθετικές παρεμβάσεις⁸, ανεξαρτήτως της αμφισβητούμενης δικαιοπολιτικής σκοπιμότητας ή της καταγγελθείσας νομοτεχνικής προχειρότητας αλλά και της ανοιχτής σε κριτική λυσιτέλειας των ρυθμίσεών τους, αξίζει να αναφερθούν (οι σημαντικότερες τουλάχιστον από αυτές), χωρίς κάποια αξίωση πληρότητας, προκειμένου να υπενθυμισθεί το πλέγμα των δεδομένων λύσεων για τον καταναλωτή αλλά και να τονιστεί περαιτέρω, ως αντίπαλο δέος, η αυτορρύθμιση των χρεών βάσει της ιδιωτικής αυτονομίας, η οποία αποτελεί και τον πυρήνα της παρούσας συμβολής⁹.

⁷ Στο πλαίσιο και της νέας ‘ανακεφαλαιοποίησης’ των ελληνικών τραπεζών, μετά τα ‘τεστ αντοχής’ (stress tests) του Οκτωβρίου 2015 (ECB/SSM, Greek Comprehensive Assessment 2015, από 31.10.2015, https://www.bankingsupervision.europa.eu/pdf/ca/20151031_press_call_presentation.pdf - τελευταία πρόσβαση 01.11.2015), αναμένεται (εντός 2015) νομοθετική παρέμβαση για τα λεγόμενα ‘κόκκινα δάνεια’, που καλύπτει και τα καταναλωτικά/στεγαστικά δάνεια ιδιωτών. Μετά την ψήφιση του νέου ΚΠολΔ με το ν. 4335/2015 και τις σχετικές διατάξεις αναφορικά με την επιτάχυνση της διαδικασίας πλειστηριασμών, αναμένεται ως το τέλος 2015 και νέα νομοθετική παρέμβαση για παράταση της προστασίας, υπό προϋποθέσεις βεβαίως, από πλειστηριασμούς πρώτης ενυπόθηκης κατοικίας. Βλ. πλέον άρθρο 14 του ν. 4346/2015, παρακάτω υποσημ. 12.

⁸ Πρόσκομμα στην αποτελεσματικότητα οποιασδήποτε λύσης αποτελούν η πλειάδα παράλληλων νομοθετικών ρυθμίσεων (αλλά και αλληπάλληλων εξαγγελιών προθέσεων του νομοθέτη για θέσπιση νεώτερων διατάξεων) για την ελάφρυνση του χρέους των ιδιωτών. Ενώ την ίδια στιγμή τα στατιστικά στοιχεία για την μη εξυπηρέτηση των δανείων και την υπερχρέωση των ιδιωτών, επικαιροποιούνται, δυστυχώς, επί τα χείρω, λόγω των οικονομικών και πολιτικών εξελίξεων. Ήδη ως τα τέλη Δεκεμβρίου 2015, χρονικό σημείο από το οποίο και μετά τυχόν νομοθετήματα ή νομοπαρασκευαστικά εγχειρήματα αλλά και επιστημονικές μελέτες, δημοσιεύσεις ή δικαστικές αποφάσεις έχουν ενσωματωθεί στο παρόν κείμενο μόνο στο μέτρο του εφικτού, δηλ. όχι με τρόπο που να αξιώνει πληρότητα, ψηφίσθηκαν επιπλέον νομοθετικές αλλαγές για την προστασία της ενυπόθηκης πρώτης κατοικίας και για τη ‘ρύθμιση των 100 δόσεων’, βλ. παρακάτω, υποσημ. 12, 62, 70, 78, για το ισχύον, πλέον, άρθρο 4 παρ. 1, 2 του ν. 4346/2015.

⁹ Για τις αρνητικές συνέπειες από τις συνεχείς «ρυθμίσεις οφειλών» κατά τελευταίες δεκαετίες στη χώρα μας, βλ. Μούργελα, Το προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για τον περιορισμό των επισφαλειών των πιστωτικών ιδρυμάτων στο νομοθετικό πλαίσιο και το κοινωνικό περιβάλλον, σε Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικών Επιστημολόγων (επιμ.), 20^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, Καμένα Βούρλα, 22-24.10.2010 (2011), σ. 223 επ., 230-231. Πρβλ. ΕΚΤ (https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_con_2010_34.pdf - CON/2010/34 παρ. 2.2 και https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_draft_law_con_2010_34.pdf - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015). Βλ. επίσης ΕΚΤ, CON/2010/8, παρ. 2.3 για τη ρύθμιση επιχειρηματικών και επαγγελματικών οφειλών προς π.ι. και επεξεργασία δεδομένων οικονομικής συμπεριφοράς

1. Προστασία της ενυπόθηκης (κύριας) κατοικίας από πλειστηριασμούς

3. Το ‘μορατόριουμ’ (γενική αναστολή) κατασχέσεων πρώτης (κύριας) οικογενειακής στέγης (ενυπόθηκης κατοικίας) που παρατεινόταν νομοθετικά ως το Δεκέμβριο 2013¹⁰, έχει ήδη λάβει τέλος¹¹, εφόσον βεβαίως δεν παραταθεί εκ νέου ή δεν ρυθμιστεί άλλως ως τα τέλη 2015¹², ως συνέχεια νομοπαρασκευαστικών διεργασιών¹³. Η τελευταία παράταση ίσχυε ως

https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_con_2010_8_f_sign.pdf

και

https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/con_2010_8_el_draft_law.pdf - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015).

¹⁰ Η προθεσμία της αναστολής των πλειστηριασμών, προς ικανοποίηση απαιτήσεων ως €200.000, από π.ι. ή εταιρείες παροχής πιστώσεων, καθώς και από τους εκδοχείς των απαιτήσεων, όπως περιγράφεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 1 της Π.Ν.Π. από 16.12.2011 (ΦΕΚ Α΄ 262/16.12.2011), και όπως κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4047/2012 (ΦΕΚ Α΄ 31), έληξε την 31.12.2013. Περιορισμοί πλειστηριασμού κατοικίας οφειλέτη είχαν τεθεί με το άρθρο 5 του ν. 3714/2008 (ΦΕΚ Α΄ 231) σε τροποποίηση της παρ. 11 του άρθρου 14 του ν. 2251/1994 (ΦΕΚ Α΄ 191), ενώ με το άρθρο 5 του ν. 4128/2013 (ΦΕΚ Α΄ 51) παρατεινόταν η αναστολή των πλειστηριασμών της κύριας κατοικίας της παρ. 2 του άρθρου 9 του ν. 3986/2011 μέχρι 31.12.2013. Στην προστατευτική διάταξη υπαγόταν κάθε φυσικό πρόσωπο, ανεξαρτήτως πτωχευτικής ικανότητας (άρθρο 46 παρ. 2 εδ. 2 του ν. 3986/2011, όπως προστέθηκε στο άρθρο 19 παρ. 1 του ν. 3869/2010 (ΦΕΚ Α΄ 130), όπως αυτό είχε αντικατασταθεί αρχικώς με το άρθρο 36 του ν. 3910/2011 και στη συνέχεια με το άρθρο 46 του ν. 3986/2011 και ακολούθως με το άρθρο 1 παρ. 2 της ΠΝΠ από 16.12.2011. Ενώ μετέπειτα, η φράση «μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2012» αντικαταστάθηκε από την φράση «μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2013» στο άρθρο 5 της Π.Ν.Π. από 18.12.2012 (ΦΕΚ Α΄ 246/18.12.2012). Η παροχή της προστασίας, ακόμα και αν δεν είχε ζητηθεί προς τούτο δικαστική προστασία, θεμελιωνόταν στις ως άνω διατάξεις δημοσίας τάξεως. Πρβλ. Ειρθεσς 998/2014 (ασφ. μέτρα) ΝΟΜΟΣ.

¹¹ Οι τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα θα συνεχίσουν, μέχρι τέλη 2015, να παρέχουν προστασία της πρώτης κατοικίας των δανειοληπτών με βάση το προϊσχύσαν νομοθετικό πλαίσιο, δηλ. το ν. 4224/2013. Βλ. Δελτίο Τύπου της ΕΕΤ από 21.07.2015 (<http://www.hba.gr/> - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015).

¹² Βλ. πλέον με το άρθρο 14 του ν. 4346/2015 (ΦΕΚ Α΄ 152/20.11.2015) τροποποιείται εκ νέου (για δεύτερη φορά εντός του 2015) ο ν. 3869/2010, ώστε στο άρθρο 9 παρ. 2 προβλέπεται (με έναρξη ισχύος από 01.01.2016) τριετούς διάρκειας προστασία, δηλ. εξαίρεση της βεβαρημένης (ή μη) με εμπράγματα ασφάλεια κύριας κατοικίας του από την προτεινόμενη στο δικαστήριο με το σχέδιο διευθέτησης οφειλών εκκαθάριση (εκποίηση), ακόμη και με συνεισφορά στον ελληνικού δημοσίου στο τριετές σχέδιο διευθέτησης οφειλών (εφόσον ο οφειλέτης είναι συνεπής στην καταβολή της ελάχιστης δικής του συνεισφοράς κατά το μέγιστο της δυνατότητάς του για αποπληρωμή). Διακρίνονται δύο κατηγορίες δανειοληπτών, ανάλογα με τα διαφορετικά περιουσιακά και εισοδηματικά κριτήρια: *πρώτον* αυτοί που έχουν: εισόδημα ίσο με τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης, προσαυξημένες κατά 70%, κύρια κατοικία αντικειμενικής αξίας ως €180.000 (ποσό το οποίο προσαυξάνεται κατά €40.000 για τον έγγαμο οφειλέτη, πλέον €20.000 για κάθε τέκνο, ως τρία τέκνα), και *δευτέρον* αυτοί που έχουν: εισόδημα λιγότερο από τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης, κύρια κατοικία αντικειμενική αξία ως €120.000 (ποσό που προσαυξάνεται κατά €40.000 για τον έγγαμο οφειλέτη, πλέον €20.000 για κάθε τέκνο, ως τρία τέκνα) και βρίσκεται σε πραγματική αδυναμία πληρωμής. Η δεύτερη κατηγορία οφειλετών δύναται να υποβάλει αίτηση για μερική κάλυψη του ποσού της διευθέτησης των οφειλών, όπως αυτό ορίζεται με τη δικαστική απόφαση, από το ελληνικό δημόσιο. Διπλή (θετική και αρνητική) προϋπόθεση είναι και στις δύο κατηγορίες ότι ο δανειολήπτης χαρακτηρίζεται ‘συνεργάσιμος’ και ότι δεν χειροτερεύει η οικονομική θέση του π.ι., δίχως τη συναίνεσή του τουλάχιστον, σε σχέση με την περίπτωση που ακολουθούσε την οδό της αναγκαστικής εκτέλεσης.

31.12.2014 και παρείχε (υπό τον όρο ότι πληρούνται σωρευτικά¹⁴ συγκεκριμένες προϋποθέσεις¹⁵) τη δυνατότητα ρύθμισης με αναστολή πλειστηριασμού σε βάρος της πρώτης κατοικίας, εφόσον οι ενδιαφερόμενοι υπέβαλαν ως το 28.02.2014¹⁶ ειδική αίτηση, συνοδευόμενη από λεπτομερή, πλήρη και επικαιροποιημένα στοιχεία και λεπτομερή αναγραφή των κινήσεων λογαριασμού που ξεπερνούν το ποσό €1.000 κατά τους τελευταίους

Πλέον ο νόμος δεν αναφέρει τη διατύπωση «Οι απαιτήσεις των πιστωτών ικανοποιούνται συμμετρως από τις καταβολές του οφειλέτη» του άρθρου 9 παρ. 2 εδ. 3, όπως αυτό ίσχυε με την παρ. 18 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 από 19.08.2015, αλλά ορίζει ότι «Οι απαιτήσεις των πιστωτών ικανοποιούνται από τις καταβολές του οφειλέτη ... κατά αναλογική εφαρμογή των άρθρων 974 επ. ΚΠολΔ», παραπέμποντας έτσι στον νέο ΚΠολΔ που θα ισχύει επίσης από 01.01.2016. Τέλος αν ο οφειλέτης εκποιήσει την κύρια κατοικία του με τίμημα πώλησης που υπερβαίνει το ποσό της διευθέτησης οφειλών, όπως ορίζεται στην δικαστική απόφαση, τότε το ήμισυ της υπερβάλλουσας διαφοράς θα κατανέμεται μεταξύ ενέγγυων και προνομιούχων πιστωτών, εφόσον το ποσό αυτό δεν είναι ανώτερο του ποσού που θα ελάμβαναν κατά το σχέδιο διευθέτησης οφειλών.

¹³ Επί του υφισταμένου τον Απρίλιο 2015 νομοσχεδίου, η ΕΚΤ έχει ήδη γνωμοδοτήσει αρνητικά: Γενικευμένη αναστολή πλειστηριασμών κύριας κατοικίας, αν δεν είναι καίρια στοχευμένη προς μία σχετικά περιορισμένη ομάδα ευπαθών οφειλετών που χρήζουν προστασίας, δεν αποτελεί πρόσφορο μέσο για την αντιμετώπιση του όγκου των δυσχερώς εξυπηρετούμενων οφειλών, καθώς εγείρει τον κίνδυνο καταστρατήγησης των σχετικών ρυθμίσεων ('moral hazard') και υπονομεύει τη μελλοντική προσφορά πιστώσεων. Οι απαγορεύσεις που προβλέπει το ελληνικό ν/σ θα λειτουργήσουν ως κίνητρο για οφειλέτες που δεν χρήζουν προστασίας, προκειμένου είτε να παύσουν να εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους είτε να συνεχίσουν να τις εκπληρώνουν σε δραστικά μειωμένη βάση, ακόμη και όταν μπορούν να τις εκπληρώσουν στο ακέραιο. Προεξοφλώντας τον κίνδυνο αυτό, οι τράπεζες θα μειώσουν τη χορήγηση πιστώσεων. Έτσι η από 10.04.2015 Γνώμη ΕΚΤ (CON/2015/14) για την απαγόρευση πλειστηριασμών ακινήτων κύριας κατοικίας (https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_con_2015_14_f_sign.pdf και https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/en_con_2015_14_draft_law.pdf – τελευταία πρόσβαση 01.09.2015).

¹⁴ ΜΠρΘεσσ 20106/2014· ΕιρΘεσσ 998/2014· ΜΠρΑθ 20106/2014 (ασφ. μέτρα), ΝΟΜΟΣ.

¹⁵ Βλ. υποπαρ. 1Β του άρθρου 2 του ν. 4224/2013 (ΦΕΚ Α' 288/31.12.2013). Καλύπτονται ακίνητα με αντικειμενική αξία μικρότερη των €200.000 ευρώ (άρθρο 2 παρ. 1.α), εφόσον δεν προέκυψαν από αδικοπραξία με δόλο, από διοικητικά πρόστιμα, από χρηματικές ποινές, από φόρους και τέλη προς το Δημόσιο και ΟΤΑ και από εισφορές προς ΦΚΑ ή δεν προέκυψαν από δάνεια από ΦΚΑ (άρθρα 15, 16 του ν. 3586/2007, ΦΕΚ Α' 151). Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται είναι (άρθρο 2 παρ. 1.β): α) ετήσιο εισόδημα από έως €35.000, β) ακίνητη περιουσία ύψους €270.000, γ) εκ της οποίας το σύνολο καταθέσεων και κινητών αξιών σε Ελλάδα και Εξωτερικό την 20.11.2013 έως €15.000.

¹⁶ Στις 31.01.2014 (αρχικά) και μετά (κατά παράταση) την 28.02.2014, είτε, άλλως, εντός 2 μηνών από την επίδοση επιταγής προς εκτέλεση (και πάντως το αργότερο την 31.01.2014) κατά μία ερμηνεία. Κατ' άλλη ερμηνεία τελική ημερομηνία θα έπρεπε να είναι είτε 28.02.2014 (κατά παράταση) είτε, άλλως, εντός 2 μηνών από την επίδοση επιταγής προς εκτέλεση, αν αυτή έγινε πριν την 28.02.2014 (κατά παράταση). Αντισυνταγματική η διάταξη για υποβολή υπεύθυνης δήλωσης μέχρι 31.01.2014, ΕιρΘεσσ 998/2014· ΜΠρΑθ 20106/2014 (ασφ. μέτρα) ΝΟΜΟΣ. Πρβλ. *Κατηφόρη*, Αναστολή πλειστηριασμού της κύριας κατοικίας-Ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 2 του ν. 4224/2013 (2014), σ. 26 επ. (όπου και για τη σχέση της ρύθμισης με το ν. 3869/2010). Η Ελληνική Ένωση Τραπεζών (ΕΕΤ), μετά από αίτημα των τραπεζών-μελών της, είχε ανακοινώσει ότι οι τράπεζες θα παραλαμβάνουν υπεύθυνες δηλώσεις του άρθρου 2 παρ. 2α του ν. 4224/2013 για την προστασία της κύριας κατοικίας από πλειστηριασμό, μέχρι και την 28.02.2014 (βλ. το από 20.01.2014 Δελτίο Τύπου της σχετικά με την παράταση).

24 μήνες πριν την υποβολή της υπεύθυνης δήλωσης. Άλλως αίρεται για τον συγκεκριμένο οφειλέτη και τη συγκεκριμένη οφειλή η αναστολή πλειστηριασμού (άρθρο 2 παρ. 2.α εδ. 2 του ν. 4224/2013)¹⁷. Το ίδιο συμβαίνει και σε περίπτωση που όταν κατά τη διάρκεια απαγόρευσης του πλειστηριασμού ο δανειστής καλεί τον οφειλέτη να προσκομίσει συγκεκριμένα στοιχεία¹⁸, αυτός δεν τα προσκομίζει εντός 1 μηνός από την κοινοποίηση του αιτήματος του δανειστή με απόδειξη, δηλ. αίρεται για τον συγκεκριμένο οφειλέτη και τη συγκεκριμένη οφειλή η απαγόρευση πλειστηριασμού (άρθρο 2 παρ. 2.β του ν. 4224/2013)¹⁹.

4. Σε περίπτωση περισσοτέρων του ενός δανειστών, η ανωτέρω οριζόμενη μηνιαία καταβολή κατανέμεται συμμετρως, σύμφωνα με το ανεξόφλητο υπόλοιπο κάθε οφειλής (άρθρο 2 παρ. 3 υποπαρ. 3), ενώ κατά τη διάρκεια της απαγόρευσης πλειστηριασμού της παρ. 1, και εφόσον η απαγόρευση δεν έχει αρθεί για τον πρωτοφειλέτη ως προς τη συγκεκριμένη οφειλή, απαγορεύεται ο πλειστηριασμός ακινήτων των εγγυητών για τις συγκεκριμένες οφειλές (άρθρο 2 παρ. 4 - προστασία της ακίνητης περιουσίας του εγγυητή).

5. Σε περίπτωση μη τήρησης της υποχρέωσης για 3 μήνες συνολικά, αίρεται για τον συγκεκριμένο οφειλέτη και τη συγκεκριμένη οφειλή η απαγόρευση πλειστηριασμού (άρθρο 2 παρ. 3 εδάφιο 2 και υποπαρ. 4 του ν. 4224/2013 – άρση αναστολής πλειστηριασμών)²⁰.

¹⁷ Κατά τη διάρκεια απαγόρευσης πλειστηριασμού, οι οφειλέτες υποχρεούνται να καταβάλουν στους δανειστές μηνιαίως ποσοστό 10% επί του καθαρού μηνιαίου εισοδήματός τους, εφόσον το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν ξεπερνά τις €15.000, ενώ αν τις ξεπερνά, υποχρεούνται να καταβάλουν μηνιαίως ποσοστό 10% για το ποσό μέχρι τις €15.000 και ποσοστό 20% για το υπερβάλλον εισόδημα (άρθρο 2 παρ. 3 του ν. 4224/2013). Οι καταβολές κατά την περίοδο απαγόρευσης πλειστηριασμού αφαιρούνται από το ανεξόφλητο υπόλοιπο και καταλογίζονται σύμφωνα με το άρθρο ΑΚ 423 (άρθρο 2 παρ. 3 υποπαρ. 2 του ν. 4224/2013).

¹⁸ Συγκεκριμένα: α) αντίγραφα τίτλων ιδιοκτησίας για ακίνητα που έχουν αποκτηθεί μετά την 01.01.2007 και φύλλο υπολογισμού αξίας για τα ακίνητα αυτά, β) βεβαίωση συγκριτικών στοιχείων της αρμόδιας φορολογικής αρχής με αναφορά επί του ποσού του ακινήτου για ακίνητα εκτός του αντικειμενικού προσδιορισμού, γ) αντίγραφο τελευταίων δηλώσεων Ε1 και Ε9 και δ) αποδεικτικό έγγραφο βεβαίας χρονολογίας με ημερομηνία την 20.11.2013 σχετικά με το ύψος των καταθέσεων και των κινητών αξιών και, όπου αυτά απαιτούνται, ε) βεβαίωση ανεργίας από τον ΟΑΕ είτε αντίγραφο της επικαιροποιημένης κάρτας ανεργίας από τον ΟΑΕ, στ) πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης, ζ) πιστοποιητικό για την πιστοποίηση της αναπηρίας.

¹⁹ Για τις υποχρεώσεις οφειλετών κατά τη διάρκεια απαγόρευσης του πλειστηριασμού και για το πεδίο εφαρμογής της σχετικής διάταξης του άρθρου 2 του ν. 4224/2013 (αναστολή πλειστηριασμού της κύριας κατοικίας του οφειλέτη), βλ. ΕιρΘεσσ 998/2014· ΜΠρΑθ 20106/2014 (ασφ. μέτρα) ΝΟΜΟΣ. Πρβλ. ΜΠρΑθ 401/2014 ΕΠολΔ 2013, 811 (με παρατηρήσεις *Κατηφόρη*, σ. 815 επ.).

²⁰ Πάντως για τους οφειλέτες που δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. Β1 του ν. 4161/2013 (ΦΕΚ Α' 143/14.06.2013), το υπολογιζόμενο κατ' άρθρο 2 παρ. 3 εδ. 1 του ν. 4224/2013 ποσό, που οι οφειλέτες υποχρεούνται να καταβάλουν προς τους δανειστές μηνιαίως, σαν ποσοστό επί του καθαρού μηνιαίου εισοδήματός τους (εφόσον το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα δεν ξεπερνά συγκεκριμένο όριο), δεν μπορεί να είναι μικρότερο του 20% της τελευταίας ενήμερης δόσης. Ειδικά για τους οφειλέτες με μηδενικό εισόδημα ή εισόδημα που δεν ξεπερνά το επίδομα ανεργίας, παρέχεται δυνατότητα μηδενικών καταβολών.

6. Πλέον, μετά τον ν. 4336/2015²¹, όπως τροποποίησε τον ν. 3869/2010²², καθορίζεται δικαστικά η αναστολή πλειστηριασμού της κύριας κατοικίας και οι μηνιαίες δόσεις ως την εκδίκαση της υπόθεσης, από τον χρόνο κατάθεσης της αίτησης υπαγωγής στην προστασία του νόμου, θα καθορίζονται βάσει των 'εύλογων δαπανών διαβίωσης'²³. Έτσι, ενώ με την προϊσχύσασα, πριν τον Αύγουστο 2015²⁴, ρύθμιση του ν. 3869/2010 προβλεπόταν προστασία της κύριας κατοικίας κατά την αντικειμενική αυτής αξία σε ύψος ίσο με το αφορολόγητο

²¹ ΦΕΚ 94/14.08.2015 «Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης».

²² Το άρθρο 9 του ν. 3869/2010 αντικαταστάθηκε με την παρ. 18 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 (ΦΕΚ Α' 94/14.08.2015) και όριζε στην παρ. 2 «2. Ο οφειλέτης μπορεί να υποβάλει στο δικαστήριο πρόταση εκκαθάρισης ζητώντας να εξαιρεθεί από την εκποίηση βεβαρημένο ή μη με εμπράγματα ασφάλεια ακίνητο, που χρησιμεύει ως κύρια κατοικία του. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, και Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που εκδίδεται σε ένα μήνα από τη δημοσίευση του παρόντος, καθορίζονται τα κριτήρια που πρέπει να πληρούνται προκειμένου να εξαιρεθεί η κυρία κατοικία του από τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου, ιδίως ως προς την αντικειμενική αξία του ακινήτου το ύψος του συνόλου των οφειλών κατά το χρόνο ολοκλήρωσης της κατάθεσης της αίτησης και το μικτό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα του οφειλέτη». Πρβλ. τη νέα του μορφή, κατά το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4346/2015, βλ. ανωτέρω, υποσημ. 12, αλλά και υποσημ. 29, 42, 61. Βλ. άρθρο 9 παρ. 2 του ν. 3869/2010, όπως αντικαταστάθηκε αρχικά με το άρθρο 17 παρ. 2 του ν. 4161/2013 και πλέον ισχύει μετά την παρ. 18 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015. Πρβλ. πλέον από 01.01.2016 την νέα του μορφή κατά το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4346/2015. Το επιτόκιο της εξυπηρέτησης της οφειλής στο πλαίσιο του νόμου για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά δύναται να καθορίζεται είτε ως κυμαινόμενο είτε ως σταθερό (άρθρο 9 παρ. 2 εδ. 2 του ν. 3869/2010, όπως είχε τροποποιηθεί με το άρθρο 85 του ν. 3996/2011, και πλέον ισχύει μετά παρ. 18 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015). Πλέον με το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4346/2015 η διάταξη τροποποιήθηκε επιτρέποντας όμως αντίστοιχα είτε κυμαινόμενο είτε σταθερό επιτόκιο.

²³ Βλ. το άρθρο 5 παρ. 3 και το άρθρο 9 παρ. 2 του ν. 3869/2010, όπως ισχύει, μετά τον ν. 4346/2015. Βλ. παρακάτω υπό αρ. 9, 53 και υποσημ. 60. Πρβλ. *Τασίκα*, τιμΤ Αλεξανδρίδου (υπό έκδοση, 2015/2016), αρ. 47, 77, 49-80· *Τασίκα*, ΕπισκΕΔ 2015/2016 (υπό έκδοση), αρ. 38, 53, 55, 61 και υποσημ. 10, 93, 112, 138.

²⁴ Ενώ στην δεύτερη τροποποίηση του Κώδικα Δεοντολογίας της ΤτΕ για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ιδιωτικών οφειλών, διευκρινιζόταν (παρ. 2 περίπτωση β.) ως προς τη νέα, τότε, υποπαρ. γ' της παρ. 1 του κεφ. ΣΤ. της απόφασης ΕΠΑΘ/ΤτΕ αρ. 116/1/25.08.2014 (πρώτης έκδοσης του Κώδικα) ότι: «β) Οποιαδήποτε αναφορά σε εκπλειστηρίασμα κατοικίας περιέχεται στον Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013, τελεί σε κάθε περίπτωση, υπό την επιφύλαξη της εκάστοτε ισχύουσας νομοθεσίας που τυχόν περιορίζει σχετικές ενέργειες εκ μέρους των πιστωτών», πλέον μετά την ψήφιση του ν. 4336/2015, και την τρίτη κατά σειρά τροποποίηση του Κώδικα, τροποποιήθηκε η υποπαράγραφος γ' της παρ. 1 του κεφ. ΣΤ (Στάδιο 1.) χωρίς καμία άλλη αναφορά στους πλειστηριασμούς. Συγκεκριμένα πλέον αναφέρεται: «3. Για την ιεράρχηση του επείγοντος της αποστολής ειδοποιήσεων, τα ιδρύματα που εμπíπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Πράξης Εκτελεστικής Επιτροπής 42/30.5.2014, όπως ισχύει [σημ.: πλέον τροποποιημένη με την ΠΕΕ/ΤτΕ 47/09.02.2015], θα λαμβάνουν υπόψη την κατηγοριοποίηση των δανείων που έχουν πραγματοποιήσει με βάση ιδίως τις παραμέτρους κινδύνου, δυνάμει των διατάξεων της προαναφερόμενης Πράξης, όπως εκάστοτε ισχύουν, λαμβάνοντας επίσης υπόψη την προοπτική υλοποίησης και των σχετικών δράσεων που προβλέπονται στο Ν. 4336/2015». Αναλυτικά για τον Κώδικα Δεοντολογίας, βλ. *Τασίκα*, ΕπισκΕΔ 2015/2016 (υπό έκδοση). Για τις δράσεις του ν. 4336/2015, βλ. υποσημ. 6.

ποσό αυτής συν 50%, πλέον, και δεδομένου ότι με τη νέα ρύθμιση προβλέπεται δυνατότητα (με δικαστική απόφαση) ρευστοποίησης της ακίνητης περιουσίας του οφειλέτη, η τροποποιημένη διάταξη του άρθρου 9 ορίζει ως κριτήρια για την προστασία της πρώτης κατοικίας: α) το εισόδημα του οφειλέτη, β) την αξία της πρώτης κατοικίας και γ) το ύψος του συνόλου του οφειλών²⁵. Το Νοέμβριο 2015 ο ν. 4346/2015 τροποποίησε εκ νέου τον ν. 3869/2010, ειδικά τις διατάξεις του αναφορικά με την προστασία της κύριας κατοικίας με ισχύ από 01.01.2016 (βλ. ανωτέρω υπό *B.I. αρ. 3* και αμέσως παρακάτω).

II. Οι ρυθμίσεις του ν. 3869/2010 για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά

7. Μετά την κατά γεωμετρική πρόοδο αύξηση των αιτήσεων που κατατέθηκαν στα αρμόδια Ειρηνοδικεία της χώρας για υπαγωγή στις ευεργετικές διατάξεις του νόμου και μετά την κριτική σχετικά με την υπερβολικά μακρά στο χρόνο εκδίκαση των υποθέσεων (η οποία όμως πρέπει να διαχωρίζεται από τη κριτική αναφορικά με τη δικαιοπολιτική σκοπιμότητα και τη λυσιτέλεια ή μη των διατάξεων του νόμου)²⁶, και με δεδομένες αφενός την έγκαιρη και εμβριθή επεξεργασία εκ μέρους της θεωρίας πλήθους αναφυνέντων νομικών ζητημάτων²⁷, αφετέρου την ευρεία αντιμετώπιση εκ μέρους της νομολογίας δυσχερών περιπτώσεων

²⁵ Καθώς δεν έχει εκδοθεί, εξ όσων γνωρίζουμε, η σχετική, κατά νομοθετική εξουσιοδότηση, ΚΥΑ, με την οποία θα ορίζονται τα ακριβή όρια των παραπάνω κριτηρίων εξακολουθεί να εφαρμόζεται η αρχική διάταξη, δηλ. η αντικειμενική αξία της κύριας κατοικίας, ύψους ίσου με το αφορολόγητο ποσό αντικειμενική αξίας πρώτης κατοικίας πλέον 50%. Με την παρ. 6 του άρθρου 2 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 ορίζεται ότι: «6. Έως την έκδοση της απόφασης του δευτέρου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 9 του ν. 3869/2010, όπως αντικαθίσταται από την παράγραφο 18 του άρθρου 1 της παρούσας υποπαρ. Α.4., εξακολουθεί να εφαρμόζεται η διάταξη του πρώτου εδαφίου της». Πλέον βλ. την τροποποίηση του ν. 3869/2010 με το άρθρο 14 του ν. 4346/2015.

²⁶ Βλ. σχετικώς (ιδίως και τα στατιστικά στοιχεία) σε *Βενιέρη*, ΧρηΔικ 2013, 215 επ. Πρβλ και *Χαρχαλάκη*, ΕφημΔΔ 2015, 173, επ., ιδίως 176-177.

²⁷ *Ψυχομάνης*, Ρύθμιση Οφειλών Υπερχρεωμένων Φυσικών Προσώπων (Μη εμπόρων) - Μετά και το νόμο 4161/2013 (2014)· *Κρητικός*, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων – Ερμηνεία κατ' άρθρο (3^η έκδ., 2014)· *Βενιέρης/Κατσάς*, Εφαρμογή του ν. 3869/2010 για τα Υπερχρεωμένα Φυσικά Πρόσωπα (2^η έκδ., 2013)· *Κατηφόρης*, Η δικονομία της ρυθμίσεως οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων ν. 3869/2010 (2013)· *Μακρής*, Κατ' άρθρο ερμηνεία του νόμου 3869/2010 για τη ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων (2^η έκδ., 2011)· *Σπυριδάκης/Γεωργιακάκη*, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων (2011)· *Περάκης*, ΠτωχΔ (2^η έκδ., 2012), παρ. 85 σ. 465 επ.

εφαρμογής²⁸, σημειωτέες θα ήταν, εν προκειμένω, μόνο οι (από 2013) «πρόσφατες» τροποποιήσεις του²⁹.

8. Ενδεικτικά, η τροποποίηση του 2013³⁰: α) διευκόλυνε την πραγμάτωση της «συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς», καλούμενης ως τώρα «δικαστικός συμβιβασμός»³¹, ακόμη και μετά την ημέρα της επικύρωσης (ή μη) του (νεοεισαχθέντος) «προδικαστικού» συμβιβασμού, μέχρι και την ημέρα της συζήτησης της αίτησης, απαιτώντας συμφωνία της απόλυτης πλειοψηφίας (δηλ. 50% + 1) των δανειστών-πιστωτών (βλ. άρθρο 7)· β) απαίτησε, προκειμένου για τον συμβιβασμό τη συμφωνία της απόλυτης πλειοψηφίας των πιστωτών, έστω και πλασματικά, δηλ. κατά συγκεκριμένο ποσοστό, μεταξύ αυτών και συγκεκριμένο ποσοστό ενεργώς εξασφαλισμένων, απαιτήσεων, και καθόρισε εκ του νόμου υποκατάσταση των υπολοίπων πιστωτών, και τότε η άρνησή τους είναι καταχρηστική (άρθρο 7 παρ. 2, 3)³². γ) κατέστησε τη μετονομασθείσα πλέον «προδικασία» απλούστερη, καθώς οι πιστωτές οφείλουν να καταθέσουν τις απόψεις τους για το προταθέν σχέδιο διευθέτησης οφειλών εντός μηνός από την επίδοση της αίτησης, η οποία πρέπει να λάβει χώρα σε αποκλειστική

²⁸ Από τις πρώιμες χρονικά αποφάσεις, π.χ. ενδεικτικά ΕιρΝικ 1/2011 (ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ) ως τις πιο πρόσφατες π.χ. ενδεικτικά ΜΠρΘεσσ 3558/2015· ΕιρΘεσσ 214/2015, έγκυρα νομικά περιοδικά αφιερώνουν μεγάλο αριθμό σελίδων, με καταχώριση σε ειδική στήλη, στη νομολογία για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά (προϋποθέσεις υπαγωγής στη ρύθμιση του νόμου, τρόπος ρύθμισης των οφειλών, εξαιρούμενα χρέη κλπ.). Βλ. ΕιρΑθ 1242/2015· ΕιρΠάρου 1/2015· ΕιρΕυρυτ 9/2015· ΕιρΙλίου 30/2015· ΕιρΜάσσητος 69/2015· ΕιρΓιαννιτών 111/2015· ΕιρΠατρ 444/2015, 484/2015, 486/2015, 591/2015 (ΤΠΝ ΝΟΜΟΣ)· ΕιρΑμαρ 419/2015 (ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ).

²⁹ Όπως αυτές επήλθαν με την παρ. 4 του άρθρου 11 του ν. 4161/2013. Για τις επιφυλάξεις της ΕΚΤ, βλ. Γνώμη CON/2012/40 (https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_con_2012_40_f.pdf - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015). Είχε προηγηθεί τροποποίηση με το άρθρο 85 του ν. 3996/2011 (ΦΕΚ Α' 170/05.08.2011), που διευκρίνιζε ότι: η ρύθμιση αναφέρεται σε όλο το παθητικό του οφειλέτη, δηλ. τόσο ληξιπρόθεσμες όσο και μη ληξιπρόθεσμες οφειλές, η ρύθμιση της οφειλής για προστασία της κατοικίας ως 20 έτη μπορεί να γίνει και με σταθερό (και όχι μόνο με κυμαινόμενο) επιτόκιο για να μην δυσχεραίνεται ο υπολογισμός του ύψους των υποχρεώσεων του οφειλέτη προς τους πιστωτές κατά τη διάρκεια της ρύθμισης (άρθρο 85 παρ. Α.8 του ν. 3996/2011 που τροποποιεί το άρθρο 9 παρ. 2 του ν. 3869/2010), ότι το ακίνητο που αποτελεί κύρια κατοικία προστατεύεται και όταν ο οφειλέτης είναι επικαρπωτής ή ψιλός κύριος (άρθρο 85 παρ. Α.5 του ν. 3996/2011 που τροποποιεί το άρθρο 9 παρ. 2 του ν. 3869/2010), ότι δεν θίγονται οι απαιτήσεις των πιστωτών που δεν περιλαμβάνονται στην αίτηση για ρύθμιση χρεών κλπ. Ενώ το άρθρο 9 του ν. 3869/2010 αντικαταστάθηκε με την παρ. 18 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 από 19.08.2015, πλέον, από 01.01.2016 θα ισχύει στην νέα του μορφή κατά το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4346/2015.

³⁰ Βλ. Παπαστάμου/Σπυράκο, ΝοΒ 2013, 1789 επ.· Ρεντούλη, ΕφΑΔ 2013, 489 επ. και ανωτέρω υποσημ. 27 (η βιβλιογραφία μετά το έτος 2013).

³¹ Η νομοθετική παρέμβαση του 2013 κατάργησε τη ρύθμιση του δικαστικού συμβιβασμού, όπως αυτή προβλεπόταν στη διάταξη του άρθρου 7 του ν. 3869/2010, όπως είχε τροποποιηθεί με την παρ. 4 του άρθρου 85 του ν. 3996/2011· ενώ πλέον το άρθρο 7 αντικαταστάθηκε με το άρθρο 15 του ν. 4161/2013, που προβλέπει τη δυνατότητα «συμβιβαστικής επίλυσης της διαφοράς».

³² Βλ. ΕιρΑθ 497/2014 ΕφΑΔ 2014, 426 (μη καταχρηστική άρνηση πιστωτών να συγκατατεθούν στο αναθεωρημένο σχέδιο διευθέτησης με τον οφειλέτη, με παρατηρήσεις Κρητικού).

προθεσμία 15 ημερών από την κατάθεσή της (άρθρο 5 παρ. 1)³³. δ) εισήγαγε το θεσμό της διαμεσολάβησης κατά διακριτική ευχέρεια των μερών να προσφύγουν πριν την υποβολή της αίτησης του άρθρου 4 παρ. 1 στη διαδικασία της διαμεσολάβησης³⁴. ε) επέβαλε άμεση μετά τη συμφωνία καταβολή της καθορισθείσας δόσης κατόπιν ρύθμισης του δικαστηρίου, και συγκεκριμένα δόσης ύψους 10%, και πάντως €40 μηνιαίως κατ' ελάχιστο ποσό³⁵. εξαιρεση προβλέπεται, υπό την προϋπόθεση της πλήρωσης των όρων που τάσσει το άρθρο 8 παρ. 5, ήτοι σε περιπτώσεις εξαιρετικών περιστάσεων, οπότε και δύνανται να προσδιοριστούν μικρού ύψους ή ακόμα και μηδενικές καταβολές (άρθρο 13 του ν. 4161/2011)³⁶. στ) επέβαλε να ορίζεται αντίκλητος (ΚΠολΔ 142) στην Ελλάδα για τα αλλοδαπά π.ι. ή εν γένει πιστωτές, που αποκτούν με εκχώρηση³⁷ την αξίωση αποπληρωμής δανείων από π.ι. που εδρεύουν στην Ελλάδα³⁸. Μέχρι την γνωστοποίηση τεκμαίρεται ως αντίκλητος ο τελευταίος εκχωρητής της απαίτησης με κύρια κατοικία ή έδρα στην ελληνική επικράτεια³⁹. ζ) καθιέρωσε τη

³³ Το άρθρο 5 του ν. 3869/2010 αντικαταστάθηκε δυνάμει του άρθρου 13 του ν. 4161/2013, όπως αυτό είχε τροποποιηθεί με την παρ. 3 του άρθρου 85 του ν. 3996/2011. Πλέον, μετά την 19.08.2015, προστέθηκε εδάφιο στ) στην παρ. 2 αυτού με την παρ. 9 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015, ενώ αντικαταστάθηκε όλη η παρ. 2 με την παρ. 10 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015.

³⁴ Χωρίς να αποτελεί προϋπόθεση για την ενώπιον του αρμοδίου δικαστηρίου υποβολή της αίτησης του οφειλέτη, ενώ το καταργηθέν άρθρο 2 παρ. 1 έθετε ως προϋπόθεση την καταβολή προσπάθειας για επίτευξη συμβιβασμού με τους πιστωτές. Βλ. το άρθρο 11 παρ. 1 του ν. 4161/2013 που αντικατέστησε τον τίτλο του πρώην άρθρου 2 και το άρθρο 11 παρ. 2, 3 του ν. 4161/2013 που κατέργησε τις παρ. 2, 3 του πρώην άρθρου 2 του ν. 3869/2010. Σημασία έχει η αντικατάσταση του άρθρου 2 με την παρ. 1 του άρθρου 11 του ν. 4161/2013, το οποίο ρυθμίζει τη διαδικασία «προδικαστικού» (και όχι «εξωδικαστικού» πλέον) συμβιβασμού.

³⁵ Βλ. το «νέο» (μετά την 19.06.2013) άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 3869/2010, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 13 του ν. 4161/2013· σύγκρ. το άρθρο 11 παρ. 4 του ν. 4161/2013 σε αντικατάσταση της παρ. 4 εδ. 1 του άρθρου 2 του ν. 3869/2010, όπως είχε τροποποιηθεί με το άρθρο 85 παρ. 7 του ν. 3996/2011.

³⁶ Βλ. πλέον το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 3869/2010, όπως προστέθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015.

³⁷ Για την επεξεργασία οικονομικών δεδομένων του δανειολήπτη στην εκχώρηση απαιτήσεων, *Τασίκας*, Διαβίβαση και προστασία οικονομικών δεδομένων του οφειλέτη στην εκχώρηση – Συμβολή στην ερμηνεία της ΑΚ 456, τιμΤ Σπυριδάκη (2014), 951 επ. Πρβλ. ΕφαΘ 1437/2014 ΝΟΜΟΣ· ΕιρΠατρ 406/2014 ΕφαΔ 2014, 621· ΕιρΠειρ (προσ. διαταγή) από 12.08.2014 (απορρίπτει ένσταση εκ μέρους του ΤΠΔ περί ελλείψεως παθητικής νομιμοποίησής του, με τον ισχυρισμό ότι το δάνειο αυτό δεν ήθελε εμπίπτει στις ρυθμίσεις του ν. 3869/2010, διότι η απαίτηση από αυτό έχει τιτλοποιηθεί με εκχώρηση σε αγγλική εταιρεία – ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ). Βλ. και ΕιρΠατρ 406/2014 ΕφαΔ 2014, 621 (με σχόλιο *Κρητικού*, σ. 625 επ.), που αφορούσε εκχώρηση ειδικού σκοπού στο πλαίσιο του νόμου περί τιτλοποίησης απαιτήσεων.

³⁸ Βλ. άρθρο 11 παρ. 5 του ν. 4161/2013, ως προσθήκη στο άρθρο 2 παρ. 5 του ν. 3869/2010, ενώ κατά τις παρ. 2 και 3 του άρθρου 19 του ν. 4161/2013 ορίζεται: «*Η υποχρέωση ορισμού αντικλήτου σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 5 του ν. 3869/2010 καταλαμβάνει και τις εκχωρήσεις απαιτήσεων πιστωτών που έχουν πραγματοποιηθεί πριν την έναρξη ισχύος του παρόντος [νόμου]*», ήτοι την 19.06.2013.

³⁹ Σε περίπτωση διάθεσης του περιουσιακού δικαιώματος (εκχώρηση απαίτησης από τον πιστωτή), η διαδικασία συνεχίζεται ακώλυτα, ενώ ο ειδικός διάδοχος μπορεί να ασκήσει παρέμβαση ως την έκδοση αμετάκλητης απόφασης,

δυνατότητα αναστολής της πρωτόδικης οριστικής απόφασης και μετά την έκδοσή της, ήδη με την εμπρόθεσμη κατάθεση του ενδίκου μέσου της έφεσης⁴⁰. η) προώθησε αλλαγές στην πολιτική δημιουργίας του πιστοληπτικού προφίλ του οφειλέτη, ώστε να λαμβάνονται υπόψη περισσότεροι παράγοντες, όπως τυχόν οικονομικές δυσχέρειες και το πιστωτικό ιστορικό του δανειολήπτη⁴¹. θ) επιτάσσει ώστε ο αιτηθείς την εξαίρεση της κύριας κατοικίας του οφειλέτη να καταβάλει ποσοστό πλέον ως 80% της αντικειμενικής αξίας, αντί 85% της εμπορικής αξίας, ελευθέρως αποτιμωμένης από το δικαστήριο, και σε διάρκεια που εκτείνεται, υπό προϋποθέσεις, μέχρι και 35 έτη, αντί 20 ετών⁴². Τέλος, ι) οι τράπεζες μετά 10 εργάσιμες ημέρες οφείλουν να χορηγήσουν χωρίς οικονομική επιβάρυνση αναλυτική κατάσταση των οφειλών, κατά κεφάλαιο τόκους και έξοδα, και με επιτόκιο που εκτοκίζεται η οφειλή και να ενημερώνουν για το ποσό ίσο με το 20% της τελευταίας ενήμερης δόσης⁴³.

9. Πλην όμως, αυτές δεν έμελλε να είναι και οι τελευταίες (ούτε όμως και οι προτελευταίες) νομοθετικές «διορθώσεις» του νόμου, καθώς με τον ν. 4336/2015, πλέον: α) Διευρύνεται το αντικειμενικό πεδίο του νόμου, καθώς δύνανται να υπάγονται σε αυτόν: το σύνολο των οφειλών των ιδιωτών, ακόμη και προς τη φορολογική διοίκηση⁴⁴, αλλά και κατ' επιλογή του οφειλέτη, και οφειλές που έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση εν ισχύ⁴⁵. β) Επιπλέον η αίτηση του

ΕπΚορίνθου 89/2013 (ΝΟΜΟΣ). Επρόκειτο για εκ του νόμου ειδική διαδοχή, μετά από εντολή μεταβίβασης περιουσιακών στοιχείων του υπό ειδική εκκαθάριση π.ι. – απόφαση Επιτροπής Μέτρων Εξυγίανσης (ΕΜΕ)/ΤτΕ αρ. 4/27.07.2012 (ΦΕΚ Β' 2209/27.07.2012).

⁴⁰ Βλ. άρθρο 14 παρ. 2 του ν. 4161/2013, όπως προστέθηκε ως παρ. 5 στο άρθρο 6 του ν. 3689/2010 με ταυτόχρονη κατάργηση της παρ. 4.

⁴¹ Πρβλ. ειδικότερα για την πιστοληπτική ικανότητα του ιδιώτη δανειολήπτη/καταναλωτή, *Τασίκα*, ΝοΒ 2011, 2284 επ.· *Χιωτέλλη*, ΧρηΔικ 2010, 302 επ.· *Μούργελα*, ό.π. (υποσημ. 9), σ. 223 επ., 225 επ.

⁴² Έτσι π.χ. ΕπΑιγιαλείας 11/2014 ΕφΑΔ 2014, 626 (με σχόλιο *Κρητικού*, σ. 628). Βλ. άρθρο 17 παρ. 1 του ν. 4161/2013 σε αντικατάσταση του εδ. 2 της παρ. 2 του άρθρου 9 του ν. 3869/2010. Πλέον το άρθρο 9 αντικαταστάθηκε με την παρ. 18 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015, αλλά και τροποποιήθηκε με το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4346/2015. Βλ. παραπάνω υποσημ. 23 και ΑΠ 1226/2014, ΧρΙΔ 2015, 127 επ.

⁴³ Βλ. άρθρο 2 παρ. 4, όπως είχε προστεθεί αρχικά με την παρ. 7 του άρθρου 85 του ν. 3996/2011, και πλέον αντικαταστάθηκε με την παρ. 4 του άρθρου 11 του ν. 4161/2013.

⁴⁴ Κατά το ΚΦΔ, ΚΕΔΕ και τον Τελωνειακό Κώδικα, προς ΟΤΑ, προς ΦΚΑ και υπό τις ειδικότερες λεπτομερειακές προϋποθέσεις του άρθρου 1 παρ. 2, 3, 4 του ν. 3869/2010, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015. Πρβλ. *Κατσά*, Η συμβιβαστική διευθέτηση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων στο δίκαιο της αστικής αφερεγγυότητας (ν. 3869/2010), σε: *Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικών Λόγων* (επιμ.), 20^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, Καμένα Βούρλα, 22-24.10.2010 (2011), σ. 309 επ., 324 σημ. 48 για την τελολογική σκοπιμότητα υπαγωγής και των απαιτήσεων του δημοσίου στο πεδίο εφαρμογής του νόμου.

⁴⁵ Πρόκειται για όλες τις οφειλές που τελούν σε αναστολή (διοικητική, δικαστική ή εκ του νόμου) ή έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση ή διευκόλυνση τμηματικής καταβολής, η οποία είναι εν ισχύ, δηλ. τηρείται ή εξυπηρετείται, και πάντως τυχόν υπερημερία στη ρύθμιση δεν έχει φτάσει το κρίσιμο χρονικό όριο, ώστε η ρύθμιση να αίρεται, να

οφειλέτη πρέπει να αναφέρει: *i)* την περιουσιακή κατάσταση του ιδίου και του συζύγου και τα πάσης φύσεως εισοδήματά τους, *ii)* τους πιστωτές του και τις απαιτήσεις τους, κατά τα οριζόμενα στις παρ. 4 και 4α του άρθρου 2, *iii)* τυχόν μεταβιβάσεις εμπραγμάτων δικαιωμάτων του επί ακινήτων, την τελευταία ζετία πριν από την κατάθεση της αίτησης, *iv)* τυχόν αίτημα για διαγραφή των χρεών του κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 5 ή σχέδιο για την διευθέτηση των οφειλών του, που λαμβάνει υπόψη του με εύλογο τρόπο και συσχετισμό τα συμφέροντα των πιστωτών, την περιουσία, τα εισοδήματα και τις δαπάνες διαβίωσης του ιδίου και της οικογενείας του και την προστασία της κύρια κατοικίας του σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην παρ. 2 του άρθρου 9⁴⁶. *γ)* Η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από: *i)* τα έγγραφα που ο οφειλέτης έχει στη διάθεσή του και αφορούν στην περιουσία και τα εισοδήματά του ιδίου και του συζύγου⁴⁷, στα κάθε φύσης εισοδήματα του, στους πιστωτές του και τις απαιτήσεις τους, *ii)* έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του οφειλέτη, όσον αφορά την ορθότητα του περιεχομένου της αιτήσεως της παραγράφου 1⁴⁸. *δ)* Προβλέπεται η λεγόμενη ταχεία διευθέτηση μικροοφειλών για οφειλέτες που τον χρόνο υποβολής αίτησης πληρούν σωρευτικά τις προϋποθέσεις του άρθρου 5.α⁴⁹ για άμεση διαγραφή οφειλών και περίοδο επιτήρησης 18 μηνών, μετά τη λήξη της οποίας αίρεται η υπερχρέωση του οφειλέτη⁵⁰. *ε)* Η σημασία της προσωπικής επιλογής και της ιδιωτικής αυτονομίας υπογραμμίζεται πλέον καθώς ο αιτών καλείται, αλλά και δικαιούται να καταβάλει δόσεις από την αρχή της

έχει αναληφθεί ή βεβαιωθεί το τελευταίο έτος πριν την κατάθεση της αίτησης. Πρέπει όμως υποχρεωτικά να συντρέχουν οι οφειλές προς το Δημόσιο με τις οφειλές προς ιδιώτες (προϋπόθεση μάλλον αμφισβητούμενης δικαιολογικής σκοπιμότητας). Σε κάθε περίπτωση η υπαγωγή των οφειλών προς το δημόσιο και σε τυχόν άλλο νομοθετικό πλαίσιο ρυθμίσεων οφειλών προς το δημόσιο αποκλείει την υπαγωγή τους στις διατάξεις του ν. 3869/2010, δηλ. δεν είναι δυνατή η παράλληλη αξιοποίηση από τον οφειλέτη άλλου θεσμικού πλαισίου διευθέτησης οφειλών προς το Δημόσιο και ο οφειλέτης πρέπει να επιλέξει αν επιθυμεί να διατηρήσει το προηγούμενο πλαίσιο ή να υπαχθεί στον ν. 3869/2010, όσον αφορά τις οφειλές του προς το δημόσιο. Βλ. άρθρο 1 παρ. 1 και άρθρο 4 παρ. 6 στοιχείο β) του ν. 3869/2010, όπως μετά την 19.08.2015 αντικαταστάθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 και με την παρ. 8 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015, αντίστοιχα (βλ. και Ερμηνευτική Εγκύκλιο του Υπουργείου με αρ. πρωτ. 7968/20.08.2015) και πλέον όπως το άρθρο 4 παρ. 6 ισχύει τροποποιημένο με την παρ. 2 του άρθρου 14 του κεφ. δεύτερου του ν. 4346/2015.

⁴⁶ Όπως η διάταξη ισχύει με την παρ. 3 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015. Βλ. ανωτέρω υπό Β.Ι.

⁴⁷ Πρβλ. *Ευσταθίου*, ΧρΙΔ 2015, 393 επ. Για διάρρηξη της βασικής αρχής της ευθύνης στο αστικό δίκαιο των ενοχών, βλ. *Βενιέρη*, ΧρηΔικ 2013, 215 επ. 218-219. Πρβλ. *Απ. Γεωργιάδη*, ΕνοχΔΓενΜ, παρ. 2 αρ. 26 επ.

⁴⁸ Η παρ. 2, όπως είχε αντικατασταθεί με την παρ. 1 άρθρου 12 του ν. 4161/2013, ισχύει πλέον όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 4 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015.

⁴⁹ Όπως προστέθηκε με την παρ. 13 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015, ήτοι: *α)* το σύνολο των οφειλών τους δεν υπερβαίνει τις €20.000, *β)* έχουν μηδενικό εισόδημα, *γ)* δε διαθέτουν ακίνητη περιουσία, *δ)* δεν έχουν μεταβιβάσει ή εκποιήσει ακίνητη περιουσία τον τελευταίο χρόνο, *ε)* το σύνολο της λοιπής περιουσίας τους, συμπεριλαμβανομένων τυχόν καταθέσεων δεν υπερβαίνει τα €1.000.

⁵⁰ Βλ. Ερμηνευτική Εγκύκλιο του Υπουργείου με αρ. πρωτ. 7698/20.08.2015, σ. 5, 6.

διαδικασίας χωρίς να αναμένει την έκδοση οριστικής απόφασης⁵¹. στ) Ιδιαίτερη αξία και σημασία αποδίδεται στα στοιχεία της περιουσιακής κατάστασης που με δική του ευθύνη (με απειλή έκπτωσης από τη ρύθμιση) δηλώνει ο οφειλέτης και ταυτόχρονα στην επικαιροποίηση αυτών με συνεχή προσκομιδή νέων στοιχείων και μεταβολών της κατάστασής του⁵². στ) Επιπλέον αναγνωρίζεται και επιβάλλεται ρητά καθήκον ειλικρινούς δήλωσης του οφειλέτη όσον αφορά στα στοιχεία της περιουσιακής του κατάστασης, με απειλή έκπτωσης από τη ρύθμιση, όπως και παρέχεται σχετικά δικαίωμα πρόσβασης στο π.ι. και κάθε δανειστή σε βάσεις δεδομένων και έγγραφα (άρθρο 10 παρ. 1, 2, 3)⁵³. ζ) Στο πλαίσιο αυτό παραμένει δυνατή η τροποποίηση της ρύθμισης του δικαστικού συμβιβασμού με εκ νέου ορισμό μηνιαίων δόσεων, έως και μηδενικών, λόγω περιστάσεων εξαιρετικής βαρύτητας, και δίχως δικαστική δαπάνη, μετά από αίτηση είτε του ίδιου του οφειλέτη είτε ενός των πιστωτών, όταν νέα ρύθμιση του ύψους των μηνιαίων καταβολών δικαιολογείται από μεταγενέστερα γεγονότα ή μεταβολές της περιουσιακής κατάστασης και των εισοδημάτων του οφειλέτη, στο πλαίσιο της αρχής της σύμμετρης ικανοποίησης όλων των πιστωτών (άρθρο 8 παρ. 4, 5, 6). η)

⁵¹ Βλ. ήδη τις παρ. 1 και 3 του άρθρου 19 του ν. 4161/2013: «1. Η υποχρέωση καταβολής των μηνιαίων καταβολών που προβλέπονται στην παρ. 2 του άρθρου 5 του ν. 3869/2010 εφαρμόζεται και για εκκρεμούσες αιτήσεις κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου. Στην περίπτωση αυτή, ο οφειλέτης επιλέγει ελεύθερω το ποσό καταβολής στο πλαίσιο που ορίζει το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 3869/2010. Οι πραγματοποιούμενες καταβολές από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου συνυπολογίζονται στις καταβολές του άρθρου 8 παράγραφος 2 ή αντίστοιχα του άρθρου 9 παράγραφος 2».

⁵² Βλ. την παρ. 2 του άρθρου 2 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015, αλλά και τις παρ. 2 και 3 του άρθρου 5Α (όπως προστέθηκε με την παρ. 13 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015) Κατά την 18μηνη περίοδο επιτήρησης του άρθρου 5Α, εάν υπάρξει οποιαδήποτε μεταβολή της περιουσιακής κατάστασης ο οφειλέτης πρέπει να ενημερώσει ο δικαστήριο και τους πιστωτές οι οποίοι και αυτοτελώς νομιμοποιούνται να ενημερώσουν το δικαστήριο για οποιαδήποτε μεταβολή της περιουσιακής κατάστασης του οφειλέτη περιέλθει σε γνώση τους. Τυχόν μεταβολή επιτρέπει μεταρρύθμιση της δικαστικής απόφασης, έτσι ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν οι λοιπές διατάξεις του ν. 3869/2010, και το σχέδιο αποπληρωμής. Πρβλ. και την Ερμηνευτική Εγκύκλιο με αρ. πρωτ. 7698/20.08.2015.

⁵³ Το άρθρο 10 όπως ισχύει τροποποιημένο με το άρθρο 18 παρ. 1 του ν. 4161/2013 ορίζει καθήκον ειλικρινούς δήλωσης και υποχρέωση επικαιροποίησης των στοιχείων του φακέλου της αίτησης (βλ. την παρ. 1 του άρθρου 2 της υποπαρ. Α.4 του κεφ. Α' του ν. 4336/2015, όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 9 του άρθρου 14 του ν. 4346/2015). Ενώ πλέον με την παρ. 8 του άρθρου 14 του κεφ. δεύτερου του ν. 4346/2015 προστέθηκε και παρ. 4 στο άρθρο 10 ως εξής: «Ο οφειλέτης υποχρεούται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας του παρόντος νόμου, όπως επίσης, και κατά τη διάρκεια αποπληρωμής του σχεδίου διευθέτησης οφειλών να επιδεικνύει τη συμπεριφορά συνεργάσιμου δανειολήπτη υπό την έννοια της Απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος, Ευρωσύστημα Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (ΦΕΚ 2287/27.8.2014) σε σχέση με τους συνεργάσιμους δανειολήπτες». Κατά το άρθρο 5.Α του ν. 3869/2010 τυχόν απόκρυψη περιουσιακής μεταβολής από τον οφειλέτη, κατά την περίοδο 18μηνης επιτήρησης (προσωρινής απαλλαγής), επιφέρει έκπτωση και άρση των τελικών συνεπειών της διαγραφής και τις προβλεπόμενες στο ν. 3869/2010 κυρώσεις σε περίπτωση μη τήρησης της υποχρέωσης ειλικρίνειας (βλ. παρ. 4 του άρθρου 5.Α του ν. 3869/2010, όπως τροποποιήθηκε εκ νέου με την παρ. 4 του άρθρου 14 του κεφ. δεύτερου του ν. 4346/2015).

Προσδιορίζεται με σαφήνεια η υποχρέωση του οφειλέτη να τηρεί τις υποχρεώσεις του και να καταβάλει μηνιαίως το καθορισμένο ποσό της δόσης κατά την διάρκεια της προσωρινής διαταγής, ενώ σε περίπτωση μη καταβολής 3 δόσεων στο ίδιο έτος, διατάσσεται ανάκληση προσωρινής διαταγής και κάθε ανασταλτικού μέτρου (και της αναστολής των καταδιωκτικών μέτρων)⁵⁴. Ομοίως με σαφήνεια ορίζονται τόσο το τελικό αποτέλεσμα της απαλλαγής του οφειλέτη όσο και τα αποτελέσματα της καθυστέρησης ή αθέτησης της δικαστικής ρύθμισης (άρθρο 11 παρ. 2, 3)⁵⁵. θ) Για πρώτη φορά, και κατ' εναρμόνιση με λοιπές νομοθετικές εξελίξεις, ανακύπτει η έννοια του 'συνεργάσιμου δανειολήπτη'⁵⁶, που θα λαμβάνεται υπόψη ως προϋπόθεση του νόμου για τις αιτήσεις που θα υποβληθούν από το έτος 2016 και μετά, δεδομένου ότι ο Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών, τυπικά σε ισχύ από το έτος 2015, τίθεται σε εφαρμογή σταδιακά⁵⁷. ι) Εισάγεται το κριτήριο των 'ευλόγων δαπανών διαβίωσης' του οφειλέτη και της οικογένειάς του, όπως εκάστοτε προσδιορίζεται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), ως δαπάνες εξαιρούμενες από το εισόδημα του οφειλέτη και της οικογένειάς του, προκειμένου να καθοριστούν οι μηνιαίες καταβολές προς του πιστωτές του, τόσο με την προσωρινή διαταγή (ενώ η ελάχιστη καταβολή είναι στο 10% της τελευταία ενήμερης δόσης, με ελάχιστο ποσό €40 μηνιαίως), όσο και με την οριστική δικαστική

⁵⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 4, όπως προστέθηκε με την παρ. 12 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 (πρβλ. και Ερμηνευτική Εγκύκλιο με αρ. πρωτ. 7698/20.08.2015) και όπως πλέον τροποποιήθηκε με την παρ. 3 του άρθρου 14 του κεφ. δεύτερου του ν. 4346/2015.

⁵⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 2, 3: «2. Σε περίπτωση που ο οφειλέτης καθυστερεί την εκπλήρωση των υποχρεώσεων από τη ρύθμιση οφειλών για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 3 μηνών ή δυστροπεί επανειλημμένα στην τήρηση της ρύθμισης, το δικαστήριο διατάζει την έκπτωση του οφειλέτη από τη ρύθμιση μετά από αίτηση θιγόμενου πιστωτή που κατατίθεται το αργότερο μέσα σε 4 μήνες από τη δημιουργία του λόγου έκπτωσης. Κάθε κλήτευση πραγματοποιείται πριν 15 ημέρες. 3. Σε περίπτωση που δεν ευοδωθεί η απαλλαγή από τις οφειλές με τη διαδικασία του παρόντος νόμου, οι απαιτήσεις των πιστωτών επανέρχονται στο ύψος στο οποίο θα βρίσκονταν αν δεν είχε υποβληθεί η αίτηση της παραγράφου 1 του άρθρου 4.».

⁵⁶ Βλ. άρθρο 5.Α παρ. 1 στοιχείο ζ) « ... ζ) είναι συνεργάσιμος σύμφωνα με τον Κώδικα Δεοντολογίας που θεσπίστηκε με Απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος - Ευρωσύστημα Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (Β' 2289/27.8.2014)». Το άρθρο 5.Α προστέθηκε με την παρ. 13 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015. Αντίστοιχα βλ. άρθρο 10 παρ. 4: «4. Ο οφειλέτης υποχρεούται καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας του παρόντος νόμου, όπως επίσης, και κατά τη διάρκεια αποπληρωμής του σχεδίου διευθέτησης οφειλών να επιδεικνύει τη συμπεριφορά συνεργάσιμου δανειολήπτη υπό την έννοια της Απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος - Ευρωσύστημα Επιτροπή Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων (ΦΕΚ 2287/27.8.2014) σε σχέση με τους συνεργάσιμους δανειολήπτες.». Η παρ. 4 που προστέθηκε με την παρ. 19 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του Ν. 4336/2015, τροποποιήθηκε ως άνω με την παρ. 8 του άρθρου 14 του κεφ. δεύτερου του ν. 4346/2015.

⁵⁷ Ερμηνευτική Εγκύκλιος αρ. πρωτ. 7698/20.08.2015 σ. 7. Για τον Κώδικα Δεοντολογίας, βλ. Τασίκα, ΕπισκεΔΕ 2015/2016 (υπό έκδοση).

απόφαση⁵⁸. Ταυτόχρονα όμως προβλέπεται ότι, σε κάθε στάδιο, το τυχόν υπερβαίνουν τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης, αποδίδεται στους πιστωτές του οφειλέτη, μέσω των μηνιαίων καταβολών⁵⁹. *ια*) Τέλος, επιβεβαιώνεται η βασική αρχή της ισότητας (ίσης μεταχείρισης μεταξύ) των πιστωτών και η υποχρέωση για σύμμετρη ικανοποίησή τους⁶⁰ από την ρευστοποίηση της περιουσίας του οφειλέτη⁶¹, δηλ. καθορίζεται υποχρέωση του οφειλέτη σε σύμμετρη ικανοποίηση των πιστωτών του, μηνιαίως, κατά το σχέδιο αποπληρωμής που έχει

⁵⁸ Βλ. το άρθρο 5 παρ. 3 του ν. 3869/2010, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 και το άρθρο 8 παρ. 2 αυτού, όπως όπως είχε αντικατασταθεί αρχικά με το άρθρο 16 του ν. 4161/2013 και πλέον ισχύει όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 17 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015.

⁵⁹ Έτσι με την παρ. 11 (με την οποία προστίθεται παρ. 3 στο άρθρο 5 του ν. 3869/2010) και με την παρ. 17 (με την οποία αντικαθίσταται το εδ. 1 της παρ. 2 του άρθρου 8 του ν. 3869/2010) του του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015. Βλ. και τη σχετική Ερμηνευτική Εγκύκλιο με αρ. πρωτ. 7968/20.08.2015, σ. 5.

⁶⁰ Για την αρχή της σύμμετρης (και όχι δυσανάλογης) ικανοποίησης, βλ. άρθρο 4 παρ. 6: « ... ο οφειλέτης υποχρεούται να προβαίνει συμμέτρως προς τους πιστωτές του στις μηνιαίες καταβολές ...» (όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 8 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 και πλέον όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 14 του κεφ. δεύτερου του ν. 4346/2015). Πρβλ. ακόμη και το άρθρο 5 παρ. 3 «3. Το ποσό των μηνιαίων δόσεων ... καταβάλλεται συμμέτρως προς τους πιστωτές ...», όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015. Επιπλέον βλ. και άρθρο 5 παρ. 3 του ν. 3869/2010: « ... Κάθε ποσό που υπολείπεται μετά την αφαίρεση του ποσού που καλύπτει τις εύλογες δαπάνες διαβίωσης του αιτούντος και των προστατευόμενων μελών της οικογένειάς του, διανέμεται συμμέτρως στους πιστωτές. ...», όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015.

⁶¹ Αναφορικά με την ρευστοποίηση βλ. το άρθρο 9 του ν. 3869/2010 με τίτλο «*Διαδικασία ρευστοποίησης περιουσίας - Προστασία κύριας κατοικίας*»: «1. Εφόσον υπάρχει ρευστοποιήσιμη περιουσία, η εκποίηση της οποίας κρίνεται απαραίτητη για την ικανοποίηση των πιστωτών ή όταν το δικαστήριο κρίνει αναγκαίο να παρακολουθήσει και να υποβοηθήσει την εκτέλεση των όρων ρύθμισης των οφειλών για την απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη ή την εξασφάλιση των συμφερόντων των πιστωτών, ορίζεται εκκαθαριστής. ... Έργο του εκκαθαριστή είναι αυτό που προσδιορίζεται ειδικά με την απόφαση του διορισμού του και, σε κάθε περίπτωση, η διαχείριση της περιουσίας του οφειλέτη, η διασφάλισή της σε όλο το νόμιμο ύψος της χάριν των πιστωτών, η πρόσφορη εκποίησή της και η διανομή του προϊόντος της εκποίησης στους πιστωτές. Οι διατάξεις του Πτωχευτικού Κώδικα περί συνδίκου εφαρμόζονται αναλόγως και στον εκκαθαριστή. Από τη ρευστοποιήσιμη περιουσία του οφειλέτη, εξαιρούνται τα πράγματα που ορίζονται ως ακατάσχετα, σε εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 953 του ΚΠολΔ. Όλη η περιουσία του οφειλέτη που δεν εξαιρείται από την κατάσχεση κατά το άρθρο 953 ΚΠολΔ θα κατάσχετα και θα εκποιείται με σκοπό την ικανοποίηση των δανειστών». Ρευστοποιήσιμο δηλ. καθίσταται όλο το ενεργητικό της περιουσίας του οφειλέτη, εξαιρουμένων μόνο των ακατάσχετων κατά ΚΠολΔ 953 παρ. 3, 4, ενώ το άρθρο 9 παρ. 1 όπως είχε αντικατασταθεί ως άνω με την παρ. 18 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του Ν. 4336/2015 πλέον μετά την τροποποίηση από την παρ. 7 του άρθρου 14 του κεφ. δεύτερου του ν. 4346/2015 δεν κάνει αναφορά στα τελευταία εδάφια σε «*προνομιακή ικανοποίηση των πιστωτών που έχουν εμπράγματα ασφαλεία στο εκποιούμενο πράγμα*» και σε «*σύμμετρη ικανοποίηση των ανέγγυων πιστωτών*».

επικυρωθεί ή σύμφωνα με την απόφαση προσωρινής διαταγής. Ενώ ταυτόχρονα αναστέλλεται η παραγραφή των απαιτήσεων των πιστωτών⁶².

10. Η σώρευση οφειλών προς το δημόσιο μαζί με τις ιδιωτικές οφειλές, έστω και με χαρακτήρα αποκλειστικότητας των τελευταίων, των ιδιωτικών οφειλών, παρέχει αφορμή για αναφορά στις ρυθμίσεις οφειλών προς το δημόσιο, των υπερχρεωμένων κυρίως ιδιωτών, καταναλωτών, αλλά και όχι μόνο, ήτοι και μικροεμπόρων ή ελευθέρων επαγγελματιών, στο βαθμό που και αυτοί υπάγονται, έτσι και αλλιώς, στο υποκειμενικό πεδίο του νόμου ή και εμπόρων που πληρούν τις προϋποθέσεις του νόμου μετά την παύση της εμπορικής τους ιδιότητας⁶³, και οι οποίοι, υπό την ιδιότητά τους ως δανειοληπτών και οφειλετών των π.ι. δύνανται να υπάγονται στις διατάξεις του Κώδικα Δεοντολογίας της ΤτΕ.

III. Δυνατότητες ρύθμισης χρεών προς το δημόσιο

1. Η λεγόμενη «ρύθμιση των 100 δόσεων»

11. Η πολυσυζητημένη δυνατότητα του ν. 4321/2015 (ΦΕΚ Α' 32) για ρύθμιση χρεών των φυσικών και νομικών προσώπων προς το Δημόσιο, κυρίως οφειλών σε ΔΟΥ⁶⁴, από ΕΝΦΙΑ, προς τη ΔΕΗ, από ΕΕΤΗΔΕ/ΕΕΤΑ, προς ασφαλιστικά ταμεία (ΦΚΑ) κλπ.⁶⁵, αφορούσε χρέη

⁶² Κατά το άρθρο 4 παρ. 6. «... α) ..., β) αναστέλλεται μέχρι την έκδοση οριστικής αποφάσεως η παραγραφή των απαιτήσεων των πιστωτών που έχουν συμπεριληφθεί στην αίτηση του οφειλέτη, σύμφωνα με την παράγραφο 1 και γ) ...», όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 8 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 και πλέον όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 14 του κεφ. δεύτερου του ν. 4346/2015.

⁶³ Έτσι ήδη η θεωρία, ενδεικτικά Βενιέρης/Κατσάς, ό.π. (υποσημ. 27), κεφ. Β.ΙΙ.1, κεφ. Β.ΙΙ.5, σ. 41 επ., σ. 63 επ., σ. 79 επ. με περαιτέρω παραπομπές· Περάκης, ΕμπΔΓενΜ² (2011), σ. 121 σημ. 55 αλλά και ήδη στο ΕμπΔΓενΜ (1999), σ. 252-253· Ρούσσος, ΕφΑΔ 2010, 1287, 1289· και η νομολογία, ΕφΘεσσ 317/2009 ΔΕΕ 2009, 819· ΕφΠειρ 569/2009 ΔΕΕ 2010, 192· ΜΠρΑθ 7350/2011 ΝΟΜΟΣ· πρβλ. όμως και ΜΠρΑθ 8340/2010 ΧρηΔικ 2010, 38 αλλά και ΜΠρΚαβάλας 745/2011 ΝΟΜΟΣ, όπως και ΕιρΘεσσ 5106/2011 ΝΟΜΟΣ. Επίσης βλ. ΕφΑθ 11433/1995 ΔΕΕ 1996, 490· ΕιρΑθ 142/2011, 127/2011, 43/2011, 55/2011, 17/2011· ΕιρΘεσσ 6759/2011, 6372/2011, 5106/2011· ΕιρΧαν 333/2011 ΝΟΜΟΣ). Βλ. την από 02.07.2015 απάντηση του Υπουργού Ανάπτυξη για την ένταξη των ελευθέρων επαγγελματιών στο ν. 3869/2010 (<http://enosikatanaloton.blogspot.gr/2015/07/38692010.html> - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015).

⁶⁴ Με την ΠΟΛ. 1080/2015 (άρθρα 16, 17) ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα και οι λεπτομέρειες εφαρμογής της ρύθμισης ληξιπρόθεσμων οφειλών του ν. 4321/2015 (ΦΕΚ 32 Α') «Ρυθμίσεις για την επανεκκίνηση της οικονομίας» ειδικότερα προς τη φορολογική διοίκηση. Πλέον βλ. άρθρο 4 του ν. 4346/2015 (ΦΕΚ Α' 152/20.11.2015).

⁶⁵ Οφειλέτες που είχαν υπαχθεί στον προσωρινό διακανονισμό του άρθρου 48 του ν. 3943/2011, όπως ισχύει, και εφόσον το υπόλοιπο ύψος της οφειλής τους είναι άνω των €15.000, εντάσσονταν αυτοδίκαια για το υπόλοιπο της οφειλής στην ρύθμιση των 100 δόσεων, εκτός αν με αίτησή τους, μέχρι 30.04.2015, είχαν ζητήσει την υπαγωγή τους σε μικρότερο αριθμό δόσεων. Βλ. Εγκύκλιο Β/7/οικ.16648/901/27.04.2015 που εφαρμόζεται αντί της Εγκυκλίου Β/7/οικ.11708/596/24.03.2015 αναφορικά με τη ρύθμιση ληξιπρόθεσμων οφειλών του ν. 4321/2015, η οποία, όριζε ως νέα καταληκτική ημερομηνία για υποβολή αιτήσεων υπαγωγής σε νέα ρύθμιση την 30.04.2015,

που είχαν ήδη καταστεί ληξιπρόθεσμα κατά τον κρίσιμο χρόνο της 01.03.2015⁶⁶, ενώ η προθεσμία κατάθεσης των σχετικών αιτήσεων έληγε (αρχικά) την 26.05.2015⁶⁷. Οι ευεργετικές συνέπειες της υπαγωγής στη ρύθμιση ‘μεταφράζονται’ (μεταξύ άλλων⁶⁸): *α)* είτε σε εφάπαξ καταβολή των οφειλών με ταυτόχρονη απαλλαγή από προσαυξήσεις και τόκους, *β)* είτε σε συμφωνία ρύθμισης καταβολής των χρεών σε μηνιαίες δόσεις (έως και 100) με αντίστοιχη (δηλ. τμηματική) απαλλαγή ποσοστού (αρχικά 50% και πλέον 30%) επί της οφειλής αλλά και επί των προσαυξήσεων και των τόκων⁶⁹. Τέλος, η παραγραφή των χρεών για τα οποία υποβάλλεται σχετική αίτηση υπαγωγής τους στη ρύθμιση αναστέλλεται από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης αυτής και για ολόκληρο το χρονικό διάστημα που αφορά η ρύθμιση, ανεξαρτήτως καταβολής οποιουδήποτε ποσού και δεν συμπληρώνεται πριν παρέλθει 1 έτος από τη λήξη της τελευταίας δόσης αυτής (άρθρο 14).

12. Η ρύθμιση απόλλυται, με συνέπεια την υποχρεωτική άμεση καταβολή του υπολοίπου της οφειλής, σύμφωνα με τα στοιχεία της αρχικής βεβαίωσης και την άμεση επιδίωξη της είσπραξής της με όλα τα προβλεπόμενα από την ισχύουσα νομοθεσία μέτρα, εάν ο οφειλέτης: *α)* δεν καταβάλει 2 συνεχόμενες μηνιαίες δόσεις κατά τη διάρκεια του πρώτου οκταμήνου της

που αφορούσε σε ασφαλιστικές οφειλές που κατέστησαν ληξιπρόθεσμες την 02.03.2014, υπό την προϋπόθεση της καταβολής των τρεχουσών ασφαλιστικών εισφορών από 01.03.2015 και εφεξής σε δόσεις που κυμαίνονται από μια εφάπαξ καταβολή και έκπτωση 100%, ως 100 μηνιαίες δόσεις με έκπτωση 50%.

⁶⁶ Κατά το άρθρο 3 του ν. 4321/2015, στη ρύθμιση του νόμου αυτού δύνανται να υπαχθούν, μετά από επιλογή του οφειλέτη, και ληξιπρόθεσμες έως και την 01.03.2015 οφειλές, που έχουν καταχωρισθεί στα βιβλία εισπρακτέων εσόδων της φορολογικής διοίκησης μέχρι την ημερομηνία αίτησης για υπαγωγή σε ρύθμιση και οι οποίες κατά την ημερομηνία της αίτησης: *α)* τελούν σε αναστολή, διοικητική ή δικαστική ή εκ του νόμου ή *β)* έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση ή διευκόλυνση τμηματικής καταβολής, η οποία είναι σε ισχύ.

⁶⁷ Βλ. άρθρο 6 παρ. 1, 2 του ν. 4321/2015. Η προθεσμία υποβολής αίτησης για υπαγωγή στη ρύθμιση των άρθρων 1 και 15 του ν. 4321/2015 παρατάθηκε με την ΠΟΛ. 1110/2015 (ΦΕΚ Β΄ 946) ως και 26.06.2015, και παρατάθηκε εκ νέου από τη λήξη της ως και την 15.07.2015 με το άρθρο 49 παρ. 1 του ν. 4331/2015 (ΦΕΚ Α΄ 69)· ενώ η παράταση αυτής συνοδεύεται από εξαγγελίες για τροποποίηση, και δη επί τα χείρω, εντός του δευτέρου εξαμήνου 2015, των ευεργετικών για τους υπαχθέντες στη ρύθμιση διατάξεων του νόμου, η οποία αναμένεται να επέλθει με νόμο το Νοέμβριο 2015. Βλ. πλέον άρθρο 4 του ν. 4346/2015 (ΦΕΚ Α΄ 152/20.11.2015). Πρβλ. και το άρθρο 19 παρ. 1 του ν. 4324/2015 (ΦΕΚ Α΄ 44), όπως τροποποίησε το άρθρο 28 του ν. 4321/2015, ώστε να παρατείνεται η προθεσμία υποβολής αίτησης για υπαγωγή στο καθεστώς ρύθμισης του άρθρου 28.

⁶⁸ Επιπλέον ως ευεργετικές συνέπειες ορίζονται (άρθρο 11): *α)* η χορήγηση αποδεικτικού ενημερότητας (άρθρο 12 Κ.Φ.Ε.), *β)* η αναβολή εκτέλεσης ποινής του άρθρου 25 του ν. 1882/1990 ή η διακοπή της, *γ)* η αναστολή δικαστικών μέτρων, δηλ. η αναστολή λήψης αναγκαστικών μέτρων και συνέχισης της διαδικασίας της αναγκαστικής εκτέλεσης επί κινητών ή ακινήτων, άρση κατασχέσεων εις χείρας τρίτων κλπ. ή η μη συνέχιση και *δ)* η αναστολή ή μη συνέχιση της διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης του άρθρου 7 του ν. 2190/1993, *ε)* η άρση κατάσχεσης εις χείρας τρίτων μετά από καταβολή ύψους 25% της κατασχεμένης απαίτησης κατά το άρθρο 30 παρ. 4 του ΚΕΔΕ.

⁶⁹ Το άρθρο 1 παρ. 1 του ν. 4321/2015 αντικαταστάθηκε με το άρθρο δεύτερο της ΠΝΠ από 27.03.2015 (ΦΕΚ Α΄ 35) η οποία κυρώθηκε με το άρθρο 1 του ν. 4328/2015 (ΦΕΚ Α΄ 51/14.05.2015), ενώ πλέον το άρθρο 2 παρ. 2 του ν. 4321/2015 αντικαταστάθηκε από την παρ. 15.α. της υποπαρ. Δ.1. του άρθρου 2 του ν. 4336/2015.

ρύθμισης ή μετά την πάροδο του οκταμήνου δεν καταβάλλει 3 συνεχόμενες μηνιαίες δόσεις ή καθυστερήσει την καταβολή των 3 τελευταίων δόσεων της ρύθμισης για το αντίστοιχο χρονικό διάστημα, β) δεν υποβάλει τις προβλεπόμενες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος και του φόρου προστιθέμενης αξίας, καθ' όλο το διάστημα της ρύθμισης των οφειλών του και μέχρι την εξόφλησή της, εντός 3 μηνών το αργότερο από την παρέλευση της προθεσμίας υποβολής τους, γ) ενταχθεί στη ρύθμιση με εσφαλμένα βεβαιώσεις, δ) δεν τακτοποιήσει κατά νόμιμο τρόπο τις ληξιπρόθεσμες οφειλές του ατομικές καθώς και αυτές για τις οποίες έχει ευθύνη καταβολής από την ημερομηνία υπαγωγής στη ρύθμιση και μετά και το αργότερο εντός 3 μηνών από την παρέλευση της νόμιμης προθεσμίας καταβολής⁷⁰.

2. Ρύθμιση οφειλών προς τη ΔΟΥ

13. Για τα ειδικότερα θέματα εφαρμογής της ρύθμισης οφειλών προς τη ΔΟΥ⁷¹ σημειωτέον ότι: Μετά από αίτηση του φορολογουμένου (ο οποίος δεν πρέπει να έχει καταδικαστεί για φοροδιαφυγή) πριν ή μετά τη λήξη της προθεσμίας καταβολής φόρου, η φορολογική διοίκηση δύναται να εγκρίνει πρόγραμμα ρύθμισης καταβολής των φορολογικών οφειλών σε μία ή περισσότερες δόσεις, εφόσον ο φορολογούμενος επικαλείται και αποδεικνύει ότι αντιμετωπίζει οικονομική αδυναμία για την καταβολή του φόρου στη νόμιμη προθεσμία και ότι έχει τη δυνατότητα συμμόρφωσης με το πρόγραμμα ρύθμισης. Το πρόγραμμα ρύθμισης οφειλών δεν μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος, ενώ κατ' εξαίρεση μπορεί να εκτείνεται έως 2 έτη για φόρους που καταβάλλονται εφάπαξ. Το ελάχιστο ποσό μηνιαίας δόσης της ρύθμισης ορίζεται σε €15, ενώ στη ρύθμιση δύνανται να υπαχθούν μετά από επιλογή του

⁷⁰ Η περίπτωση γ) προστέθηκε με το άρθρο 49 παρ. 2 του ν. 4331/2015 (ΦΕΚ Α' 69/02.07.2015) και η περίπτωση δ) που είχε προστεθεί ως ανωτέρω με την παρ. 15.δ. της υποπαρ. Δ.1. του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 και ίσχυε από 19.08.2015 (συνδυασμός των άρθρων 3 και 4 του ν. 4336/2015), πλέον τροποποιήθηκε εκ νέου και ισχύει ως εξής: «δ) δεν εξοφλεί τις νέες, μετά την ημερομηνία υπαγωγής στη ρύθμιση του παρόντος νόμου, οφειλές του, εντός της νόμιμης προθεσμίας καταβολής τους. Κατ' εξαίρεση, και όχι πέραν της 31.12.2017, η ρύθμιση δεν απόλλεται, εάν οι νέες οφειλές εξοφληθούν εντός αποκλειστικής προθεσμίας από την ημερομηνία που αυτές καθίστανται ληξιπρόθεσμες. Η προθεσμία αυτή ορίζεται σε τριάντα (30) ημέρες μέχρι τις 30.6.2016 και σε δεκαπέντε (15) ημέρες από την 1.7.2016 μέχρι τις 31.12.2017. Επιπλέον, από την 1.1.2017 μέχρι τις 31.12.2017, η ρύθμιση απόλλεται σε περίπτωση καθυστέρησης εξόφλησης νέων οφειλών, εάν δεν έχει παρέλθει εξάμηνο από την προηγούμενη καθυστέρηση εξόφλησης.» (άρθρο 4 παρ. 1.α του ν. 4346/2015). Ενώ, «οι διατάξεις της περίπτωσης α' ισχύουν για νέες, μετά την ημερομηνία υπαγωγής στη ρύθμιση του νόμου, οφειλές, που η νόμιμη προθεσμία καταβολής τους λήγει μετά τις 15.12.2015» (άρθρο 4 παρ. 1.β του ν. 4346/2015).

⁷¹ Πρβλ. το άρθρο 43 του ν. 4174/2013 (ΦΕΚ Α' 170/26.07.2013), όπως ισχύει μετά το άρθρο 47 παρ. 7 και το άρθρο 59 παρ. 1 του ν. 4333/2013 από 31.12.2013, αλλά και μετά τις διατάξεις του ν. 4337/2015 (ΦΕΚ Α' 129/17.10.2015).

φορολογούμενου: *α)* οι βεβαιωμένες οφειλές που τελούν σε αναστολή είσπραξης, *β)* οι μη ληξιπρόθεσμες έως την ημερομηνία υποβολής της αίτησης υπαγωγής στη ρύθμιση οφειλές⁷².

14. Ο φορολογούμενος οφείλει να παράσχει στη φορολογική διοίκηση τα εξής στοιχεία: *α)* αναλυτική δήλωση των εισοδημάτων του, περιουσιακών στοιχείων του και οφειλών του σε τρίτους, *β)* αποδεικτικά στοιχεία για την υποβολή όλων των φορολογικών δηλώσεων που υποβλήθηκαν τα τελευταία 5 έτη (άρθρο 43 παρ. 2)⁷³.

15. Αν παραλειφθεί η καταβολή μίας δόσης, επιβάλλεται προσαύξηση ίση με ποσοστό 15% επί του ποσού της καταβλητέας δόσης, ενώ η δόση που δεν έχει καταβληθεί εμπροθέσμως κατά τα προηγούμενα καταβάλλεται μαζί με την προσαύξηση το αργότερο μέχρι τη λήξη της προθεσμίας καταβολής της επόμενης δόσης (άρθρο 43 παρ. 4). Ενώ η ρύθμιση παύει να ισχύει, με συνέπεια την υποχρέωση άμεσης καταβολής του υπόλοιπου της οφειλής και την εφαρμογή όλων των διαθέσιμων μέτρων εκτέλεσης. Έτσι π.χ. αν ο οφειλέτης απολέσει το ευεργέτημα της ρύθμισης τα μέτρα που έχουν ανασταλεί συνεχίζονται ενώ το Δημόσιο μπορεί υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 46 παρ. 1 του ν. 4174/2013 να προβαίνει στη λήψη των προβλεπόμενων στον ΚΠολΔ ασφαλιστικών μέτρων. Συγκεκριμένα (άρθρο 46 παρ. 2) αυτά οποία διατάσσονται από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Πρωτοδικείου της έδρας του οργάνου της φορολογικής διοίκησης, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη κλήτευση του φορολογούμενου, ακόμα και δικαστική μεσεγγύηση κατά ΚΠολΔ 725 επ., σε περίπτωση άσκησης αγωγής καταδολίευσης για διασφάλιση των συμφερόντων του δημοσίου⁷⁴, εάν ο φορολογούμενος: *α)* δεν καταβάλλει μέσα στις προβλεπόμενες προθεσμίες περισσότερες από μία δόσεις, *β)* καθυστερήσει την καταβολή της τελευταίας δόσης για περισσότερο από ένα μήνα, *γ)* δεν συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις φορολογίας εισοδήματος και φορολογίας Φ.Π.Α. κατά την περίοδο του προγράμματος ρύθμισης οφειλών, *δ)* παρείχε ελλιπή ή ανακριβή στοιχεία για την έγκριση του προγράμματος ρύθμισης οφειλών (άρθρο 43 παρ. 5).

16. Ειδικά για την επιβάρυνση της κύρια οφειλής με τοκοφορία η υπαγωγή σε ρύθμιση των οφειλών δεν απαλλάσσει τον φορολογούμενο από την υποχρέωση καταβολής τόκων επί των

⁷² Βλ. άρθρο 1 παρ. 2 και άρθρο 6 της ΠΟΛ. 1277/27.12.2013· βλ. όμως και άρθρο 51 παρ. 7 του ν. 4305/2014 και άρθρο 89 του ν. 4307/2014 « ... Ρύθμιση οφειλών μικρών επιχειρήσεων» (ΦΕΚ Α' 246/15.11.2014).

⁷³ Ειδικότερα η ισχύς της περίπτωσης γ' της παρ. 2 του άρθρου 43 του ν. 4174/2013, όπως ισχύει, αναστάλλει για χρονικό διάστημα 2 ετών από τη δημοσίευση του ν. 4336/2015 (19.08.2015). Η αναστολή καταλαμβάνει και τις ήδη χορηγηθείσες ρυθμίσεις, ήτοι: *αα)* για φορολογικές οφειλές άνω των €5.000 για τις οποίες ο φορολογούμενος όφειλε σε κάθε περίπτωση να προσκόμιζε αποδεικτικά στοιχεία και για τη δυνατότητα καταβολής μηνιαίων δόσεων και *ββ)* για τις άνω των €50.000 για τις οποίες θα προσκόμιζε έγγραφα για την προσωρινή του αδυναμία και τη δυνατότητα πλήρη των όρων του ρύθμισης. Εγγυήσεις ή εμπράγματα βάρη που τυχόν έχουν παρασχεθεί κατ' εφαρμογή της γγ') για φορολογικές οφειλές άνω των 150.000 εξακολουθούν να ισχύουν. Βλ. και ΠΟΛ. 1189/01.08.2014 «Κοινοποίηση διατάξεων της ρύθμισης του άρθρου 43 του ν. 4174/2013».

⁷⁴ Βλ. άρθρο 49 παρ. 3 και άρθρο 46 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 47 παρ. 9 του ν. 4223/2013 (ΦΕΚ Α' 287/31.12.2013). Βλ. *Γιαλόρη, ΔΦΝ 2014, 3 επ.*

ρυθμιζόμενων φορολογικών οφειλών. Ο τόκος υπολογίζεται με βάση το ισχύον επιτόκιο αναφοράς για πράξεις αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ (πλέον 5%), ετησίως υπολογισμένο.

17. Πάντως με πράξη της η φορολογική διοίκηση επιτρέπει εξόφληση του συνόλου ή μέρους οφειλομένου φόρου από φορολογούμενο που βρίσκεται σε αδυναμία να τον καταβάλει με μετρητά, μετά από αίτησή του, με μεταβίβαση σε τρίτον της πλήρους κυριότητας του ακινήτου και ταυτόχρονη εκχώρηση της απαίτησης καταβολής του τιμήματος ή μέρους αυτού στο ελληνικό δημόσιο⁷⁵.

18. Μετά το άρθρο 51 του ν. 4305/2014 δύναται να διενεργείται ρύθμιση τμηματικής καταβολής, με απαλλαγή κατά ποσοστό από τις προσαυξήσεις, τους τόκους και τα πρόστιμα εκπρόθεσμης καταβολής που επιβαρύνουν κατά ΚΕΔΕ και κατά ΚΦΔ, με μόνη την επιβάρυνση τόκου 4,56% ετησίως, από την υπαγωγή σε ρύθμιση (άρθρο 51 παρ. 5). Το περιεχόμενο της ρύθμισης κυμαίνεται από την εφάπαξ καταβολή με πλήρη απαλλαγή 100% έως και 100 μηνιαίες δόσεις, με απαλλαγή κατά ποσοστό 20% (άρθρο 51 παρ. 1). Πρόκειται για οφειλές φυσικών ή νομικών προσώπων ή νομικών οντοτήτων έως €1.000.000, κατόπιν αίτησης, η οποία υποβάλλεται στη φορολογική διοίκηση μέχρι την τελευταία εργάσιμη ημέρα Μαρτίου 2015 (άρθρο 51 παρ. 2), ενώ δεν δύναται να αφορά οφειλή άνω των €15.000 αν πρόκειται για την περίπτωση των 100 μηνιαίων δόσεων (άρθρο 51 παρ. 3) με ελάχιστη, σε κάθε περίπτωση, μηνιαία δόση το ποσό των €50 (άρθρο 51 παρ. 6). Η ρύθμιση καταλαμβάνει υποχρεωτικά το σύνολο των βεβαιωμένων και ληξιπρόθεσμων έως την 01.10.2014 οφειλών που δεν έχουν τακτοποιηθεί κατά νόμιμο τρόπο με αναστολή πληρωμής ή διευκόλυνση ή άλλη νομοθετική ρύθμιση τμηματικής καταβολής⁷⁶.

19. Η ρύθμιση του άρθρου 51 του ν. 4305/2014 χορηγείται ανά οφειλέτη και αφορά και τις οφειλές για τις οποίες αυτός ευθύνεται αλληλεγγύως, ενώ πρόσωπα που ευθύνονται αλληλεγγύως για την καταβολή μέρους της οφειλής δικαιούνται να ρυθμίσουν το εν λόγω μέρος (άρθρο 51 παρ. 9). Στην περίπτωση που ο οφειλέτης επιλέξει, σε οποιοδήποτε στάδιο της ρύθμισης, να εξοφλήσει εφάπαξ τις υπόλοιπες δόσεις των ρυθμισμένων οφειλών, τυγχάνει απαλλαγής επί του εναπομείναντος ποσού των προσαυξήσεων, τόκων και προστίμων εκπρόθεσμης καταβολής, σε ποσοστό ίσο με αυτό που αντιστοιχεί στον αριθμό

⁷⁵ Βλ. άρθρο 43 παρ. 8, που προστέθηκε με το άρθρο 10 του ν. 4223/2013 και ισχύει από 01.01.2014 και για κάθε επόμενο οικονομικό έτος, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 59 του ν. 4332/2013 – πρβλ. σχετικά την ΠΟΛ. 1278/2013 (ΦΕΚ Β' 3398/31.12.2013).

⁷⁶ Σύμφωνα με τη διάταξη δύνανται να υπαχθούν στη ρύθμιση, μετά από επιλογή του οφειλέτη, και βεβαιωμένες έως και την 01.10.2014 οφειλές που κατά την ημερομηνία της αίτησης είτε τελούν σε αναστολή, διοικητική ή δικαστική ή εκ του νόμου είτε έχουν υπαχθεί σε ρύθμιση ή διευκόλυνση τμηματικής καταβολής, η οποία είναι σε ισχύ. Πλέον όμως, κατά το άρθρο 89 του ν. 4307/2014, δεν δύνανται, εφόσον δεν είχαν ακόμη καταστεί ληξιπρόθεσμες κατά την ημερομηνία της αίτησης.

των μηνιαίων δόσεων που τελικά διαμορφώνεται με την εξόφληση (άρθρο 51 παρ. 10 συνδ. με παρ. 1).

20. Η μη εμπρόθεσμη καταβολή δόσης αλλά και «... η μη τακτοποίηση κατά νόμιμο τρόπο από τον οφειλέτη των ληξιπρόθεσμων οφειλών του, ατομικών καθώς και αυτές για τις οποίες έχει ευθύνη καταβολής, από την ημερομηνία υπαγωγής στη ρύθμιση» εντός των προθεσμιών του άρθρου 47 του ν. 4174/2013 (ΚΦΔ) και του άρθρου 7 του ν.δ. 356/1974 (ΚΕΔΕ), κατά περίπτωση⁷⁷, έχει ως συνέπειες: α) την απώλεια των ευεργετημάτων της ρύθμισης, β) την υποχρέωση άμεσης καταβολής του υπολοίπου της οφειλής, σύμφωνα με τα στοιχεία βεβαίωσης, συνυπολογιζομένων των προσαυξήσεων, τόκων και προστίμων εκπρόθεσμης καταβολής, τα οποία αναβιώνουν αναδρομικά, και γ) την άμεση επιδίωξη της είσπραξης της με όλα τα προβλεπόμενα από την ισχύουσα νομοθεσία μέτρα (άρθρο 51 παρ. 11)⁷⁸.

⁷⁷ Η αναδιατύπωση έγινε με τη παρ. 14.α της υποπαρ. Δ.1 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 με έναρξη ισχύος (βλ. άρθρα 3 και 4 αυτού) από 19.08.2015.

⁷⁸ Οι συνέπειες αυτές επιτρέπεται να μην επέρχονται μόνο εάν ο οφειλέτης, μετά την πάροδο εξαμήνου από την ένταξη σε ρύθμιση και την πλήρωση των όρων αυτής: α) δεν καταβάλει εμπρόθεσμα μέχρι 2 δόσεις ανά έτος προγράμματος ρύθμισης ή β) δεν καταβάλει εμπρόθεσμα μία δόση της ρύθμισης ανά έτος προγράμματος ρύθμισης για χρονικό διάστημα μέχρι 2 μήνες, περιπτώσεις στις οποίες πάντως η καθυστέρηση καταβολής δόσης συνεπάγεται την επιβάρυνση αυτής με μηνιαία προσαύξηση 2% (άρθρο 51 παρ. 11, όπως τροποποιήθηκε με τη παρ. 14.β της υποπαρ. Δ.1 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015).

Πλέον με το άρθρο 4 παρ. 2.α. του ν. 4346/2015 η παρ. 11 του άρθρου 51 του ν. 4305/2014, όπως ίσχυε ως ανωτέρω, αντικαθίσταται ως εξής: «11. Η μη εμπρόθεσμη καταβολή δόσης, καθώς και η μη εξόφληση από τον οφειλέτη των νέων, μετά την ημερομηνία υπαγωγής στη ρύθμιση του παρόντος νόμου, οφειλών του, εντός της νόμιμης προθεσμίας καταβολής τους, έχει ως συνέπειες: α) Την απώλεια των ευεργετημάτων της ρύθμισης, β) την υποχρέωση άμεσης καταβολής του υπολοίπου της οφειλής, σύμφωνα με τα στοιχεία βεβαίωσης, συνυπολογιζομένων των προσαυξήσεων, τόκων και προστίμων εκπρόθεσμης καταβολής, τα οποία αναβιώνουν αναδρομικά και γ) την άμεση επιδίωξη της είσπραξης της με όλα τα προβλεπόμενα από την ισχύουσα νομοθεσία μέτρα. Οι συνέπειες του προηγούμενου εδαφίου δεν επέρχονται εάν ο οφειλέτης, μετά την πάροδο εξαμήνου από την ένταξη σε ρύθμιση και την πλήρωση των όρων αυτής: α) δεν καταβάλει εμπρόθεσμα μέχρι 2 δόσεις ανά έτος προγράμματος ρύθμισης ή β) δεν καταβάλει εμπρόθεσμα 1 δόση της ρύθμισης ανά έτος προγράμματος ρύθμισης για χρονικό διάστημα μέχρι 2 μήνες. Για τις ως άνω περιπτώσεις α' και β' η καθυστέρηση καταβολής δόσης συνεπάγεται την επιβάρυνση αυτής με μηνιαία προσαύξηση 2%. γ) Εάν, κατ' εξαίρεση και όχι πέραν της 31.12.2017, οι νέες οφειλές εξοφληθούν εντός αποκλειστικής προθεσμίας από την ημερομηνία που αυτές καθίστανται ληξιπρόθεσμες. Η προθεσμία αυτή ορίζεται σε 30 ημέρες μέχρι τις 30.6.2016 και σε 15 ημέρες από την 1.7.2016 μέχρι 31.12.2017. Επιπλέον, από την 1.1.2017 μέχρι τις 31.12.2017, η ρύθμιση απόλλεται σε περίπτωση καθυστέρησης εξόφλησης νέων οφειλών, εάν δεν έχει παρέλθει εξάμηνο από την προηγούμενη καθυστέρηση εξόφλησης. Η ρύθμιση δεν απόλλεται, εάν οι νέες οφειλές τελούν σε αναστολή είσπραξης ή υπάγονται σε ρύθμιση μετά από αίτηση του οφειλέτη που υποβάλλεται πριν τη λήξη της νόμιμης προθεσμίας καταβολής τους. Εάν το συνολικό ύψος των οφειλών, νέων και εντός ρύθμισης, υπερβαίνει τις 50.000 ευρώ, η ρύθμιση των νέων οφειλών χορηγείται μόνον εφόσον ο οφειλέτης επικαλείται και αποδεικνύει ότι αντιμετωπίζει οικονομική αδυναμία για την καταβολή τους μέσα στη νόμιμη προθεσμία.»

21. Μάλιστα τα ευεργετήματα της ρύθμισης⁷⁹, ο φορολογούμενος δύναται να συνεχίζει να τα απολαμβάνει εξαιρετικώς ακόμη και όταν η ρύθμιση «απωλέσθη» για λόγους ανωτέρας βίας, οπότε και ο οφειλέτης δύναται εντός 2 μηνών από την «απώλεια» αυτής να υποβάλει άπαξ αίτηση (έγγραφη) επανένταξης του στη ρύθμιση με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και για τον εναπομείναντα αριθμό δόσεων αυτής, συνοδευόμενη από τα στοιχεία που θεμελιώνουν την ανωτέρα βία (άρθρο 51 παρ. 12, 13).

22. Κρίσιμο είναι ότι κατά την παρ. 15 του άρθρου 51 η φορολογική διοίκηση διατηρεί το δικαίωμα, ακόμη και μετά τη συμμόρφωση του οφειλέτη στη ρύθμιση τμηματικής καταβολής που του χορηγήθηκε, μεταξύ άλλων: α) να εγγράφει υποθήκη σε περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη, των συνυπόχρεων προσώπων ή των εγγυητών, εφόσον η οφειλή δεν είναι ασφαλισμένη, β) να μην χορηγεί αποδεικτικό ενημερότητας για μεταβίβαση ακινήτου ή σύσταση εμπραγμάτου δικαιώματος επ' αυτού, στα πρόσωπα της περίπτωσης α'), ακόμη και αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις χορήγησης αυτού, εφόσον η οφειλή δεν είναι ασφαλισμένη, γ) να μειώνει τη διάρκεια της ήδη χορηγηθείσας ρύθμισης, εάν ο οφειλέτης έχει τη δυνατότητα σύμφωνα με τα οικονομικά του δεδομένα να πληρώνει την οφειλή του σε λιγότερες δόσεις από τις αρχικά χορηγηθείσες, οποτεδήποτε καθ' όλη τη διάρκεια της ρύθμισης⁸⁰.

23. Τέλος αναστέλλεται ο χρόνος παραγραφής των οφειλών, για τις οποίες υποβάλλεται αίτηση υπαγωγής στη ρύθμιση το πρώτον από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης και για ολόκληρο το χρονικό διάστημα που αφορά η ρύθμιση ανεξαρτήτως καταβολής οποιουδήποτε ποσού και δεν συμπληρώνεται πριν παρέλθει 1 έτος από τη λήξη του έτους της τελευταίας δόσης αυτής (άρθρο 51 παρ. 16).

3. Ρύθμιση οφειλών προς τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΚΑ)

Ενώ κατά άρθρο 4 παρ. 2.β του ν. 4346/2015 «Οι διατάξεις της περίπτωσης α' ισχύουν για νέες, μετά την ημερομηνία υπαγωγής στη ρύθμιση του παρόντος νόμου, οφειλές, που η νόμιμη προθεσμία καταβολής τους λήγει μετά τις 15.12.2015».

⁷⁹ Αναλυτικά δηλ. α) την χορήγηση φορολογικής ενημερότητας κατά το άρθρο 12 ΚΦΔ, β) την αναβολή ή διακοπή, εφόσον έχει αρχίσει της εκτέλεσης ποινής που επιβλήθηκε κατά το άρθρο 25 του ν. 1882/1990 (ΦΕΚ Α' 43) και αναστολή της παραγραφής του αδικήματος κατά το χρονικό διάστημα της αναστολής της ποινικής δίωξης, κατά παρέκκλιση των χρονικών περιορισμών του άρθρου 113 ΠΚ, γ) την αναστολή λήψης αναγκαστικών μέτρων και της συνέχισης διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης (ενώ οι ήδη επιβληθείσες κατασχέσεις στα χέρια τρίτων, δηλ. μέτρων που αίρονται μετά από αίτηση του οφειλέτη, αφού εξοφληθεί το 50% της αρχικής βασικής ρυθμιζόμενης οφειλής με δυνατότητα εξέτασης από τη φορολογική αρχή αιτήματος περιορισμού κατασχέσεων εις χείρας τρίτων, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 30 του Κ.Ε.Δ.Ε.), δ) την αναστολή εκτέλεσης του μέτρου του άρθρου 7 του ν. 2120/1993 (Α' 24), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 22 παρ. 3 του ν. 2523/1997 (Α' 179).

⁸⁰ Έτσι οι περιπτώσεις α', β', δ' της παρ. 15 του άρθρου 51, όπως τροποποιήθηκαν με τη παρ. 14.β της υποπαρ. Δ.1 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 με έναρξη ισχύος κατά τα άρθρα 3, 4 αυτού, από 19.08.2015.

24. Από το συνδυασμό των ν. 4305/2014 άρθρα 54 επ. και ν. 4152/2013 άρθρο πρώτο, παρ. ΙΑ. υποπαρ. ΙΑ.1. και ΙΑ.2.⁸¹ προέκυπτε σύστημα διατάξεων για ρύθμιση οφειλών προς ΦΚΑ, που επέτρεπε την εξόφληση ληξιπρόθεσμων μέχρι την 30.09.2014 οφειλών με σημαντικές εκπτώσεις σε πρόστιμα, προσαυξήσεις και λοιπές επιβαρύνσεις που φθάνουν ως και την πλήρη απαλλαγή. Κρίσιμης σημασίας παράμετρος και απαραίτητη προϋπόθεση για την υπαγωγή στο σύστημα αυτό ρύθμισης οφειλών είναι η υποβολή των αναλυτικών περιοδικών δηλώσεων (όπου αυτή προβλέπεται) και η πιστοποιημένη καταβολή των τρεχουσών ασφαλιστικών εισφορών από 01.10.2014 και εφεξής (παρ. 9 του άρθρου 54)⁸². Οι οφειλές δύνανται να ρυθμιστούν με εξόφληση εφάπαξ (ποσοστό έκπτωσης 100%) μέχρι έως και 100 δόσεις, με ποσοστό έκπτωσης 20% στην περίπτωση των 100 δόσεων, στην οποία όμως εξαιρετικά το ποσό της κύριας ρυθμιζόμενης οφειλής φυσικών και νομικών προσώπων δεν μπορεί να υπερβαίνει τις €15.000 (παρ. 1 περ. η' και παρ. 2), ενώ το ελάχιστο ποσό μηνιαίας δόσης της ρύθμισης δεν μπορεί να είναι μικρότερο των €50 (παρ. 6 του άρθρου 54)⁸³.

25. Μάλιστα τα ευεργετήματα της ρύθμισης⁸⁴ ο φορολογούμενος δύναται να συνεχίζει να απολαμβάνει εάν ο οφειλέτης, μετά την πάροδο εξαμήνου από την ένταξη σε ρύθμιση και την πλήρωση των όρων αυτής: α) δεν καταβάλει εμπρόθεσμα μέχρι 2 δόσεις ανά έτος προγράμματος ρύθμισης ή β) δεν καταβάλει εμπρόθεσμα μία δόση της ρύθμισης ανά έτος προγράμματος ρύθμισης για χρονικό διάστημα μέχρι 2 μηνών καθυστέρηση καταβολής δόσης συνεπάγεται την επιβάρυνση αυτής με μηνιαία προσαύξηση 2% (παρ. 12 υποπαρ. 2 του άρθρου 54). Όπως επίσης ο φορολογούμενος δύναται να συνεχίζει να απολαμβάνει όταν η ρύθμιση «απωλέσθη» για λόγους ανωτέρας βίας, οπότε και ο οφειλέτης δύναται εντός 2 μηνών από την «απώλεια» αυτής να υποβάλει άπαξ αίτηση (έγγραφο) επανένταξης του στη

⁸¹ Στις διατάξεις τους (σύμφωνα και με ερμηνευτικές εγκυκλίους) εμπίπτουν οι πάσης φύσεως οφειλές προς ασφαλιστικούς οργανισμούς από ενεργούς ή ανενεργούς ασφαλισμένους κ.ο.κ. κατά τρόπο ώστε: α) σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να παραμείνει τμήμα της οφειλής που να μην έχει υπαχθεί σε ρύθμιση και β) η ρύθμιση του ν. 4305/2014 να έχει εφαρμογή για κύριες οφειλές έως €1.000.000 (άρθρο 54 παρ. 3) ενώ για ποσά κύριας οφειλής άνω του €1.000.000, παραμένουν σε ισχύ οι διατάξεις του ν. 4152/2013. Πρβλ. *σχετικά Οικονομίδα*, Ε7 2014, 1517 επ.

⁸² Δεδομένου ότι το δικαίωμα υπαγωγής στο νέο σύστημα ρύθμισης οφειλών ασκείται έως τέλος Μαρτίου 2015, απαραίτητη προϋπόθεση υπαγωγής, αποτελεί η συνεπής καταβολή των τρεχουσών εισφορών των προηγούμενων της υπαγωγής μηνών. Καταληκτική ημερομηνία για την υποβολή αιτήσεων υπαγωγής στη νέα ρύθμιση οριζόταν η τελευταία εργάσιμη ημέρα του Μαρτίου 2015 (άρθρο 54 παρ. 4).

⁸³ Για την καταβολή των δόσεων δεν απαιτείται ιδιαίτερη ειδοποίηση του οφειλέτη (παρ. 10 του άρθρου 54). Το ετήσιο επιτόκιο από 01.01.2013, με το οποίο βαρύνεται η κύρια οφειλή η οποία ρυθμίζεται, μειώνεται σε 4,56% (παρ. 1 του άρθρου 54).

⁸⁴ Αντίστοιχα προς αυτά της παρ. 13 του άρθρου 51 του ν. 4305/2014 για οφειλές στη φορολογική διοίκηση. Βλ. αναλυτικά με κάποιες αποκλίσεις και προσθήκες το άρθρο 54 παρ. 11 περιπτ. α'-δ' του ν. 4305/2014, όπως ισχύει πλέον μετά το άρθρο 4 παρ. 2.α και 2.β του ν. 4346/2015.

ρύθμιση με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και για τον εναπομείναντα αριθμό δόσεων αυτής, συνοδευόμενη από τα στοιχεία που θεμελιώνουν την ανωτέρα βία⁸⁵, ενώ προβλέπεται η υποβολή αίτησης άπαξ επανένταξης στη ρύθμιση, σε περιπτώσεις απώλειάς της για λόγους ανωτέρας βίας.

26. Τουναντίον η μη εμπρόθεσμη καταβολή δόσης κατά τη διάρκεια της ρύθμισης ή η μη καταβολή των τρεχουσών εισφορών, έχει ως συνέπειες: α) την απώλεια των ευεργετημάτων της ρύθμισης, β) την κατάσταση ως απαιτητού του συνόλου του υπολοίπου της οφειλής και των προηγούμενων προσαυξήσεων και τόκων, τα οποία αναβιώνουν αναδρομικά, γ) την επιδίωξη της είσπραξης της με όλα τα προβλεπόμενα από την ισχύουσα νομοθεσία μέτρα (παρ. 12 του άρθρου 54).

27. Στην περίπτωση που ο οφειλέτης επιλέξει σε οποιοδήποτε στάδιο της ρύθμισης να εξοφλήσει εφάπαξ τις υπόλοιπες δόσεις των ρυθμισμένων οφειλών, τυγχάνει απαλλαγής επί του εναπομείναντος ποσού των προσαυξήσεων εκπρόθεσμης καταβολής, σε ποσοστό ίσο με αυτό που αντιστοιχεί στον αριθμό των μηνιαίων δόσεων (παρ. 15 και παρ. 1 του άρθρου 54 αντίστοιχα προς την παρ. 10 και παρ. 1 του άρθρου 51 για τις οφειλές στη ΔΟΥ).

28. Τέλος σύμφωνα με τις παρ. 20 και 21 του άρθρου 54⁸⁶ αφενός το ύψος της κύριας οφειλής που υπάγεται στην ρύθμιση, μετά το πρώτο δίμηνο, προσαυξάνεται με επιτόκιο που υπολογίζεται με βάση το ισχύον επιτόκιο αναφοράς για πράξεις αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ, πλέον 5%, ετησίως υπολογισμένο (αφορά οφειλές που έχουν ήδη υπαχθεί στην ρύθμιση και αφορά τις ανεξόφλητες δόσεις ρύθμισης) και αφετέρου παρέχεται η δυνατότητα στα αρμόδια όργανα οποτεδήποτε καθ' όλη τη διάρκεια της ρύθμισης, και μετά τη συμμόρφωση του οφειλέτη, να προβαίνουν σε μείωση της διάρκειας της χορηγηθείσας ρύθμισης, εάν διαπιστωθεί ότι ο οφειλέτης έχει τη δυνατότητα σύμφωνα με τα οικονομικά του δεδομένα να αποπληρώσει την οφειλή του σε λιγότερες δόσεις από τις αρχικά χορηγηθείσες.

29. Λαμβάνεται μέριμνα προκειμένου να εξασφαλιστεί η ίση μεταχείριση μεταξύ των οφειλετών που υπήχθησαν στη ρύθμιση της «Νέα Αρχής» του ν. 4152/2013, όπως ισχύει, και όσων υπαχθούν στη ρύθμιση του άρθρου. Ειδικότερα: όσοι κατά την ημερομηνία δημοσίευσης του ν. 4305/2014 (ΦΕΚ Β' 237/31.10.2014), έχουν υπαχθεί στη ρύθμιση της υποπαραγράφου Α.1 της παρ. Α' του ν. 4152/2013 (ΦΕΚ Α' 107) και τηρούν τους όρους της ρύθμισης αυτής, υπόκεινται αναδρομικά, από 01.01.2013, σε επιτόκιο ύψους 4,56% και τυγχάνουν αναδρομικά, από την ένταξη τους στη ρύθμιση των εκπτώσεων επί των προσαυξήσεων, τόκων και προστίμων εκπρόθεσμης καταβολής, δικαιούμενοι να επιλέξουν να υπαχθούν στην ρύθμιση όπως και δικαιούνται να διατηρήσουν τη ρύθμιση της

⁸⁵ Βλ. παρ. 13 του άρθρου 54 του ν. 4305/2014, αντίστοιχη με τη ρύθμιση του άρθρου 51 παρ. 12 για οφειλές στη φορολογική αρχή.

⁸⁶ Όπως προστέθηκαν με τη παρ. 3 της υποπαρ. Ε.1. του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 (με έναρξη ισχύος, σύμφωνα με το άρθρο 4, από 19.08.2015).

υποπαραγράφου Α.1 της παρ. Α του ν. 4152/2013 και πέραν των οριζόμενων παραπάνω έχουν ως πρόσθετο ευεργέτημα τη μείωση κατά ποσοστό 20% των προσαυξήσεων, τόκων και προστίμων εκπρόθεσμης καταβολής αναδρομικά από την ημερομηνία ένταξης τους στη ρύθμιση (άρθρο 51 του ν. 4305/2014 παρ. 8 υποπαρ. 1, 2).

30. Κατά τον ν. 4152/2013 υποπαρ. ΙΑ.1. περίπτωση 2 (όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 12 του ν. 4225/2014, ΦΕΚ Α' 2/07.01.2014) η υπαγωγή στη ρύθμιση για οφειλές άνω των €10.000, η οποία εξαρτάται απαραίτητα από την υποβολή των εκ του νόμου προβλεπόμενων δηλώσεων ασφάλισης για τα τελευταία 5 έτη, ενώ εξαιρούνται και δεν υπάγονται στη ρύθμιση οφειλές που αφορούν οφειλέτες που έχουν καταδικαστεί για φοροδιαφυγή⁸⁷, γίνεται μόνο εφόσον οι ενδιαφερόμενοι αποδεικνύουν ότι μπορούν να ανταποκριθούν στο ύψος της μηνιαίας δόσης και εφόσον προσκομίσουν τα απαραίτητα στοιχεία που αποδεικνύουν την αδυναμία εξόφλησης των οφειλών τους τη δεδομένη χρονική στιγμή περιλαμβανομένων λεπτομερών πληροφοριών σχετικά με το εισόδημα τους, τα χρηματικά διαθέσιμα τους, την ακίνητη περιουσία τους και το σύνολο των οφειλών τους, ενώ η αίτηση υπαγωγής στη ρύθμιση απορρίπτεται εάν τα παρασχεθέντα στοιχεία είναι ανακριβή ή ανεπαρκή.

31. Τα τελευταία πρέπει να αποδεικνύουν τη βιωσιμότητα του διακανονισμού⁸⁸ και συγκεκριμένα⁸⁹: *i)* Για οφειλές από €10.000 έως €50.000 κρίνεται από τον οικείο ΦΚΑ η αδυναμία εξόφλησης της οφειλής τη δεδομένη χρονική στιγμή, καθώς και η βιωσιμότητα του διακανονισμού· *ii)* Για οφειλές άνω των €50.000 ο οφειλέτης πρέπει επιπλέον να προσκομίζει βεβαίωση από ανεξάρτητο τρίτο φορέα περί της ορθότητας των οικονομικών στοιχείων, καθώς και δικαιολογητικά τα οποία να αποδεικνύουν την αδυναμία εξόφλησης της οφειλής τη δεδομένη χρονική στιγμή και τη βιωσιμότητα του διακανονισμού, με δαπάνες που βαραίνουν τον ίδιο· ενώ *iii)* Για οφειλές άνω των €150.000 ο οφειλέτης υποχρεούται πλέον των ανωτέρω να προβεί στη παροχή εγγυήσεων ή εμπράγματων εξασφαλίσεων ίσης αξίας με τη συνολική οφειλή, ενώ η αξία της εξασφάλισης θα καθοριστεί από τον τρίτο εκτιμητή⁹⁰.

⁸⁷ Βλ. την τροποποίηση του τελευταίου εδάφιου όπως αντικαταστάθηκε με τη παρ. 3 του άρθρου 12 του ν. 4225/2014 (ΦΕΚ Α' 2/07.01.2014).

⁸⁸ Το τρίτο εδάφιο αντικαταστάθηκε ως άνω με τη παρ. 1 του δεύτερου άρθρου του ν. 4158/2013 (ΦΕΚ Α' 126/04.06.2013), ενώ η αρχική παρ. 7 αναριθμήθηκε σε παρ. 9 και οι νέες παρ. 7 και 8 προστέθηκαν ως άνω με τη παρ. 1 υποπαρ. Ε.1 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015.

⁸⁹ Το ποια ακριβώς πρέπει να είναι τα έγγραφα αυτά καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην υποπαρ. ΙΑ.1 (νέα) περίπτωση 7 του ν. 4152/2013.

⁹⁰ Ορκωτοί λογιστές, λογιστές φοροτεχνικοί και οι κατέχοντες άδεια ασκήσεως δικηγορικού λειτουργήματος - βλ. εν συνόλω την Υπ. Απόφαση Β/7/15877/2914 (ΦΕΚ Β' 1265/24.05.2013) «*Όροι και προϋποθέσεις και ειδικά θέματα εφαρμογής της πάγιας ρύθμισης των οφειλόμενων εισφορών στους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης της Υποπαραγράφου ΙΑ.1 του ν. 4152/2013 (ΦΕΚ 107 Α')*».

32. Μάλιστα η πιστοποίηση από τον ανεξάρτητο εκτιμητή εξετάζει όλες τις υποχρεώσεις του οφειλέτη προς το κράτος και προς τρίτους, τη συνολική περιουσιακή κατάσταση του οφειλέτη συμπεριλαμβανομένης της παροχής επαρκών εγγυήσεων και εφόσον βεβαιώνεται αδυναμία άμεσης καταβολής της οφειλής χορηγείται η διευκόλυνση της τμηματικής καταβολής. Επίσης εξετάζονται και τα αποτελέσματα επί της αναμενόμενης ρευστότητας από την ενδεχόμενη υπαγωγή του οφειλέτη σε άλλους διακανονισμούς με το Δημόσιο ή με ιδιωτικούς φορείς. Η εμπράγματη εξασφάλιση επί της διαθέσιμης ακίνητης περιουσίας του οφειλέτη πρέπει να εξασφαλιστεί. Σε περίπτωση ύπαρξης επαρκών χρηματικών διαθεσίμων η οφειλή δεν υπάγεται στη ρύθμιση και γίνεται άμεσα απαιτητή (βλ. εδάφια 6, 7, 8, 9 της υποπαραγράφου ΙΑ.1 περίπτωση 2)⁹¹.

33. Τέλος κατά τη διάρκεια της ρύθμισης επιτρέπεται η καθυστέρηση πληρωμής 1 δόσης της οποίας η καταβολή γίνεται υποχρεωτικά μέχρι την ημερομηνία καταβολής της επόμενης δόσης με προσαύξηση εκπρόθεσμης καταβολής 15%, ενώ η μη εμπρόθεσμη καταβολή και

Πρβλ. και σκ. 26 του προοιμίου της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ: «Είναι σημαντικό να εξασφαλισθεί ότι το ακίνητο που προορίζεται για κατοικία έχει αποτιμηθεί ορθά, τόσο πριν από τη σύναψη της σύμβασης πίστωσης όσο και, ιδίως αν η αποτίμηση επηρεάζει την εναπομένουσα υποχρέωση του καταναλωτή σε περίπτωση αθέτησης πληρωμών. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επομένως να εξασφαλίζουν ότι υφίστανται αξιόπιστα πρότυπα αποτίμησης. Προκειμένου να κριθούν αξιόπιστα, τα πρότυπα αποτίμησης θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα αποτίμησης, ιδίως αυτά που ορίζει η Διεθνής Επιτροπή Προτύπων Αποτίμησης, η Ευρωπαϊκή Ομάδα Ενώσεων Εκτιμητών ή το Royal Institution of Chartered Surveyors. Τα εν λόγω διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα αποτίμησης περιλαμβάνουν αρχές υψηλού επιπέδου που απαιτούν από τους πιστωτικούς φορείς, μεταξύ άλλων, να υιοθετήσουν και να τηρήσουν εσωτερικές διαδικασίες διαχείρισης κινδύνου και διαχείρισης των εγγυήσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι άριτες διαδικασίες αποτίμησης, να υιοθετήσουν πρότυπα αποτίμησης και μεθόδους που οδηγούν σε ρεαλιστικές και τεκμηριωμένες αποτιμήσεις περιουσιακών στοιχείων, ώστε να εξασφαλιστεί ότι όλες οι εκθέσεις αποτίμησης συντάσσονται βάσει επαρκών επαγγελματικών ικανοτήτων και επιμέλειας και ότι οι εκτιμητές πληρούν ορισμένες απαιτήσεις όσον αφορά τα προσόντα, καθώς και να συγκεντρώσουν επαρκή τεκμηρίωση αποτίμησης για τις εγγυήσεις που είναι κατανοητή και εύλογη. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται επιθυμητό να εξασφαλιστεί η κατάλληλη παρακολούθηση των αγορών ακινήτων που προορίζονται για κατοικία, καθώς και ότι οι μηχανισμοί των διατάξεων αυτών ευθυγραμμίζονται με την οδηγία 2013/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013 (ΕΕ L 176 της 27.6.2013, σ. 338.), σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα πιστωτικών ιδρυμάτων και την προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων (1). Η συμμόρφωση με τις διατάξεις της εν λόγω οδηγίας σχετικά με τα πρότυπα εκτίμησης ακινήτων μπορεί να πραγματοποιηθεί, για παράδειγμα, μέσω της νομοθεσίας ή της αυτορρύθμισης.»

⁹¹ Πλέον με την παρ. 1 υποπαρ. Ε.1 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015, ο οποίος ισχύει, σύμφωνα με το άρθρο 4, από 19.08.2015, ορίστηκε νέα υποπερίπτωση 7. της υποπαρ. ΙΑ.1. σύμφωνα με την οποία αναστέλλεται η εφαρμογή των ανωτέρω εδαφίων ii) και iii) της περίπτωσης 2, όπως ισχύει, ως προς τις προϋποθέσεις βεβαίωσης από ανεξάρτητο τρίτο φορέα, παροχής εγγύησης ή διασφάλισης ή εμπράγματης ασφάλειας, καθώς και της βιωσιμότητας του διακανονισμού για χρονικό διάστημα 2 ετών από τη δημοσίευση του νόμου, καταλαμβανομένων υπό της αναστολής και των ήδη χορηγηθεισών ρυθμίσεων, ενώ εγγυήσεις, διασφαλίσεις ή εμπράγματα ασφάλειες που τυχόν έχουν παρασχεθεί κατ' εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων εξακολουθούν να ισχύουν. Έτσι καθίσταται ευνοϊκότερη η ρύθμιση για τους οφειλέτες που πρόκειται να ενταχθούν σε αυτήν.

δεύτερης δόσης κατά τη διάρκεια της ρύθμισης είτε η δημιουργία νέας φορολογικής ή ασφαλιστικής οφειλής, έχουν ως συνέπεια για το σύνολο της οφειλής: *i)* την απώλεια των ευεργετημάτων της ρύθμισης, *ii)* την κατάσταση ως απαιτητού του συνόλου του υπολοίπου της οφειλής και των προηγούμενων προσαυξήσεων, *iii)* την επιδίωξη της είσπραξης του με όλα τα προβλεπόμενα από την ισχύουσα νομοθεσία μέτρα, *iv)* την κατάπτωση των εγγυήσεων της περίπτωσης γγ' της υποπαρ. ΙΑ.1. περίπτωση 2 (βλ. περίπτωση 6 στοιχ. α') και β') της υποπαρ. ΙΑ.1.).

34. Το ποσόν της κύριας οφειλής που υπάγεται στη ρύθμιση επιβαρύνεται από το μήνα υπαγωγής στη ρύθμιση με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης, προσαυξημένο πλέον 5%, ετησίως υπολογισμένο. Για τις οφειλές που έχουν ήδη υπαχθεί στην ρύθμιση το επιτόκιο επαναπροσδιορίζεται σύμφωνα με τα οριζόμενα για τον υπολειπόμενο αριθμό των ανεξόφλητων δόσεων⁹².

4. Η διευκόλυνση των ενήμερων δανειοληπτών κατά ν. 4161/2013

35. Στα άρθρα 1 ως 10 του ν. 4161/2013 (ΦΕΚ Α' 143) θεσπίζεται δυνατότητα των φυσικών προσώπων (οφειλετών), εφόσον συγκεντρώνουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις⁹³, να

⁹² Έτσι η νέα προσθήκη της περίπτωσης 8. της υποπαραγράφου ΙΑ.1 – μετά την παρ. 1 υποπαρ. Ε.1 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 (η οποία κατάργησε την υποπερίπτωση γ' της περίπτωσης 6. της υποπαραγράφου ΙΑ.1. που αρχικά όριζε: «*Το ποσό της κύριας οφειλής που υπάγεται στην παρούσα ρύθμιση επιβαρύνεται από 1.1.2013 ετήσιο επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο αναχρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης, προσαυξημένο κατά 800 μονάδες βάσης, δηλαδή 8%»*). Αντίστοιχες ή παραπλήσιες διατάξεις προβλέπονται με την υποπαρ. ΙΑ.2 της παρ. ΙΑ του άρθρου πρώτου του ν. 4152/2013, μετά το άρθρο 17 του ν. 4180/2013 (ΦΕΚ Α' 182/05.09.2013), και με τις παρ. 1, 2, 3 του άρθρου 12 του ν. 4225/2014 και με τη παρ. 3, 4 του δεύτερου άρθρου του ν. 4158/2013.

⁹³ Προϋποθέσεις παροχής του προγράμματος διευκόλυνσης (άρθρο 2) αποτελούν σωρευτικά: *α)* η εμπράγματη εξασφάλιση του δανειστή για τις υπαγόμενες απαιτήσεις του άρθρου 1 παρ. 3 επί της κύριας κατοικίας του οφειλέτη, δηλωθείσας ως τέτοιας στην τελευταία δήλωση φόρου εισοδήματός του· *β)* η αντικειμενική αξία της κύριας κατοικίας της προηγούμενης παραγράφου να μην ξεπερνά €180.000 και, στις περιπτώσεις οικογενειών που βαρύνονται φορολογικά με τρία και περισσότερα τέκνα κατά τις διατάξεις του άρθρου 7 του ν. 2238/1994 (ΦΕΚ Α' 151), να μην ξεπερνά €200.000· *γ)* η αντικειμενική αξία της συνολικής ακίνητης περιουσίας του οφειλέτη να μην ξεπερνά τις €250.000 και, στις περιπτώσεις οικογενειών που βαρύνονται φορολογικά με τρία και περισσότερα τέκνα κατά τις διατάξεις του άρθρου 7 του ν. 2238/1994, να μην ξεπερνά τις €300.000· *δ)* το σύνολο των καταθέσεων και κινητών αξιών του οφειλέτη να μην υπερβαίνει τις €10.000 και τις €15.000 για οικογένειες που βαρύνονται φορολογικά με τρία και περισσότερα τέκνα κατά τις διατάξεις του άρθρου 7 του ν. 2238/1994· *ε)* το συνολικό ανεξόφλητο υπόλοιπο κεφαλαίου που έχει λάβει ο οφειλέτης από τους δανειστές του άρθρου 1 παρ. 2 να μην υπερβαίνει τις €150.000.

Επίσης υπάγονται στην ρύθμιση πρόσωπα που πληρούν σωρευτικά τις ακόλουθες προϋποθέσεις: *1)* όσοι έχουν συνολικό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα, όπως αυτό διαμορφώνεται κατόπιν της αφαίρεσης των κρατήσεων υπέρ των ασφαλιστικών ταμείων, του φόρου εισοδήματος και της εισφοράς αλληλεγγύης, μικρότερο ή ίσο των: *α)* €15.000, εφόσον υποβάλλουν ατομική φορολογική δήλωση, *β)* €25.000, εφόσον υποβάλλουν κοινή φορολογική

υπαχθούν σε πρόγραμμα ευνοϊκής μεταχείρισης των ενήμερων οφειλών τους («πρόγραμμα διευκόλυνσης») προς ν.π.ιδ.δ. που παρέχουν κατ' επάγγελμα δάνεια, πιστωτικά ή χρηματοδοτικά ιδρύματα (δανειστές)⁹⁴. Για την υπαγωγή στο πρόγραμμα διευκόλυνσης ο οφειλέτης υποβάλλει αίτηση προς τον δανειστή κατά τη διαδικασία και με το περιεχόμενο που ορίζονται στο άρθρο 3. Μαζί με την αίτηση υποβάλλεται από τον οφειλέτη πλήρης φάκελος με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά⁹⁵, αλλά και υπεύθυνη δήλωση με τα πλήρη περιουσιακά και εισοδηματικά του στοιχεία, καθώς και πλήρη περιγραφή των οφειλών του προς όλους τους δανειστές (άρθρο 3). Μετά από επεξεργασία της αίτησης (άρθρο 4) εντός 25 εργάσιμων ημερών από την υποβολή της και εντός της ίδιας προθεσμίας, εφόσον από τα επισυναπτόμενα στην αίτηση έγγραφα προκύπτει ότι πληρούνται οι σωρευτικές προϋποθέσεις, ο δανειστής καλεί με κάθε πρόσφορο μέσο, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής επικοινωνίας, τον οφειλέτη, προκειμένου να συνάψουν σύμβαση εντός προθεσμίας ενός (1) μηνός από την ως άνω κλήση του και χορηγεί αντίγραφο της σύμβασης στον οφειλέτη· άλλως, δηλ. στην περίπτωση που από τα επισυναπτόμενα στην αίτηση έγγραφα δεν προκύπτει ότι πληρούνται οι σωρευτικές προϋποθέσεις των άρθρων 1 και 2 του νόμου λόγω τυπικών παραλείψεων, ο δανειστής καλεί με κάθε πρόσφορο μέσο τον οφειλέτη να επανέλθει εντός 10 εργάσιμων ημερών με συμπληρωματική αίτηση διόρθωσης και προσκόμισης στοιχείων. Σε αυτήν την περίπτωση, ο δανειστής υποχρεούται να απαντήσει επί

δήλωση, γ) τα ανωτέρω ποσά προσαυξάνονται κατά €5.000: *i)* για οικογένειες που βαρύνονται φορολογικά με τρία και περισσότερα τέκνα κατά τις διατάξεις του άρθρου 7 του ν. 2238/1994, *ii)* για άτομα με αναπηρία 67% και άνω προσδιοριζομένου του ποσοστού αυτού σύμφωνα με τον ενιαίο πίνακα προσδιορισμού ποσοστού αναπηρίας 3, όπως εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. ΚΥΑ Φ.11321/οικ.10219/688/04.05.2012 (ΦΕΚ Β' 1506), *iii)* για όσους βαρύνονται φορολογικά από άτομα με αναπηρία 67% και άνω, όπως αυτά ανωτέρω προσδιορίζονται, κατά τις διατάξεις του άρθρου 7 του ν. 2238/1994· 2) όσοι κατά την υποβολή της αίτησης έχουν υποστεί μείωση στα εισοδήματά τους, όπως αυτά περιγράφονται στην παραπάνω παράγραφο, τουλάχιστον σε ποσοστό 20% σε σύγκριση με τα αποκτηθέντα εισοδήματα κατά το έτος 2009. Τέλος, σε περίπτωση συνοφειλετών, απαιτείται όλοι οι συνοφειλέτες κατά τη χρονική στιγμή της υποβολής της αίτησης να πληρούν τις προϋποθέσεις των ανωτέρω παραγράφων (άρθρο 2 του ν. 4161/2013).

⁹⁴ Απαιτήσεις δανειστών απορρέουσες από συμβάσεις δανειακών προϊόντων με αρχική ημερομηνία σύναψης έως την 30.06.2010, έστω και αν υφίστανται μεταγενέστερες τροποποιήσεις, ανανεώσεις ή ρυθμίσεις των αρχικών συμβάσεων και αφορά σε απαιτήσεις οφειλετών οι οποίοι υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος, οι συμβάσεις των οποίων δεν έχουν καταγγελθεί (άρθρο 1 του ν. 4161/2013).

⁹⁵ Όπως αυτά καθορίζονται, ΚΥΑ με αρ. Α.Ζ1-743/12.07.2013 «Καθορισμός δικαιολογητικών που προβλέπονται στην παρ. 2 άρθρο 3 Ν 4161/2013 'Πρόγραμμα διευκόλυνσης για ενήμερους δανειολήπτες, τροποποιήσεις στο Ν 3869/2010'» μαζί και το υπόδειγμα της αίτησης που προσαρτάται. Σύμφωνα με την ΥΑ Ζ1-743/12.7.2013 (σημ. 10) απαιτείται η υποβολή πρωτότυπης ασφαλιστικής ενημερότητας και σε ισχύ για υπαγόμενους ελεύθερους επαγγελματίες, οι οποίοι θεωρείται ότι έχουν εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες κατά τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 του ν. 4110/2013 (ΦΕΚ Α' 17).

της συμπληρωματικής αιτήσεως εντός 10 εργάσιμων ημερών και ακολουθείται η διαδικασία της περίπτωσης α⁹⁶.

36. Αναφορικά με το περιεχόμενο της σύμβασης παροχής του προγράμματος διευκόλυνσης (άρθρο 5): το πρόγραμμα διευκόλυνσης παρέχεται εφάπαξ και για μέγιστη διάρκεια 48 μηνών (περίοδος χάριτος) με της υπογραφής της σύμβασης στον οφειλέτη του οποίου η αίτηση γίνεται αποδεκτή⁹⁷. Κατά τη διάρκεια της περιόδου χάριτος, ως μηνιαία δόση ορίζεται το 30% του μηνιαίου οικογενειακού εισοδήματος, αφαιρουμένων των κρατήσεων υπέρ των ασφαλιστικών ταμείων, του παρακρατούμενου φόρου εισοδήματος και της εισφοράς αλληλεγγύης. Η διαφορά μεταξύ της ως άνω οριζόμενης μηνιαίας δόσης και της καταβαλλόμενης πριν τη χορήγηση του προγράμματος διευκόλυνσης κεφαλαιοποιείται και αποπληρώνεται μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος διευκόλυνσης. Οι καταβολές κατά την περίοδο χάριτος καταλογίζονται σύμφωνα με τον ΑΚ 423. Ενώ ειδικά στις περιπτώσεις όπου οφειλέτες έχουν χαμηλά εισοδήματα, όπως αυτά προσδιορίζονται στο άρθρο 2 παρ. Β2⁹⁸, η μηνιαία δόση υπολογίζεται με ευνοϊκό μέγιστο επιτόκιο (άρθρο 5 παρ. 3)⁹⁹. Αντίστοιχα, η υπερβάλλουσα διαφορά επιτοκίου, αν υφίσταται, μεταξύ του ως άνω οριζόμενου επιτοκίου και του εφαρμοζόμενου επιτοκίου πριν τη χορήγηση του προγράμματος διευκόλυνσης, δεν επιβαρύνει το δανειολήπτη για αυτήν την περίοδο ούτε και

⁹⁶ Προκειμένου το πλαίσιο να είναι αποτελεσματικό, απαιτείται: *πρώτον*, να διασφαλίζεται ο προσήκων έλεγχος των εγγράφων που συνοδεύουν τις αιτήσεις· *δεύτερον*, να επισημαίνεται ότι η ρύθμιση των οφειλών τελεί υπό την επιφύλαξη της αυστηρής τήρησης της υποχρέωσης παροχής στοιχείων καθ' όλη τη διάρκεια της ρύθμισης· *τρίτον*, σε περιπτώσεις απάτης ή βαριάς αμέλειας, να ισχύουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις. Τέλος, το πρόγραμμα διευκόλυνσης και οι επιπτώσεις του στα ελληνικά π. ι. πρέπει να υπόκεινται σε τακτική αξιολόγηση από ανεξάρτητο όργανο. Έτσι η Γνώμη της ΕΚΤ CON/2013/34, παρ. 3.3, από 23.05.2013 (βλ. https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_con_2013_34_f_sign.pdf επί του νομοσχεδίου https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/el_con_2013_34_draft_law_2.pdf - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015).

⁹⁷ Παρατείνεται η δυνατότητα υπαγωγής στο πρόγραμμα διευκόλυνσης για ενήμερους δανειολήπτες από 16.01.2014 και για τρεις μήνες. Βλ. τις τροποποιήσεις του ν. 3869/2010 με το ν. 4161/2013, ανωτέρω, αλλά και την Υπ.Απ. Ζ1-32/οικ./13.01.2014 κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 19 παρ. 2 του νόμου.

⁹⁸ Δηλ. κάτω των €15.000, εφόσον υποβάλλεται κοινή φορολογική δήλωση, κάτω των €9.000, εφόσον υποβάλλεται ατομική φορολογική δήλωση, κάτω των €20.000, εφόσον υποβάλλεται κοινή φορολογική δήλωση από τα πρόσωπα που προσδιορίζονται στις περιπτώσεις της παραγράφου Β., περίπτωση 2 στοιχείο γ' του άρθρου 2 και κάτω των €13.000, εφόσον υποβάλλεται ατομική φορολογική δήλωση από τα πρόσωπα που προσδιορίζονται στις περιπτώσεις της παραγράφου Β. περίπτωση 2 στοιχείο γ' του άρθρου 2.

⁹⁹ Δηλ. ίσο με το βασικό επιτόκιο της ΕΚΤ για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης, πλέον περιθωρίου 0,75%, εκτός εάν ορίζεται χαμηλότερο συνολικό επιτόκιο στην τελευταία πριν την υπαγωγή σύμβαση, το οποίο σε αυτή την περίπτωση διατηρείται. Ειδικά για άνεργους με μηδενικό εισόδημα ή μοναδικό εισόδημα το επίδομα ανεργίας, παρέχεται επιπλέον η δυνατότητα μηδενικών καταβολών με πλήρη απαλλαγή τόκων για συνολικό διάστημα μέχρι 6 μήνες εντός της περιόδου χάριτος, το οποίο διάστημα δύναται να παρέχεται συνεχόμενο ή τμηματικά. Η κατά το ως άνω διάστημα των 6 μηνών πλήρης απαλλαγή τόκων, δεν επιβαρύνει τον οφειλέτη ούτε για το διάστημα αυτό ούτε και μετά το πέρας αυτού (άρθρο 5 παρ. 4).

μετά το πέρας αυτής, όπως επίσης και κατά τα λοιπά, η διαφορά μεταξύ της ως άνω οριζόμενης μηνιαίας δόσης και της καταβαλλόμενης πριν τη χορήγηση του προγράμματος διευκόλυνσης, κεφαλαιοποιείται και αποπληρώνεται μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος διευκόλυνσης (άρθρο 5 παρ. 3). Το ποσό του κεφαλαίου που δεν καταβάλει ο οφειλέτης, κατά τη διάρκεια του ως άνω διαστήματος των έξι (6) μηνών, κεφαλαιοποιείται και αποπληρώνεται με την ολοκλήρωση του προγράμματος διευκόλυνσης (άρθρο 5 παρ. 4).

37. Σημαντικό είναι ότι αν επέλθει ουσιώδης μεταβολή της εισοδηματικής κατάστασης του οφειλέτη, επαναπροσδιορίζεται αναλόγως το πρόγραμμα διευκόλυνσης, χωρίς να παρατείνεται η μέγιστη διάρκειά του (άρθρο 5 παρ. 5) ενώ σε περίπτωση ύπαρξης περισσοτέρων του ενός δανειστών, ο επιμερισμός των καταβαλλόμενων ποσών μεταξύ των πιστωτών θα γίνεται συμμετρως επί του συνολικού υπολοίπου της υπαγόμενης οφειλής. (άρθρο 5 παρ. 6 του ν. 4161/2013).

37α. Παράλληλα με τη σύμβαση διευκόλυνσης επιτυγχάνεται και αναστολή καταγγελιών και ατομικών διώξεων (άρθρο 6), δηλ. ο δανειστής υποχρεούται να απόσχει από κάθε καταγγελία της υπαχθείσας στο πρόγραμμα δανειακής σύμβασης και από κάθε ατομική δίωξη κατά του οφειλέτη, ο οποίος έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα διευκόλυνσης, με την επιφύλαξη των άρθρων 3 παρ. 2 εδ. 2, 7 και 9 του νόμου, δηλ. την πληρότητα των στοιχείων της αίτησης (ψευδούς ή ελλιπούς δηλώσεως του άρθρου 3 παρ. 2 εδάφιο β'), της ειλικρινούς ενημέρωσης, της συνεχούς για κάθε μεταβολή εντός ενός μηνός από την μεταβολή και επανυποβολής δικαιολογητικών σε όποια συχνότητα και αν κρίνεται σκόπιμο από το δανειστή (άρθρο 7 παρ. 1, παρ. 2) και εφόσον τηρούνται οι όροι της σύμβασης του άρθρου 5.

38. Η καταγγελία ενός πιστωτή συνιστά καταγγελία του προγράμματος συνολικά καταλαμβάνοντας τον οφειλέτη για τις απαιτήσεις όλων των πιστωτών (άρθρο 9 παρ. 1). Ενώ κατάθεση αίτησης κατά τις διατάξεις του ν. 3869/2010 καταργεί αυτοδίκαια το παρεχόμενο πρόγραμμα διευκόλυνσης (άρθρο 9 παρ. 2).

39. Τέλος, με την παρέλευση της χρονικής διάρκειας της περιόδου χάριτος λύεται αυτοδίκαια το πρόγραμμα διευκόλυνσης και ο οφειλέτης, αν δε συμφωνηθεί διαφορετικά, αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις που ορίζονταν στην προ του προγράμματος διευκόλυνσης δανειακή σύμβαση, η διάρκεια της οποίας επιμηκύνεται τουλάχιστον ισόχρονα με την περίοδο χάριτος (άρθρο 9 παρ. 3 του ν. 4161/2013).

40. Η δυνατότητα υπαγωγής στο πρόγραμμα διευκόλυνσης είναι περιορισμένη χρονικά και ουσιαστικά, καθώς υπαγωγή του οφειλέτη στο πρόγραμμα διευκόλυνσης του νόμου μπορεί να γίνει μόνον μία φορά ενώ παρέχεται για 6 μήνες από τη δημοσίευση της απόφασης του άρθρου 3 παρ. 2 του νόμου, δύναται όμως με Υπουργική Απόφαση να παρατείνεται καθώς και να αναπροσαρμόζονται και να επανακαθορίζονται τα ποσά που ορίζονται στα άρθρα 2 και 5 του νόμου (άρθρο 10 του ν. 4161/2013).

5. Χρέη μικρών επιχειρήσεων και επαγγελματιών προς χρηματοδοτικούς φορείς – Ρύθμιση οφειλών επιχειρήσεων

α. Προϋποθέσεις υπαγωγής και ευεργετικές συνέπειες της ρύθμισης

41. Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 60 επ. του ν. 4307/2014¹⁰⁰, ορίζονται προϋποθέσεις για την υπαγωγή στις σχετικές ρυθμίσεις των ενδιαφερομένων φυσικών ή νομικών προσώπων¹⁰¹, φορέων της επιχείρησης εφόσον έχουν πτωχευτική ικανότητα και έδρα στην Ελλάδα¹⁰². Οι ενδιαφερόμενοι (μικρές επιχειρήσεις και επαγγελματίες) για τη ρύθμιση χρεών με ήπιες διαγραφές έπρεπε να υποβάλλουν αίτηση μέχρι την 31.03.2016, ενώ στις διατάξεις υπάγονται δάνεια που εξυπηρετούνταν ως την 30.06.2014 ή οφειλές από επιχειρηματικά δάνεια σε καθυστέρηση τουλάχιστον 90 ημερών, επίδικες ή ρυθμισμένες, περιλαμβανομένων των οφειλών προς το δημόσιο, για τις οποίες όμως έχει χορηγηθεί ενημερότητα λόγω ρύθμισης ή δεν έχει δοθεί λόγω ληξιπρόθεσμου (βλ. άρθρο 60 παρ 2 στοιχ. ζ' περίπτωση 1).

42. Επί της αίτησης και της συνοδευτικής αυτής υπεύθυνης δήλωσης οι εμπλεκόμενοι χρηματοδοτικοί φορείς, π.χ. τα π.ι., δύνανται, μετά από εκτίμηση, να καταθέσουν και σχετική αντιπρόταση (άρθρο 61 παρ. 4). Σε άσκηση της εκ του νόμου διακριτικής του ευχέρειας, ο χρηματοδοτικός φορέας μπορεί να παράσχει την αιτούμενη ή κάποια άλλη ρύθμιση ή/και διαγραφή ακόμη και υπό διαφορετικούς όρους από τους περιλαμβανόμενους στην αίτηση ή και να αρνηθεί συνολικά τη ρύθμιση ή/και τη διαγραφή, ενώ για την παροχή της αιτούμενης ρύθμισης ή και διαγραφής απαιτείται, εφόσον υπάρχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές, στη φορολογική διοίκηση ή/και στους ΦΚΑ, να έχει γίνει υπαγωγή των οφειλών αυτών σε

¹⁰⁰ ΦΕΚ Α' 246/15.11.2014. Για τους σκοπούς του νόμου βλ. άρθρο 60 παρ. 1: δηλ. α) η παροχή κινήτρων προς μικρές επιχειρήσεις και επαγγελματίες αφενός και προς χρηματοδοτικούς φορείς αφετέρου για τη ρύθμιση / διαγραφή ιδιωτικού χρέους, β) η ελάφρυνση και ο διακανονισμός χρεών μικρών επιχειρήσεων και επαγγελματιών προς το δημόσιο και ΦΚΑ που προβαίνουν σε ρύθμιση οφειλών τους προς χρηματοδοτικούς φορείς, γ) έκτακτη διαδικασία ρύθμισης οφειλών επιχειρήσεων (με δεσμευτική δύναμη για το σύνολο των πιστωτών), δ) έκτακτη διαδικασία ειδικής διαχείρισης και ε) η σύσταση επιτροπής παρακολούθησης και συντονισμού της υλοποίησης των θεσπιζόμενων μέτρων με στόχο την ταχεία και αποτελεσματική εφαρμογή τους.

¹⁰¹ Βλ. άρθρο 60 παρ. 2 στοιχ. γ) για τον ορισμό των επιλέξιμων οφειλετών.

¹⁰² Οι προϋποθέσεις είναι: α) ετήσιος κύκλος εργασιών ύψους €2,5εκ. κατά τον κρίσιμη ημερομηνία της 31.12.2013 (συμπεριλαμβανομένων των τόκων), β) να μην έχει επέλθει παύση εργασιών, γ) να μην έχει επέλθει πτώχευση, δ) να μην βαρύνεται το ενδιαφερόμενο φυσικό ή νομικό πρόσωπο με καταδίκες για φοροδιαφυγή, λαθρεμπόριο, απάτη σε βάρος του δημοσίου, ε) να μην έχει ήδη υπαχθεί στο ν. 3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα, όπως και να μην έχει υποβάλει σχετική αίτηση, έστω και αν αυτή απορρίφθηκε (καθώς στο νόμο υπάγονται επαγγελματίες που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα αλλά και έμποροι που έπαψαν την εμπορία, χωρίς κατά την παύση της να έχουν παύσει τις πληρωμές τους, αλλά και «μικροέμποροι», βλ. παραπάνω υπό Β.ΙΙ.), στ) και να τηρούν τη ρύθμιση οφειλών τη Δ.Ο.Υ. ή τους ασφαλιστικούς φορείς κατά το ν. 4305/2014 (αν έχουν υπαχθεί στη σχετική ρύθμιση).

πρόγραμμα εξυπηρέτησης τους είτε κατά τα αναφερόμενα στα άρθρα 51 και 54 του ν. 4305/2014 (ΦΕΚ Α' 237), όπως εκάστοτε ισχύουν είτε κατά τις κείμενες διατάξεις, το οποίο πρόγραμμα πρέπει να τηρείται (άρθρο 61 παρ. 4).

43. Σύμφωνα με την Υπ. Απ. 4837/16.01.2015¹⁰³ καθορίζονται η μορφή και το περιεχόμενο της αίτησης και της υπεύθυνης δήλωσης της παρ. 1 και των βεβαιώσεων των παρ. 2 και 5 του άρθρου 61 του ν. 4307/2014, η διαδικασία ενημέρωσης και ανταλλαγής πληροφοριών ως προς τους οφειλότες που έχουν υπαχθεί στις ρυθμίσεις του νόμου, όπως και οι αναγκαίες λεπτομέρειες για την υλοποίησή τους. Στις ανωτέρω δηλώσεις και βεβαιώσεις κατά το άρθρο 61 του Ν. 4307/2014 αποτυπώνεται η κατάσταση της ακίνητης και κινητής περιουσίας, του ενδιαφερομένου φυσικού ή νομικού προσώπου και της επιχείρησης, ιδίως οι εκκρεμείς υποχρεώσεις, ώστε να φανεί με σαφήνεια η καθαρή θέση της επιχείρησης (π.χ. τα έντυπα των φορολογικών δηλώσεων Ε1, Ε3, Ε9 κλπ.), ενώ προβλέπεται παροχή συναίνεσης για κοινοποίηση προσωπικών οικονομικών δεδομένων και στοιχείων κοινοποίηση και ανταλλαγή πληροφοριών με άλλους χρηματοδοτικούς φορείς, φορολογική διοίκηση, φορείς κοινωνικής ασφάλισης (Φ.Κ.Α.) και την ΗΔΙΚΑ Α.Ε. (άρθρο 3).

44. Αν όμως η ρύθμιση παραβιαστεί για 3 μήνες αναβιώνουν όλα τα δάνεια και οι οφειλές αυτοδικαίως, τόσο αυτές που τελούν σε ρύθμιση όσο και οι διαγεγραμμένες υποχρεώσεις από προσauξησεις, τόκους και πρόστιμα εκπρόθεσμης καταβολής, τα οποία καθίστανται εν συνόλω άμεσα ληξιπρόθεσμα και απαιτητά (άρθρο 61 παρ. 6).

β. Ειδικότερες διατάξεις - Ειδική διαχείριση σε εκκαθάριση

45. Ο νόμος περιέχει και σε ειδικότερες διατάξεις (άρθρα 62 επ.) έκτακτη πρόβλεψη, με δεσμευτική δύναμη για το σύνολο των πιστωτών, για διαδικασία ρύθμισης υποχρεώσεων, μετά από αίτηση ως την 31.03.2016, στην οποία ενεργητικά νομιμοποιούνται ένας ή περισσότεροι πιστωτές, εφόσον συμφωνήσει η πλειοψηφία των πιστωτών (ποσοστό 50,1% αυτών, εκ των οποίων ποσοστό 50,1% είναι εμπραγμάτως ασφαλισμένοι δανειστές, μεταξύ των οποίων πρέπει υποχρεωτικά να συμπεριλαμβάνονται 2 χρηματοδοτικοί φορείς, που να αντιπροσωπεύουν τουλάχιστον ποσοστό 20% των οφειλών).

46. Με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται τρίμηνη αναστολή ατομικών διώξεων ως την έκδοση απόφασης του δικαστηρίου (άρθρο 62 παρ. 6, 7 σε συνδυασμό με άρθρο 63 παρ. 3). Ενώ τυχόν αποδοχή της αίτησης σημαίνει, κατά άρθρο 64, εφόσον το προβλέπει αυτό η συμφωνία της ρύθμισης, αναστολή (επίσης τρίμηνη) όλων των ατομικών διώξεων κατά της οφειλέτιδος επιχείρησης, και τυχόν συνοφειλετών της, όλων των μέτρων διοικητικής εκτέλεσης από το δημόσιο και τους ΦΚΑ, όπως και των μέτρων διασφάλισης της οφειλής κατ' άρθρο 4 του ν.

¹⁰³ Βλ. ΦΕΚ Β' 66/16.01.2015 «Περί αιτήσεως υπαγωγής μικρών επιχειρήσεων και επαγγελματιών σε ρύθμιση χρεών ν. 4307/2014 άρθρο 61)».

4174/2103 (ΚΦΔ). Για τρίμηνη επίσης χρονική διάρκεια αναστέλλεται η παραγραφή απαιτήσεων των πιστωτών κατά τυχόν των συνοφειλετών αλλά και έναντι των εγγυητών (άρθρο 64 παρ. 1, στοιχ. α' και β'). Επιπλέον, αν η αίτηση γίνει δεκτή, διαγράφονται κατά 20% οι τόκοι και οι ποινές των καθυστερήσεων των οφειλών σε Δ.Ο.Υ. και Ι.Κ.Α. (άρθρο 64 παρ. 2, 3).

47. Τέλος, προβλέπεται στα άρθρα 68 επ. έκτατη διαδικασία για ειδική διαχείριση της επιχείρησης σε διαδικασία εκκαθάρισης¹⁰⁴. Τυχόν αποδοχή της αίτησης σημαίνει κατά άρθρο 72 παρ. 1 αναστολή όλων των ατομικών δώξεων κατά της επιχείρησης, και τυχόν συνοφειλετών, όλων των μέτρων διοικητικής εκτέλεσης από το δημόσιο και τους ΦΚΑ καθώς και των μέτρων διασφάλισης οφειλών κατ' άρθρο 4 του ν. 4174/2103 (ΚΦΔ). Η εξουσία διοίκησης και διαχείρισης των οργάνων της επιχείρησης καθώς και εκπροσώπησης κλπ. παύει αυτοδικαίως και περιέρχεται εν συνόλω σε ειδικώς για τους σκοπούς του νόμου διοριζόμενο διαχειριστή κατ' άρθρο 69 (άρθρο 72 παρ. 2). Επιπλέον, ρητά ορίζεται ότι, το καθεστώς ειδικής διαχείρισης δεν συνιστά σπουδαίο λόγο ούτε για την καταγγελία εκκρεμών συμβάσεων ούτε για την ανάκληση διοικητικών αδειών (άρθρο 72 παρ. 3).

48. Η ειδική αυτή μορφή εκκαθάρισης κατ' άρθρο 73 αποτελεί διαδικασία διαχείρισης και διάθεσης ενεργητικού, δηλ. σκοπεί στην εκποίηση για κάλυψη χρεών μετά από πρόσκληση, με τήρηση διατυπώσεων δημοσιότητας, υποβολή προσφορών συνοδευομένων από εγγυητική επιστολή, επικύρωση της προσφοράς από το δικαστήριο και κατάρτιση σύμβασης μεταβίβασης με τον πλειοδότη· άλλως, αν δεν υπάρχει προσφορά, θεωρείται λήξασα η διαδικασία και ο διαχειριστής υποβάλλει αίτηση πτώχευσης του οφειλέτη, η οποία πρέπει να ολοκληρωθεί εντός 12 μηνών, εξασφαλιζομένων νομοθετικά σχετικώς τόσο 12μηνιαίας αναστολή πτώχευσης όσο και 12μηνιαίας διάρκειας διακανονισμού με τους εργαζόμενους της επιχείρησης (άρθρο 69 παρ. 3)· άλλως, αν δεν έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία μεταβίβασης τουλάχιστον ποσοστού 90% του συνόλου του ενεργητικού της επιχείρησης (οπότε και ο επιχειρηματίας-οφειλέτης ανακτά τη διοίκηση της επιχείρησης, των πιστωτών λογιζομένων πλήρως ικανοποιημένων) η διαδικασία θεωρείται λήξασα και ο ειδικός διαχειριστής υποχρεούται να υποβάλει αίτηση πτώχευσης του οφειλέτη, ενώ προβλέπεται παράταση της διαδικασίας, όταν εκκρεμεί διαγωνισμός κατ' άρθρο 76 παρ. 1β.

49. Αν η ρύθμιση παραβιαστεί για 3 μήνες, αναβιώνουν όλα τα δάνεια αυτοδικαίως, τόσο οι οφειλές που τελούν σε ρύθμιση, όσο και αυτές από διαγεγραμμένες υποχρεώσεις λόγω προσauξησεων, τόκων και προστίμων από εκπρόθεσμη καταβολή, οπότε και καθίστανται εν συνόλω άμεσα ληξιπρόθεσμα και απαιτητά (άρθρο 64 παρ. 7).

¹⁰⁴ Προϋπόθεση είναι ότι πρόκειται για φυσικά ή νομικά πρόσωπα, φορείς της επιχείρησης, με πτωχευτική ικανότητα και έδρα στην Ελλάδα, ότι τελούν σε κατάσταση γενικής και μόνιμης αδυναμίας εκπλήρωσης ληξιπρόθεσμων χρηματικών υποχρεώσεων και ότι την αίτηση υποβάλλουν ένας ή περισσότεροι πιστωτές, που εκπροσωπούν άνω του 50% των απαιτήσεων σε βάρος του οφειλέτη.

6. Η υπαγωγή στο ν. 4320/2015 για την ανθρωπιστική κρίση

50. Ο ν. 4320/2015¹⁰⁵ που ορίζει εισοδηματικά και περιουσιακά κριτήρια ως προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν όσοι θέλουν υπαχθούν στις ευεργετικές του διατάξεις¹⁰⁶, εκφράζει τη παρεμβατική βούληση του νομοθέτη για όσους (θεωρεί ότι) έχουν πληγεί από την οικονομική κρίση. Ταυτόχρονα φαίνεται ότι ο νόμος παρέχει κριτήρια που είναι πρόσφορα για μια ρεαλιστική εκτίμηση της οριστικής και αμετάκλητης αδυναμίας του οφειλέτη να αποπληρώσει τις οφειλές του¹⁰⁷, οπότε τα π.ι. θα μπορούσαν να διακρίνουν βάσει αυτών, ποιοι οφειλέτες ουσιαστικά δεν πρόκειται να αποπληρώσουν τα δάνεια, καθώς είτε έχουν υπαχθεί είτε πληρούν τις προϋποθέσεις να υπαχθούν στο νόμο¹⁰⁸.

¹⁰⁵ Βλ. κυρίως άρθρα 1-4 «Ρυθμίσεις για τη λήψη άμεσων μέτρων για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, για την Οργάνωση της Κυβέρνησης και των Κυβερνητικών Οργάνων και λοιπές διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 29).

¹⁰⁶ Βλ. ΚΥΑ οικ.494/07.04.2015 (ΦΕΚ Β' 577/09.04.2015) «Καθορισμός εισοδηματικών και περιουσιακών στοιχείων των δικαιούχων, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, τον χρόνο υποβολής τους, τους φορείς, τις υπηρεσίες και τις διαδικασίες ελέγχου και πιστοποίησης των δικαιούχων, τη σύμπραξη με φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και κάθε άλλη λεπτομέρεια για την εφαρμογή των ρυθμίσεων των άρθρων 1 έως 4 του Ν. 4320/2015».

¹⁰⁷ Κατά άρθρο 8 ('Δήλωση μεταβολών') «1. Ο ωφελούμενος δικαιούχος οφείλει να δηλώσει άμεσα οποιαδήποτε αλλαγή στην οικογενειακή, επαγγελματική και οικονομική του κατάσταση που μεταβάλλει τους όρους και τις προϋποθέσεις λήψης των παροχών της παρούσας (πχ: θάνατος, καταγγελία μίσθωσης, μετοίκηση, μεταβολή οικονομικής κατάστασης)». Κατά άρθρο 10 ('Διακοπή καταβολής – Αχρεωστήτως καταβληθέντα') παρ. 1: «1. Η καταβολή των παροχών των άρθρων 1 έως 3 του Ν. 4320/2015 διακόπτεται: ... γ. Εάν περιέλθουν στις αρμόδιες υπηρεσίες έγγραφα στοιχεία από τα οποία προκύπτει ότι η καταβολή έγινε χωρίς να πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις, ... εκδίδει πράξη διακοπής ... της καταβολής, εισηγούμενη ... την ανάκτηση των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών. ...» και κατά την παρ. 2, αναφορικά με τις επιπτώσεις της δήλωσης ψευδών στοιχείων «... με την επιφύλαξη τυχόν προστίμων που προβλέπονται από άλλες διατάξεις, στα φυσικά πρόσωπα που δηλώνουν ψευδή στοιχεία στην αίτησή τους, επιβάλλονται οι κυρώσεις που προβλέπονται από την κείμενη νομοθεσία σε περίπτωση υποβολής ψευδούς δήλωσης» (στοιχείο α'), ενώ τα αχρεωστήτως καταβληθέντα εισπράττονται κατά τις διατάξεις του ΚΕΔΕ (στοιχείο β').

¹⁰⁸ Κατά την ανωτέρω Υπ. Απ. (άρθρο 3 – 'Κριτήρια επιλεξιμότητας') ως εισοδηματικά κριτήρια (Α.) δικαιούχων των παροχών των άρθρων 1 έως 3 του νόμου 4320/2015 ορίζονται τα εξής: «1) το εισόδημα δεν πρέπει να υπερβαίνει τα παρακάτω όρια «πραγματικού εισοδήματος»: €2.400 ετησίως για μεμονωμένο άτομο και €3.600 ετησίως για το ζευγάρι, προσαυξανόμενο κατά €1.200 για κάθε ενήλικο εξαρτώμενο μέλος της οικογένειας και €600 ετησίως για κάθε ανήλικο εξαρτώμενο μέλος της οικογένειας και μέχρι του ποσού των €6.000 ετησίως».

Ενώ ως πραγματικό εισόδημα του ατόμου ή της οικογένειας, κατά την προηγούμενη παρ. 1, νοείται (κατά την παρ. 2) «το συνολικό καθαρό εισόδημα όλων των κατηγοριών (ημεδαπής ή αλλοδαπής προέλευσης), που προκύπτει αφού αφαιρεθούν από το συνολικό εισόδημα του ατόμου ή του συνόλου των μελών της οικογένειας στη διάρκεια του έτους 2013 όλοι οι φόροι, εισφορές για κοινωνική ασφάλιση, κρατήσεις του ν. 4093/2012 ή υπέρ δημοσίου και εισφορά αλληλεγγύης του ν. 3986/2011». Κατά την παρ. 3 «Στο συνολικό πραγματικό εισόδημα δεν περιλαμβάνονται: α. αντικειμενικές δαπάνες και τεκμήρια διαβίωσης, β. Διατροφές που καταβάλλονται στο ανήλικο τέκνο ...».

Ως περιουσιακά κριτήρια (Β.) για την υπαγωγή ατόμων ή οικογενειών στους δικαιούχους των παροχών των άρθρων 2 έως 3 του Νόμου 4320/2015, καθορίζονται στην παρ. 5: «... α. η συνολική φορολογητέα αξία της

51. Προφανώς θα πρόκειται, μεταξύ άλλων οφειλών π.χ. προς το δημόσιο, ΔΟΥ, προς ΦΚΑ κλπ. και για περιπτώσεις ΜΕΔ, για τα οποία οι δανειολήπτες είναι ιδιαίτερα επιβαρυνμένοι από την υπερχρέωση και ουσιαστικά δεν προσδοκείται ότι θα μπορέσουν να αποπληρώσουν τα δάνεια και να ανταπεξέλθουν στις συμφωνημένες αλλά ούτε και σε αυτές ακόμη τις πιθανώς ρυθμισμένες δόσεις· ή για οφειλέτες για τους οποίους τα π.ι. έχουν ήδη εξαντλήσει όλα τα υφιστάμενα εργαλεία, π.χ. αναστολή πληρωμής τόκων, επιμήκυνση χρόνου αποπληρωμής δανείου κλπ., με βάση τις ήδη καταρτισμένες ρυθμίσεις είτε βάσει διατάξεων των διαφορετικών νομοθετικών πλαισίων είτε βάσει ελεύθερων αναδιαπραγματεύσεων και συμβατικής συμφωνημένων διευκολύνσεων.

52. Περαιτέρω μπορεί ήδη να υφίστανται π.ι. τα οποία προτίθενται να διαγράψουν 100% των συνολικών οφειλών, μέχρι του ποσού των €20.000 για όλα τα καταναλωτικά δάνεια και τις πιστωτικές κάρτες, ενώ 'παγώνουν' τα στεγαστικά δάνεια όπως και να διαγράψουν τόκους για όσο διάστημα οι οφειλέτες υπάγονται στις διατάξεις του ν. 4320/2015. Πρόκειται για αξιοποίηση των προϋποθέσεων του νόμου κατά τις οποίες ο οφειλέτης και δανειολήπτης καταναλωτικών δανείων που δεν εξασφαλίζεται και δεν διαθέτει ακίνητη περιουσία ή είναι μακροχρόνια άνεργος και δεν μπορεί έτσι σε καμία περίπτωση να βελτιώσει την οικονομική του θέση και την δυνατότητα αποπληρωμής (σε αυτήν την περίπτωση τα δάνεια θα μπορούσαν να απομειώνονται τόσο κατά τους τόκους όσο και κατά το κεφάλαιο)· όπως επίσης πρόκειται για δανειολήπτες στεγαστικών δανείων με ενυπόθηκη εξασφάλιση, για τα οποία είτε πρόκειται για την πρώτη κατοικία του δανειολήπτη είτε η οφειλή είναι μικρή και με τη συνδρομή των προϋποθέσεων του νόμου, ο τελευταίος δύναται να υπάγεται στις προστατευτικές του διατάξεις.

Γ. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

53. Από την ανωτέρω ανασκόπηση διαγράφεται ένα επαναλαμβανόμενο σχέδιο («μοντέλο»), τυπολογικά νοούμενο, νομοθετικών παρεμβάσεων προς αντιμετώπιση του φαινομένου της υπερχρέωσης και προς ελάφρυνση των υπερχρεωμένων με οφειλές ιδιωτών έναντι του δημοσίου ή και δανειοληπτών έναντι των π.ι., μέσω της διάθεσης σε αυτούς ειδικών διατάξεων, ως πλαισίων «ρύθμισης» των χρεών τους. Συγκεκριμένα σε κάθε τύπο ρύθμισης διακρίνονται τα εξής χαρακτηριστικά: α) περιγράφεται το αντικειμενικό και υποκειμενικό πεδίο των διατάξεων, π.χ. το είδος και η φύση της αιτίας γέννησης των οφειλών, το πρόσωπο

ακίνητης περιουσίας (στην Ελλάδα ή/και στο εξωτερικό) να μην υπερβαίνει τις 90.000 ευρώ κατ' άτομο, προσωζανόμενη κατά 15.000 ευρώ για κάθε επιπλέον ενήλικα και κατά 10.000 για κάθε εξαρτώμενο ανήλικο και με ανώτατο συνολικό όριο για κάθε άτομο ή οικογένεια το ποσό των 200.000 ευρώ, β. το συνολικό ύψος των καταθέσεων του ατόμου ή του συνόλου των μελών της οικογένειας σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας και του εξωτερικού ή/ και η τρέχουσα αξία μετοχών, ομολόγων κ.λπ., να μην υπερβαίνει για το οικονομικό έτος 2014 (χρήση 2013) το διπλάσιο του ορίου εισοδήματος για την λήψη των παροχών της παρούσας απόφασης».

δανειστή, π.χ. αν είναι το δημόσιο, οι ΦΚΑ ή ν.π.ι.δ. κλπ.· β) περιγράφονται οι προϋποθέσεις υπαγωγής στη ρύθμιση, που μπορεί να έχουν ακόμη και χρονική διάσταση ή να εξαρτώνται από την φύση και την αιτία γέννησης των οφειλών, π.χ. οι υποψήφιες προς ρύθμιση οφειλές μπορεί να πρέπει να ενήμερες ή να είναι ληξιπρόθεσμες, και πάλι ως ένα όμως χρονικό σημείο αναφοράς, ή η αίτηση να πρέπει να κατατεθεί εντός ενός χρονικού ορίου· όπως επίσης μπορεί ως προϋπόθεση να είναι η αίτηση από τους πιστωτές (συλλογικά)· γ) καθιερώνεται το καθήκον ειλικρίνειας (και η σχετική ευθύνη παραβίασής του) αναφορικά με το περιεχόμενο της αίτησης και η υποχρέωση πλήρους πληροφόρησης των δανειστών εκ μέρους του οφειλέτη για την οικονομική και περιουσιακή του κατάσταση και για κάθε μεταβολή της· δ) καθιερώνεται – πλην κάποιων προστατευτικών διατάξεων (ποσοτικού ή ποιοτικού διαχωρισμού), π.χ. εύλογες δαπάνες διαβίωσης, ακατάσχετα, εισοδηματικά-περιουσιακά ή κοινωνικά-προνοιακά κριτήρια κλπ. – η συμμετοχή στη ρύθμιση όλης της περιουσίας του οφειλέτη κατά διάθεσή της (ρευστοποίηση) προς σύμμετρη ικανοποίηση των δανειστών· ε) ορίζεται και τοκοφορία των οφειλών από τη ρύθμιση· στ) καθιερώνεται δυνατότητα αναπροσαρμογής της ρύθμισης λόγω μεταβολών στην οικονομική-περιουσιακή κατάσταση του ιδίου του οφειλέτη ή της οικογενείας του, π.χ. λόγω νέων προσόδων ή απώλειας εισοδημάτων κλπ., ακόμη και με αίτηση των δανειστών, κάτι για το οποίο επιβάλλεται η συνεχής ενημέρωση για την περιουσιακή κατάσταση του οφειλέτη· στ) καθιερώνεται εξαιρετικώς η δυνατότητα προεξόφλησης με ολική αποπληρωμή, αλλά και αναζήτηση τυχόν καταβολών ή ωφελημάτων βάσει αδικαιολογήτου πλουτισμού· ζ) επισύρονται έννομες συνέπειες σε τυχόν παράβαση της ρύθμισης, και δη απώλεια της ρύθμισης και αναβίωση των οφειλών, τόσο του κεφαλαίου όσο και τόκων, προσαυξήσεων ή προστίμων, αν για τα τελευταία η ρύθμιση πρόβλεπε διαγραφή ή ‘πάγωμα’· ή εξαιρετικά ορίζεται η ανωτέρα βία και λόγος μη επέλευσης της απώλειας της ρύθμισης, αν, ενδεχομένως, αποδειχθεί από τον οφειλέτη, ως αιτία της μη καταβολής της υποχρέωσης από τη ρύθμιση· η) τίθεται θέμα υπαγωγής στη ρύθμιση (ή μη) τυχόν συνοφειλετών, για το δικό του μέρος έκαστος της οφειλής, ή τυχόν εγγυητών· θ) μαζί με τη ρευστοποίηση ή διάθεση και προσμέτρηση όλων των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη, καθορίζεται η σύμμετρη ικανοποίηση τυχόν περισσότερων δανειστών και τίθεται το ζήτημα της προσάθροισης όλων των οφειλών προς όλους τους δανειστές, ανεξαιρέτως, ή μόνο προς τους όμοιας νομικής φύσης δανειστές, π.χ. μόνο προς Δημόσιο (Δ.Ο.Υ., Τελωνεία), ΟΤΑ, ΦΚΑ κλπ. ή π.χ. μόνο προς χρηματοδοτικά και πιστωτικά ιδρύματα κλπ.· ι) ορίζεται ρητά, ενώ άλλοτε συνάγεται απλώς, ότι πολλές από τις νομοθετικές παρεμβάσεις που καθιερώνουν τις ανωτέρω ρυθμίσεις χωρούν σωρευτικά ή υπαλλακτικά, αντίθετα με κάποιες που χωρούν αποκλειστικά, δηλ. δεν είναι δυνατές παρά μόνο με παραίτηση από την προστασία άλλων ρυθμίσεων, ώστε να καθιερώνεται μια σειρά αποκλειστικότητας μεταξύ των διαφορετικών κανονιστικών πλαισίων ρύθμισης, π.χ. η υπαγωγή σε μια ρύθμιση οδηγεί στη λήξη τυχόν άλλων ή

αποκλείει την υπαγωγή και σε άλλες· *ια*) καθιερώνεται συνήθως αναστολή διωκτικών μέτρων και παραγραφής των αρχικών, ρυθμισμένων αξιώσεων για όσο χρόνο τηρείται και εξυπηρετείται η ρύθμιση, όπως ενδεχομένως καθιερώνεται και αναστολή τοκοφορίας ή διαγραφή τόκων· *ιβ*) παρέχεται εξαιρετικά και δικαίωμα εμπράγματης ασφάλειας, ακόμη και μετά από αξιολόγηση εκτιμητή· *ιγ*) επιτάσσεται να αξιολογούνται όλες οι υποχρεώσεις του οφειλέτη προς το δανειστή και προς τρίτους δανειστές, και εκτιμάται η συνολική περιουσιακή του κατάσταση, συμπεριλαμβανομένης της παροχής επαρκών εγγυήσεων· *ιδ*) εξετάζονται τα αποτελέσματα επί της αναμενόμενης ρευστότητας από την ενδεχόμενη υπαγωγή του οφειλέτη σε άλλους διακανονισμούς με το δημόσιο ή με ιδιωτικούς φορείς.

54. Από τα παραπάνω αναφύεται το κρίσιμο από δικαιοπολιτικής και δικαιοηθικής έποψης ζήτημα αν μέσα από το σχεδιασμό και την εφαρμογή όλων των νομοθετικά προτεινόμενων ρυθμίσεων επιβραβεύονται απλώς και μόνο οι συνεπείς δανειολήπτες ενήμερων οφειλών· ή αν, ανεξάρτητα από αυτούς, πρέπει να παρέχεται διέξοδος διαφυγής και εν μέρει απαλλαγής στους υπερχρεωμένους δανειολήπτες, που κατά ρεαλιστική εκτίμηση δεν θα αποπληρώσουν ποτέ τις οφειλές τους· ή αν, εν τέλει, μεταξύ όλων αυτών ή, καλύτερα, σε βάρος όλων των ανωτέρω αλλά και σε βάρος του δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος, επωφελούνται οι λεγόμενοι ‘στρατηγικοί κακοπληρωτές’ (‘strategic defaulters’), οι οποίοι ενώ μπορούσαν, αποδεδειγμένα δεν κατέβαλαν προσπάθειες, ώστε να μην καταστούν υπερήμεροι¹⁰⁹ και ανέμεναν (όσο δεν ενημέρωναν τις οφειλές τους ή όσο διαπίστωναν την απουσία διωκτικών μέτρων κατά των άλλων, υπερήμερων οφειλετών) όλο και ευνοϊκότερες μεταξύ των αλληπάλλληλων νομοθετικών παρεμβάσεων ευκαιρίες ρύθμισης¹¹⁰.

¹⁰⁹ Πρβλ. την απόφαση ΑΠ 1701/2014 (Α2’ πολιτικό τμήμα) για το άρθρο 39 του ν. 3259/2004 («περαίωση εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων, ρύθμιση ληξιπρόθεσμων χρεών κ.λπ.»): «Τίθεται, κατά ταύτα, με αυτόν τον αναιρετικό λόγο το γενικότερο ενδιαφέροντος ζήτημα: εάν είναι συνταγματικώς επιτρεπτή η ερμηνεία του άρθρου 39 του ν. 3259/2004, κατά τρόπον που να περιέρχονται σε νομικώς (και οικονομικώς) ευνοϊκότερη κατάσταση, εκείνοι εκ των δανειοληπτών (αγροτών), οι οποίοι, στον χρόνο (31.12.2000) είχαν περιέλθει σε υπερημερία και εξ αιτίας αυτής είχαν ευνοηθεί έναντι άλλων οφειλετών, οι οποίοι είχαν, κατά τον ίδιο χρόνο, ανεξόφλητες δόσεις των δανείων τους, αλλά δεν είχαν περιέλθει σε υπερημερία (ενδεχομένως, μάλιστα, υποβαλλόμενοι σε βαριές θυσίες προς τούτο) και ήταν έτσι συνεπείς στην εξυπηρέτηση αυτών. Εν όψει τούτων, αλλά και της αντισυνταγματικότητας, σε αποφατική περίπτωση της συγκεκριμένης διάταξης (βλ. και Ολ. ΑΠ 7/1989 και 8/1989), πρέπει να παραπεμφθεί ο μόνος λόγος της ένδικης αίτησης αναιρέσης στην πλήρη Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 513 παρ. 2β ΚΠολΔ και 23 παρ. 2 του ν. 1756/1988» (Πρόκειται για τον «Κώδικα Οργανισμού των Δικαστηρίων και Κατάσταση Δικαστικών Λειτουργιών», όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 16 του ν. 2331/1995 και 169 παρ. 6 του ν. 2479/1997). Πρβλ. Μιλτ. Σταθόπουλο, Digesta 2009, 231 επ.

¹¹⁰ L. Guiso/P. Sapienza/L. Zingales, Moral and Social Constraints to Strategic Default on Mortgages, (2009), NBER WP No. 15145 (<http://www.nber.org/papers/w15145.pdf> - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015)· L. Guiso/P. Sapienza/L. Zingales, The Determinants of Attitudes toward Strategic Default on Mortgages, 68 Journal of Finance (2013), 1473 επ. (http://www.eief.it/files/2013/07/guiso-sapienza_zingales_joff_2013.pdf - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015).

Δ. Η αυτορρύθμιση στην υπερχρέωση: ο Κώδικας Δεοντολογίας για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ιδιωτικών οφειλών σε σχέση με βασικές ρυθμίσεις της αστικής αφερεγγυότητας

55. Οι παρακάτω παρατηρήσεις κατατείνουν να αναδείξουν ομοιότητες μεταξύ αφενός της διαδικασίας της αυτορρύθμισης της υπερχρέωσης, βάσει της ιδιωτικής αυτονομίας και της αναδιαπραγμάτευσης της σύμβασης μεταξύ των π.ι. και των δανειοληπτών, στο παράδειγμα κυρίως του Κώδικα Δεοντολογίας και αφετέρου της διαδικασίας των διατάξεων του νόμου για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά¹¹¹.

56. Η χρήση του Κώδικα ως εργαλείο 'ήπιων' κανόνων και διαδικασιών αυτορρύθμισης δύναται, υπό προϋποθέσεις βεβαίως (δηλ. σε κλίμα εμπιστοσύνης, με ρεαλιστική εκτίμηση εκ μέρους του π.ι. των δυνατοτήτων αποπληρωμής και εξυπηρέτησης της νέας ρύθμισης, μετά από παροχή από το δανειολήπτη όλων των οικονομικών στοιχείων του), να παρέχει περισσότερες επιλογές στον υπερχρεωμένο δανειολήπτη σε αντίθεση με τις διατάξεις του ν. 3869/2010, όπου πλέον, εν μέσω συνεχών νομοθετικών «διορθώσεων» αλλά και κριτικής, όσον αφορά την ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης, σωρεύονται σταδιακά όλο και περισσότερο περιοριστικές για τον καταναλωτή προϋποθέσεις, και δη ποσοτικοποιημένες. Από την άλλη, και οι δύο διαδικασίες στηρίζονται, πλέον, στο εργαλείο των εύλογων δαπανών και στην υποχρέωση για ειλικρινή ενημέρωση εκ μέρους του δανειολήπτη, αλλά και στην αυτόνομη (όχι ετερόνομη) στάθμιση των δυνατοτήτων του δανειολήπτη και των πιστωτικών κινδύνων (εκτός από τον Κώδικα, τέτοια δυνατότητα για αντίστοιχη στάθμιση παρέχεται και στα διάδικα μέρη στο στάδιο της προδικασίας και στο πλαίσιο της δικαστικής ρύθμισης του ν.

¹¹¹ Βλ. ΕΠΑΘ/ΤτΕ με αρ. 116/1/25.08.2014 (ΦΕΚ Β' 2289/27.08.2014) «*Θέσπιση του Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013*», όπως πλέον ισχύει μετά την τροποποίησή του από την απόφαση ΕΠΑΘ/ΤτΕ με αρ. 129/2/16.02.2015 «*Τροποποίηση του Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4224/2013*» (ΦΕΚ Β' 486/31.03.2015) και πλέον πρόσφατα από την απόφαση ΕΠΑΘ/ΤτΕ με αρ. 148/10/05.10.2015 «*Τροποποίηση του Κώδικα Δεοντολογίας του Ν. 4335/2013*» (ΦΕΚ Β' 2219/15.10.2015). Πρβλ. *Τασίκα*, Η ρύθμιση οφειλών υπό το πρίσμα των διατάξεων του Κώδικα Δεοντολογίας, τιμΤ Αλεξανδρίδου (υπό έκδοση, 2015/2016), *passim*. *Τασίκα*, Ο Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων ιδιωτικών οφειλών, ΕπισκΕΔ 2015/2016 (υπό έκδοση).

Καθώς ο Κώδικας δεν αφορά σε άλλους πιστωτές πέραν των τραπεζών, δηλ. δεν αφορά σε οφειλές προς το δημόσιο, τα ασφαλιστικά ταμεία, προμηθευτές κλπ., οι απαιτήσεις των οποίων «ρυθμίζονται» πλέον με τις διατάξεις του ν. 3869/2010, αλλά προβλέπει ότι ο δανειολήπτης έχει τη διακριτική ευχέρεια να επιλέξει μεταξύ της διαδικασίας του Κώδικα ή των προβλεπόμενων στο νόμο εναλλακτικών διαδικασιών ρύθμισης που ο ίδιος κρίνει ως καταλληλότερες γι αυτόν (ακόμη και αυτές τις διαδικασίες ρύθμισης που αποτελούν προϊόν ειδικής νομοθετικής παρέμβασης για οφειλές κυρίως προς το δημόσιο), κρίσιμο θα ήταν να συγκριθεί το οικονομικό κόστος και ο χρόνος των διαφορετικών νομικών διαδικασιών, κατά αξιολόγηση όλων των εναλλακτικών τρόπων ρυθμίσεων.

3869/2010). Και οι δύο διαδικασίες δεν θίγουν τα προνόμια των εμπραγμάτως εξασφαλισμένων δανειστών (ΚΠολΔ 974, 975, 976).

57. Ενώ λοιπόν το ειδικό νομοθετικό πλαίσιο για την 'πτώχευση των ιδιωτών' αφορά σε μόνιμη αδυναμία πληρωμής του συνόλου των ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών έναντι όλων των πιθανών δανειστών¹¹², μεταξύ αυτών και του δημοσίου, αντίθετα, στο πλαίσιο της αυτορρυθμίσεως της υπερχρέωσης με βάση την ιδιωτική αυτονομία των μερών, ιδίως δε κατά την 'ήπια' ρυθμισμένη διαδικασία διευθέτησης καθυστερημένων οφειλών προς τα π.ι. του Κώδικα Δεοντολογίας, ο δανειολήπτης και το π.ι. εισέρχονται σε ελεύθερη διαπραγμάτευση για τον διακανονισμό διαφόρων οφειλών και χρεών, χωρίς να απαιτείται να έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμα, αλλά και αφού έχουν καταστεί προ πολλού υπερήμερα, αρκεί να αναμένεται να καταστούν «μη εξυπηρετούμενα». Επιπλέον δανειολήπτης και π.ι. δεν έχουν εκ του νόμου υποχρέωση να μετάσχουν σε κανένα περαιτέρω στάδιο της διαδικασίας, μετά την εκκίνησή της από τα π.ι.· όπως ούτε και οι τυχόν λοιποί πιστωτές του δανειολήπτη, δεν υποχρεούνται, έστω και αν αυτοί, σε περίπτωση δηλ. πολλαπλών πιστωτών, θα ήταν χρήσιμο και αναγκαίο να λάβουν μέρος στη διαδικασία για την εξεύρεση της «κατάλληλης λύσης», ώστε να είναι η ρύθμιση βιώσιμη και αποτελεσματική για αμφότερα τα μέρη (δανειολήπτη και π.ι.), αλλά και για τα λοιπά (εγγυητή και άλλους πιστωτές). Στο ειδικό νομοθετικό πλαίσιο οι τελευταίοι (δηλ. οι λοιποί πιστωτές) δεσμεύονται (υποκαθίστανται δικαστικά) από την πλειοψηφία των συναινούντων να συμμετάσχουν σε κάθε στάδιο του συμβιβασμού (συμβιβαστική επίλυση,

¹¹² Βλ. Βενιέρη/Κατσά, ό.π. (υποσημ. 27), υπό Β.ΠΙ.4), σ. 88 επ. Η συμπερίληψη και μη ληξιπρόθεσμων οφειλών στο στάδιο του (πρώην) εξωδικαστικού συμβιβασμού (πλέον καλούμενο 'προδικασία') παραμένει δυνατή κατά ΑΚ 361, οπότε και αυτές αποτελούν αντικείμενο του συμβιβασμού (σαν να έχουν καταστεί ληξιπρόθεσμες). Σε περίπτωση παράλειψης να υποβληθεί το σύνολο του παθητικού στον (πρώην) εξωδικαστικό συμβιβασμό (προδικασία) υφίσταται πάντα η δυνατότητα για συμβιβαστική διευθέτηση, αλλά στο πλαίσιο της ιδιωτικής αυτονομίας και όχι της συλλογικής διαδικασίας του ν. 3869/2010, οπότε αυτός ο 'συμβιβασμός' δεν υπόκειται σε επικύρωση από το δικαστήριο, ενώ δεν αποκλείεται η μετάβαση των μερών στο επόμενο στάδιο του δικαστικού συμβιβασμού (πλέον 'συμβιβαστική επίλυση' διαφοράς). Πρβλ. σχετικώς Κατσά, ό.π. (υποσημ. 44), σ. 309, 332-334· βλ. από τη νομολογία ΕιρΑλεξάνδρ 13/2014· ΕιρΚορίνθου 89/2013 (ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ): «... σχέδιο διευθέτησης κατ' άρθ. 7 του ν. 3869/2010 το οποίο είναι μη νόμιμο το αίτημα για επικύρωση ή τροποποίηση, αφού η επικύρωση του σχεδίου διευθέτησης ή η επικύρωση του τροποποιημένου από τους διαδίκους, κατ' άρθ. 7 του ν. 3869/2010, σχεδίου, δεν αποτελεί αντικείμενο της αιτήσεως του άρθ. 4 παρ. 1 του ν. 3869/2010, αλλά νόμιμη συνέπεια της ελεύθερης συμφωνίας των διαδίκων, στην περίπτωση που κανένας πιστωτής δεν προβάλλει αντιρρήσεις για το αρχικό ή το τροποποιημένο σχέδιο διευθέτησης οφειλών ή συγκατατίθενται όλοι σε αυτό, οπότε ο Ειρηνοδίκης αφού διαπιστώσει την κατά τα άνω επίτευξη συμβιβασμού, με απόφαση του επικυρώνει το σχέδιο ή το τροποποιημένο σχέδιο, το οποίο από την επικύρωση του αποκτά ισχύ δικαστικού συμβιβασμού. Το Δικαστήριο, στο δικονομικό στάδιο από την κατάθεση της αιτήσεως στην Γραμματεία του Δικαστηρίου μέχρι την συζήτηση δεν έχει την εξουσία να υποχρεώσει σε συμβιβασμό τους διαδίκους ή τους πιστωτές και συνεπώς το εν λόγω αίτημα δεν έχει νόμιμη βάση» (κατά τους όρους του νόμου πριν την τροποποίηση του 2013 και τηρουμένων των αναλογιών· βλ. στη σημερινή τους μορφή, μετά το ν. 4336/2015 και το ν. 4346/2015 τα άρθρα 1 παρ. 1, 4 παρ. 5, 7 και 8 του ν. 3869/2010).

προδικαστικός, δικαστικός συμβιβασμός), όπως προβλέπεται στα άρθρα 5, 7 του ν. 3869/2010¹¹³.

58. Τόσο σε συγκεκριμένα στάδια της προδικασίας, στο ειδικό νομοθετικό πλαίσιο, όσο και στο πλαίσιο των διαδικασιών του Κώδικα, αν αυτές δεν ευοδωθούν, ο δανειολήπτης (καταναλωτής) επικουρείται από φορείς που προβλέπονται ειδικά (π.χ. Επιτροπές Φιλικού Διακανονισμού, Ενώσεις Καταναλωτών κλπ.)¹¹⁴, όπως ακριβώς και επικουρείται ή δύναται να επικουρείται στην αυτορρυθμιστική διαδικασία αναδιαπραγμάτευσης της οφειλής βάσει της ιδιωτικής αυτονομίας, είτε σε συγκεκριμένα στάδια της διαδικασίας του Κώδικα, είτε κατά τις γενικές διατάξεις του αστικού δικαίου των ενοχών. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ν. 3869/2010 σκοπός είναι η αποσυμφόρηση των δικαστηρίων και η «μεταβολή παραδείγματος», όπως η ανάπτυξη μιας «κουλτούρας συζήτησης, διαπραγμάτευσης και ρύθμισης των οφειλών», στόχευση που ανεξαρτήτως της δικαιοπολιτικής ανάγκης για ειδικότερο νομοθετικό πλαίσιο της αστικής αφερεγγυότητας, ταυτίζεται με το «συνεργατικό καθήκον» των συμβαλλομένων ή την υποχρέωση για αναδιαπραγμάτευση της σύμβασης, ιδίως λόγω της οικονομικής κρίσης και της μεταβολής των συνθηκών¹¹⁵. Η ανάκτηση δε του κλίματος εμπιστοσύνης είναι και ένας από τους λόγους που οι διατάξεις του Κώδικα Δεοντολογίας επιβάλλουν την ειδοποίηση και ενημέρωση του δανειολήπτη αλλά και την πληροφόρηση του π.ι. εκ μέρους του τελευταίου.

¹¹³ Ήδη από την έκδοσή του ο νόμος είχε επιτακτικά επιχειρήσει να καταλαμβάνει με την απόπειρα συμβιβασμού όλους τους πιστωτές, έστω και αν αυτοί δεν συμμετείχαν, πρβλ. άρθρο 2 παρ. 1, 2, 3 (πριν την κατάργησή τους με την παρ. 3 του άρθρου 11 του ν. 4161/2013), άρθρο 4 παρ. 1 (όπως ισχύει, αλλά πριν την αντικατάστασή του από την παρ. 1 του άρθρου 12 του ν. 4161/2013), άρθρο 5 (όπως ισχύει, αλλά και όπως αυτό είχε τροποποιηθεί με την παρ. 3 του άρθρου 85 του ν. 3996/2011 και αντικατασταθεί με το άρθρο 13 του ν. 4161/2013) και άρθρο 7 παρ. 1, 2, 3 (όπως ισχύει, αλλά και όπως ίσχυε πριν τροποποιηθεί με την παρ. 4 του άρθρου 85 του ν. 3996/2011 και αντικατασταθεί με το άρθρο 15 του ν. 4161/2013). Στο γερμανικό δίκαιο λέγεται ότι ο εξωδικαστικός συμβιβασμός (InsO § 305 I 1 και § 305a) γίνεται για να αποτύχει, *Kohte*, σε: *Wimmer*, (επιμ.), *Frankfurter Kommentar zur Insolvenzordnung* (6^η έκδ., 2011), InsO vor §§ 304 Rn. 7. Πρβλ. *Κατηφόρη*, Η δικονομία της ρυθμίσεως οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων (ν. 3869/2010) - Συμπλήρωμα: Οι νέες ρυθμίσεις του ν. 4161/2013 (2013), σ. 1 (100% αποτυχία του εξωδικαστικού συμβιβασμού).

¹¹⁴ Πρβλ. ΚΥΑ 70330/οικ./30.06.2015 (ΦΕΚ Β' 1421/09.07.2015) για την προσαρμογή του ελληνικής νομοθεσίας προς την Οδηγία 2013/11/ΕΕ του ΕΚ και του Συμβουλίου για την εναλλακτική επίλυση καταναλωτικών διαφορών και την τροποποίηση του Καν. (ΕΚ) 2006/2004 και της Οδηγίας 2009/22/ΕΚ, όπως και τη λήψη συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή του Καν. (ΕΕ) 524/2013 του ΕΚ και του Συμβουλίου για την ηλεκτρονική επίλυση καταναλωτικών διαφορών, της οποίας οι διατάξεις εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των διατάξεων του ν. 3898/2010 (ΦΕΚ Α' 211) για προσαρμογή της νομοθεσίας στην Οδηγία 2008/52/ΕΚ για θέματα διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις διασυνοριακών διαφορών και θεσμοθέτηση εθνικών διαδικασιών διαμεσολάβησης (βλ. <http://www.efpolis.gr/el/epanorthosi-askisi-dikaiomaton/79-exodikastiki-epilisi.html> - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015).

¹¹⁵ Πρβλ. *Τασίκα*, τιμΤ Αλεξανδρίδου (υπό έκδοση, 2015/2016), κεφ. Β.Υ., αρ. 23 επ.

59. Τα εκατέρωθεν έννομα συμφέροντα των μερών είναι και στα δύο κανονιστικά πλαίσια, τόσο στο ειδικό νομοθετικό, της αστικής αφερεγγυότητας, όσο και στο αυτορρυθμιστικό πλαίσιο της αναδιαπραγμάτευσης, και ειδικότερα και κατά τη διαδικασία του Κώδικα, βάσει της ιδιωτικής αυτονομίας, αντίστοιχα: αμφότερα τα μέρη της σύμβασης δανείου έχουν πολλαπλό συμφέρον στην ευδοκίμηση του σταδίου του (προδικαστικού πλέον) συμβιβασμού για διευθέτηση οφειλών στο ν. 3869/2010, όπως και στην εύρεση της λεγόμενης «κατάλληλης λύσης», ως βιώσιμης, δίκαιης και αποτελεσματικής ρύθμισης του χρέους κατά τις διαδικασίες του Κώδικα και ειδικότερα:

60. Από τη μια ο δανειολήπτης έχει την εναλλακτική λύση της διευθέτησης του χρέους με δικαστική απόφαση, κάτι που μεταφράζεται σε χρονική διάρκεια και περιορισμούς για τον ίδιο, ως προς τη διαχείριση και διάθεση της περιουσίας του, συνδυασμένη και με ρευστοποίηση της κατασχετής του περιουσίας· ενώ στο πλαίσιο της αυτορρύθμισης του χρέους του μέσω αναδιαπραγμάτευσης της οφειλής, ιδίως κατά τη διαδικασία του Κώδικα, του παρέχεται η δυνατότητα επίτευξης μιας περισσότερο ευέλικτης διευθέτησης των οφειλών, προσαρμοσμένης κατά το δυνατό και με ρεαλιστικό τρόπο στις ανάγκες διαβίωσής του.

61. Από την άλλη το π.ι. έχει ως εναλλακτική λύση έναντι της μεθόδου της αυτορρύθμισης της οφειλής διά της αναδιαπραγμάτευσης την οδό της δικαστικής διευθέτησης των χρεών του οφειλέτη, διαδικασία στην οποία δεν είναι σίγουρο αν θα ληφθούν υπόψη οι εποπτικού δικαίου υποχρεώσεις και ανάγκες του και ο οικονομικός του προγραμματισμός για τη διευθέτηση των ΜΕΔ, καθώς στη διαδικασία του ν. 3869/2010 οι όροι απαλλαγής, το ύψος καταβολών, το συνολικώς καταβλητέο ποσό κλπ. θα καθοριστούν ετερόνομα, από το δικαστή. Αν ο πιστωτής (το ίδιο το π.ι.) θέσει στο πλαίσιο της αναδιαπραγμάτευσης έναντι του οφειλέτη ρεαλιστικούς όρους, βάσει εισοδήματος του τελευταίου και σε συνδυασμό με την πτώση της αξίας τυχόν υπέγγυου ακινήτου (ασφάλειας), τότε η ρεαλιστική εξυπηρέτηση ενός μέρους, τουλάχιστον, του χρέους, μπορεί και να πιθανολογείται ικανοποιητικά υψηλή.

62. Σε κάθε περίπτωση καθίσταται σαφές ότι η ευδοκίμηση οποιασδήποτε ρύθμισης πιθανολογείται υψηλότερη στο πλαίσιο της αναδιαπραγμάτευσης των μερών για ανεύρεση μιας κατάλληλης λύσης, ως βιώσιμης και ρεαλιστικής ρύθμισης, η οποία θα είναι έτσι και αποτελεσματική, ακόμα περισσότερο λαμβάνοντας υπόψη και τα έννομα συμφέροντα και άλλων τρίτων προσώπων που εμπλέκονται στη διευθέτηση οφειλών και συμμετέχουν σε αυτή, όπως ο εγγυητής/ασφαλειοδότης και τα τυχόν άλλα π.ι. ως πολλαπλοί πιστωτές¹¹⁶.

¹¹⁶ Με την προϋπόθεση ότι η ρύθμιση δεν επιτείνει ούτε επεκτείνει την υπερχρέωση (*domino effect*). Πρβλ. Κατσά, ό.π. (υποσημ. 44) σ. 309, 328-329 (στο πλαίσιο του ν. 3869/2010). Βλ. για τη συμμετοχή τρίτων πιστωτών βάσει των αρχών του Παραρτήματος της ΠΕΕ/ΤτΕ, *Τασίκα*, τιμΤ Αλεξανδρίδου (υπό έκδοση, 2015/2016), κεφ Β. VI., αρ. 57 επ.

63. Και στις δύο διαδικασίες σημαντική είναι η υποχρέωση ή το βάρος αμφοτέρων των μερών, το καθένα από τη μεριά του, να συμβάλει, ώστε να επιτευχθούν όροι σαφήνειας και διαφάνειας, τόσο αναφορικά με το ύψος της οφειλής όσο και με την οικονομική δυνατότητα αποπληρωμής και με τα διαθέσιμα (ρευστοποιήσιμα) περιουσιακά στοιχεία. Έτσι μπορεί μεν στη διαδικασία του νόμου για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά να αποτελεί δικονομικό βάρος του αιτούντα να αποδείξει το τελικό ποσό των οφειλών, κατά την κατάθεση της αίτησης, με δυνατότητα ανταπόδειξης εκ μέρους των πιστωτών, επί σκοπώ διόρθωσης της αίτησης (άρθρο 8 παρ. 2 εδ. 5-6), αλλά αποτελεί υποχρέωσή του η ειλικρινής δήλωση των εισοδημάτων του και των περιουσιακών του στοιχείων (άρθρα 4, 5Α παρ. 2, και 10).

64. Από την άλλη, σε κάθε αυτορρυθμιστική διαδικασία συναινετικής αναδιαπραγμάτευσης από τα συμβαλλόμενα μέρη προς τροποποίηση του προγράμματος αποπληρωμής της οφειλής, είτε δηλ. από τυχόν ρήτρα αναδιαπραγμάτευσης, σε περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης και καθυστέρησης, είτε κατ' εφαρμογή του συνεργατικού καθήκοντος, προκειμένου και λόγω μεταβολής των συνθηκών να βρεθεί κατάλληλη λύση, είτε στο πλαίσιο των διατάξεων του Κώδικα Δεοντολογίας, είναι τα π.ι. και οι διάφοροι πιστωτές στους οποίους ανατρέχει ο δανειολήπτης για την εξακρίβωση του ύψους της οφειλής συμπεριλαμβανομένων τόκων υπερημερίας ή άλλων χρεώσεων λόγω της καθυστέρησης (νομίμων ή συμβατικώς καθορισμένων). Σύμφωνα και με την καλή πίστη το π.ι. αναλαμβάνει το βάρος του ακριβούς υπολογισμού λόγω της τεχνογνωσίας και της διάθεσης σύγχρονων ηλεκτρονικών υπολογιστικών συστημάτων.

65. Οίκοθεν νοείται ότι σε περίπτωση που αμφισβητηθεί το ύψος της αξίωσης από τον οφειλέτη, αυτό πρέπει να γίνεται βάσιμα και πειστικά, ώστε να μην μπορεί αυτός να διαμορφώσει την αξίωση κατά το δοκούν, αλλά πρέπει να βρεθεί κατ' αντικειμενικό τρόπο υπολογισμού και κατ' εφαρμογή των συμβατικώς συμφωνημένων χρεώσεων ή επιτοκίων καθυστέρησης μια κοινώς αποδεκτή βάση διαπραγματεύσεων μεταξύ οφειλέτη και πιστωτή.

66. Μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι η αναζήτηση από το π.ι. όλων των πληροφοριών του δανειολήπτη, ώστε αυτός να δηλώσει σε τυποποιημένο έγγραφο την επικαιροποιημένη περιουσιακή του κατάσταση, αντιστοιχεί στη σχετική υποχρέωση του υπερχρεωμένου δανειολήπτη στο στάδιο του δικαστικού συμβιβασμού του νόμου για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά¹¹⁷. ενώ η αυτορρυθμιστική διαδικασία των ελεύθερων διαπραγματεύσεων σε κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης με σκοπό την εύρεση της «κατάλληλης λύσης» ως ρύθμιση,

¹¹⁷ Πρβλ. την ΚΥΑ 8986/14.10.2015 (ΦΕΚ Β' 2208/14.10.2015) με την οποία καθορίζονται τα δικαιολογητικά που θα καταθέτει ο δανειολήπτης στη γραμματεία του δικαστηρίου για την επικαιροποίηση των στοιχείων της εκκρεμούς αιτήσεώς του. Καθορίζεται δηλ. υπόδειγμα τυποποιημένης αίτησης (αίτησης συμπλήρωσης οφειλών) για τους οφειλέτες που έχουν ήδη υποβάλει αιτήσεις υπαγωγής στις διατάξεις του ν. 3869/2010, και οι οποίες δεν έχουν συζητηθεί ή επί των οποίων δεν έχει επέλθει συμβιβασμός με τους πιστωτές, όπως η αίτηση αυτή (συμπλήρωσης) προβλέπεται από το άρθρο 2 παρ. 3 της υποπαρ. Α.4. του ν. 4336/2015.

είναι αντίστοιχη του σχετικού σταδίου του (πρώην εξωδικαστικού και νυν) προδικαστικού συμβιβασμού στον νόμο για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά.

67. Αντίστοιχα, οι προτεινόμενες σε ενδεικτική απαρίθμηση και όχι αποκλειστικές λύσεις ρύθμισης ή τελικής διευθέτησης του Κώδικα Δεοντολογίας αντιστοιχούν λειτουργικά (αν δεν στοιχίζονται μια προς μια ξεχωριστά), στις πλέον πιθανές και εύλογα προσδοκώμενες να συμφωνηθούν λύσεις του σχεδίου διευθέτησης οφειλών του (πρώην) εξωδικαστικού συμβιβασμού στο νόμο 3869/2010. Πιο συγκεκριμένα, οι προτάσεις των εμπλεκόμενων μερών (δανειολήπτη και πιστωτών) στο στάδιο του προδικαστικού συμβιβασμού του νόμου αν και δεν προβλέπονται ούτε απαριθμούνται, ούτε καν ενδεικτικά, στις διατάξεις του, όπως σε αυτές του Κώδικα, όμως, πρόκειται (επίσης) για τις συνήθειες στο συναλλακτικό κύκλο περιλαμβανόμενες προτάσεις αναπροσαρμογής της σύμβασης και τροποποίησης του τρόπου αποπληρωμής των οφειλών σε σχέδια διευθέτησης (ρύθμισης) οφειλών, και δύνανται να περιλαμβάνουν ως επί το πλείστον τα εξής θέματα¹¹⁸: α) συμφωνία για το συνολικώς οφειλόμενο ποσό προς όλους τους πιστωτές, β) ανανέωση της σύμβασης μέσω διαπραγματεύσεων και συμβιβασμού εκατέρωθεν των πλευρών (με μάλλον δημιουργικό αποτέλεσμα, ‘*novatio*’) ή αναπροσαρμοσμένης κατά το ύψος των οφειλών ή τροποποιημένης κατά τον τρόπο αποπληρωμής οφειλή¹¹⁹, γ) ρύθμιση αποπληρωμής των οφειλών ή ρύθμιση τελικής διευθέτησης (με ρευστοποίηση της περιουσίας και με υπεγγυότητα ως προς το εναπομείναν υπόλοιπο οφειλής), δ) προσθήκη ρητρών για εκ νέου αναπροσαρμογή της σύμβασης σε περίπτωση συνδρομής έκτακτων περιστατικών, που θα μπορούσαν να αναφέρονται είτε στο ενδεχόμενο μεγάλης απόκλισης από τους υπολογισμούς και κατά απρόσμενη πιθανότητα αυξομείωσης της υπέγγυας περιουσίας του οφειλέτη είτε στην απρόβλεπτη ανατροπή των περιουσιακών του στοιχείων και της οικονομικής του κατάστασης, ώστε να καθίσταται σε κάθε περίπτωση δυσχερής η συμμόρφωσή του ακόμα και με αυτό το νέο συμφωνημένο πρόγραμμα αποπληρωμής, ε) συμβατικές ρήτρες ή παρεπόμενες συνοδευτικές συμβάσεις παροχής νέων εμπραγμάτων ή προσωπικών ασφαλειών υπέρ συμβαλλομένων πιστωτών, στ) συμφωνία για άρση μέρους ή του συνόλου των υφισταμένων ασφαλειών (εναλλακτικά προς τις παραπάνω προτάσεις), ζ) εκποίηση υφιστάμενης περιουσίας είτε δέσμευση εισοδημάτων, τίτλων, αξιών, ακινήτων, η) παράταση προθεσμίας με συμφωνία αναστολής διώξεων του δανειστή κατά οφειλέτη, θ) καταβολή μέρους ποσού (της οφειλής) είτε με δόσεις είτε εφάπαξ, ι) είδος αναδιάρθρωσης του χρέους με την επιλογή για ικανοποίηση ενός μόνο ποσού εκ των απαιτήσεων των πιστωτών κ.ά.

¹¹⁸ Πρβλ. *Κατσά*, ό.π. (υποσημ. 44) σ. 309 επ., 330.

¹¹⁹ Βλ. *Τασίκα*, τμΓ Αλεξανδρίδου (υπό έκδοση, 2015/2016), κεφ. Γ.IV.α, αρ. 85 επ.· *Τασίκα*, ΕπισκεΔ (υπό έκδοση 2015/2016), κεφ. II.2, II.3. αρ. 6, 9.

δηλ. με άλλα λόγια μέτρα αντίστοιχα με αυτά που προτείνονται στον Κώδικα Δεοντολογίας (βραχυπρόθεσμες ή μακροπρόθεσμες ή λύσεις οριστικής διευθέτησης)¹²⁰.

68. Στο πλαίσιο του σχεδίου του (πρώην εξωδικαστικού) προδικαστικού συμβιβασμού του ν. 3869/2010 θα ήταν δυνατόν ο οφειλέτης (δανειολήπτης) να προτείνει και μηδενικό πλέον ποσό αποπληρωμής¹²¹ προς ικανοποίηση αυτών με απελευθέρωση από το χρέος του έναντι ενός μόνο πιστωτή ή όλων των πιστωτών. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να είναι και το προϊόν της βάσει της ιδιωτικής αυτονομίας ελεύθερης (ανα)διαπραγμάτευσης της σύμβασης δανείου είτε στο πλαίσιο του συνεργατικού καθήκοντος είτε στο πλαίσιο της ανάγκης για λήψη υπόψη της μεταβολής των συνθηκών, όπως και στο αυτορρυθμιστικό πλαίσιο του Κώδικα Δεοντολογίας¹²². Με κάθε επιφύλαξη στην αρχή της ίσης μεταχείρισης των δανειστών, ίσως μάλιστα και κατ' ορθή εφαρμογή αυτής, δεν υποχρεούται ο δανειολήπτης να καταβάλει με ίδιο τρόπο ή με ίδιο ποσοστό σε όλους τους πιστωτές, αλλά μάλλον το αντίθετο, δηλ. η ανάλογη διαφοροποίηση είναι το λογικό αναμενόμενο κατά δίκαιη ρύθμιση¹²³.

69. Αντίστοιχα και στο πλαίσιο της αυτορρύθμισης στο παράδειγμα των διατάξεων του Κώδικα Δεοντολογίας αναμένεται ότι τα περισσότερα π.ι. στην περίπτωση πολλαπλών πιστωτών θα ανέχονται διαφορετικά μέτρα ως είδη ρύθμισης, ανάλογα με το ύψος της μη ενήμερης οφειλής του ιδίου δανειολήπτη σε καθένα από αυτά, κατά τρόπο που δεν θα είναι ανεκτή η απόρριψη εκ μέρους ενός ή περισσότερων από τους πολλαπλούς πιστωτές της προκρινόμενης τελικής ρύθμισης ως κατάλληλης λύσης, χωρίς τουλάχιστον κάποιον ουσιαστικό και βάσιμο λόγο, που να σχετίζεται με την αρχή της ισότιμης μεταχείρισης, κάτι

¹²⁰ Βλ. *Τασίκα*, ΕπισκΕΔ (υπό έκδοση 2015/2016), κεφ. II. Πρβλ. για τα λεγόμενα 'reaffirmation agreements', στο πλαίσιο των οποίων ο οφειλέτης δύναται να συμφωνήσει με ορισμένους από τους πιστωτές την υπό όρους εξόφληση των υποχρεώσεών του ή την απαλλαγή του από αυτές, κατά απόκλιση από τη δικαστική διευθέτηση των οφειλών, *J. S. Ziegel*, *Comparative Consumer Insolvency Regimes* (2003), σ. 48-50, 57, 63, 88-92, 120, 161-162 (επισκόπηση από τις έννομες τάξεις του Καναδά, των ΗΠΑ, του Η.Β.)

¹²¹ Για το λεγόμενο και 'Null-Plan' ή 'zero plan', βλ. *Περάκη*, ΔΕΕ 2011, 400, 407· *Μεντή*, Άμυνα και ελευθέρωση του υπερχρεωμένου οφειλέτη (2012), σ. 172. Ενώ, πλέον, μηδενικές δόσεις καθορίζονται είτε στην προδικασία του άρθρου 5 παρ. 3 είτε κατά τη δικαστική ρύθμιση των χρεών του άρθρου 8 παρ. 5 αλλά πάντα υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 8 παρ. 2-4 του ν. 3869/2010. Πρβλ. *ΕιρΝεμέας* 69/2014 *ΧρηΔικ* 2014, 535· *ΜΠρΚορίνθου* 8/2015, *ΕφΑΔ* 2015 (με παρατηρήσεις *Κρητικού*, σ. 655).

¹²² Βλ. *Τασίκα*, ΕπισκΕΔ (υπό έκδοση 2015/2016), κεφ. II.2., αρ. 7 υποσημ. 14, 19, κεφ. II.3. αρ. 12-14, κεφ. II.7.β. αρ. 40 επ., 51 υποσημ. 133.

¹²³ Αυτό δεν σημαίνει ότι ο οφειλέτης μπορεί να διαμορφώνει την αστική αφερεγγυότητά του υπάγοντας στην προστασία του νόμου ή εξαιρώντας από αυτή πιστωτές και απαιτήσεις, βλ. σχετικά *Μακρή*, ό.π. (υποσημ. 27), σ. 43· *Αρβανιτάκη*, *Αρμ* 2010, 1461 επ. *Ρούσσο*, *ΕφΑΔ* 2010, 1287 επ. Αυτό θα σήμαινε ότι στο πλαίσιο μιας διαδικασίας με υπερβάλλοντα τα στοιχεία της συλλογικότητας, ο οφειλέτης θα μπορούσε να προβεί σε χωριστές συμφωνίες συμβιβασμού με κάποιους μόνο από τους πιστωτές του, κάτι που ακόμη και στο πλαίσιο της αυτορρύθμισης του Κώδικα, αν και θεωρητικά δυνατό, δεν χωρεί στην πράξη, ούτε δύναται να οδηγήσει στη βέλτιστη ρύθμιση, δίχως δηλ. την εμπλοκή στη ρύθμιση των πολλαπλών δανειστών, βλ. παρακάτω υπό *Ε.* και *Τασίκα*, *τιμΤ* Αλεξανδρίδου (υπό έκδοση, 2015/2016), κεφ. Β. VI., αρ 57 επ.

που ως ισχυρισμός και πάλι θα ελεγχόταν ως καταχρηστικός (ΑΚ 281). Ο δανειολήπτης δεν μπορεί λοιπόν ούτε να ωφελήσει αλλά ούτε και να επιβαρύνει κάποια π.ι. ή άλλους δανειστές του, κατά διακριτική μεταχείριση, αλλά ούτε κάποιοι από τους πολλαπλούς πιστωτές έχουν δικαίωμα να ακολουθήσουν μια διαφορετική πολιτική ρύθμισης χρέους από την προκριθείσα ως κατάλληλη λύση.

70. Έτσι αποφεύγεται το ηθικό ζήτημα, γνωστό ως ‘free riding’, που θα δημιουργούνταν αν κάποια π.ι. αποφεύγουν να εμπλακούν στις διαπραγματεύσεις ή να ξεκινήσουν την εφαρμογή των διατάξεων του Κώδικα, προκειμένου να αποφύγουν έτσι να θέσουν σε αναδιαπραγμάτευση και ίσως και απομείωση τις μη ενήμερες απαιτήσεις τους, ενώ ταυτόχρονα άλλα π.ι. επιμελώς προβαίνουν σε εφαρμογή των προτεινόμενων λύσεων του Κώδικα ή σε αναπροσαρμογή ή τροποποιήσεις μέσω διαπραγματεύσεων και κάνουν περικοπές του ύψους των απαιτήσεών τους· έτσι όμως άλλα π.ι. θα συμμετείχαν στη ρύθμιση και άλλα όχι, για να μην θίξουν το συμφωνημένο σχέδιο αποπληρωμής της απαίτησής τους, κατά την αρχική σύμβαση, επιδιώκοντας ατομική δίωξη του δανειολήπτη και ρευστοποίηση των περιουσιακών του στοιχείων (αυτού ή του εγγυητή/ασφαλειοδότη)¹²⁴. Ισχυρό οικονομικό αντικίνητρο θα είχαν οι πολλαπλοί πιστωτές να μην ακολουθήσουν αυτή την οδό (‘free riding’) καθώς μπορεί να αποδειχθεί, αντίστροφα, ότι τα π.ι. που θα καταρτίσουν χρονικά πρώτα τη ρύθμιση θα έχουν ρεαλιστική πιθανότητα ενός βιώσιμου και αποτελεσματικού τρόπου εξυπηρέτησης της ρύθμισης, όταν τα υπόλοιπα δεν θα έχουν πιθανότητα ευδοκίμησης των υψηλών (αλλά μη ρεαλιστικών πλέον) προσδοκιών για αποπληρωμή κατά την αρχική σύμβαση.

Ε. Ο βαθμός συλλογικότητας και ο εξατομικευμένος χαρακτήρας: τυπολογικά στοιχεία των διαδικασιών αυτορρύθμισης της υπερχρέωσης και αφερεγγυότητας

71. Αμφότερες οι ανωτέρω δικαιοθετικά και κανονιστικά διατυπωμένες διαδικασίες γίνεται δεκτό ότι κείνται στα όρια μεταξύ αφενός συλλογικής διαδικασίας ρευστοποίησης και ικανοποίησης οφειλών και αφετέρου ατομικής δίωξης είτε στο πλαίσιο ατομικής αναγκαστικής εκτέλεσης για ανάκτηση οφειλών είτε, άλλως, στο πλαίσιο συμφωνίας αναδιαπραγμάτευσης¹²⁵. Έτσι στον μεν Κώδικα Δεοντολογίας επικρατεί βέβαια ο ατομικός χαρακτήρας της αναδιαπραγμάτευσης μεταξύ συμβαλλομένων (inter partes) και η εύρεση της κατάλληλης, αλλά ως εξατομικευμένης νοούμενης, λύσης, χωρίς βεβαίως να δύναται να αποφεύγεται (η αναγκαία) εμπλοκή στις αναδιαπραγματεύσεις για τη ρύθμιση των οφειλών

¹²⁴ Πρβλ. Κατσά, ό.π. (υποσημ. 44), σ. 309 επ., 331.

¹²⁵ Πρβλ. Βενιέρη/Κατσά, ό.π. (υποσημ. 27), Εισαγωγή υπό Α., σ. 1 επ. (ο θεσμός συμπληρώνει το πτωχευτικό δίκαιο των εμπορών και κινείται στο μεταίχμιο μεταξύ μιας συλλογικής διαδικασίας εκκαθαρίσεων και μιας διαδικασίας – δικαστικής – αναπροσαρμογής των οφειλών του ιδιώτη σε βιώσιμο επίπεδο), υπό Α.ΙΙΙ.5), σ. 26 επ., 29 επ. (για τα γνωρίσματα των συλλογικών διαδικασιών).

και έτερων πιστωτών (π.ι.) με τις δικές τους αξιώσεις, αφού αυτές επηρεάζουν την εκτίμηση του κινδύνου και της οικονομικής δυνατότητας του δανειολήπτη για αποπληρωμή· στον δε ν. 3869/2010 πρόκειται για διαδικασία με συμμετοχή πλειοψηφίας πιστωτών¹²⁶ και με ανάλογη εφαρμογή διατάξεων του πτωχευτικού δικαίου, χωρίς πάντως να δημιουργούνται πλήρως τα απαιτούμενα στοιχεία συλλογικότητας (κυρίως συλλογική δράση και οργάνωση των πιστωτών)¹²⁷. με άλλα λόγια πρόκειται για περίπτωση που προσομοιάζει στη συλλογική πτωχευτική διαδικασία με επιπρόσθετο στοιχείο στον χαρακτήρα της ατομικής δίωξης αυτό της συμμετοχής (αντίστοιχη της αναγγελίας στην αναγκαστική εκτέλεση) περισσότερων δανειστών¹²⁸, με σκοπό βεβαίως τη σύμμετρη ικανοποίησή τους κατά ισότιμη μεταχείριση, χωρίς πάντως και πάλι να αποτελεί συλλογική διαδικασία που από την εκκίνησή της έχει διευρυμένο πλαίσιο, υποκειμενικό και αντικειμενικό¹²⁹, καθώς υφίσταται μεν κοινωνία κινδύνου των πιστωτών, και προσδοκά κανείς σύμμετρη ικανοποίησή τους, πλην όμως ελλείπουν τα όργανα της συλλογικής πτώχευσης¹³⁰.

72. Είναι προφανές ότι ο νομοθέτης ισορροπεί μεταξύ κατάλληλου μείγματος «συλλογικότητας» και «εξατομίκευσης»¹³¹, θέλοντας να ικανοποιήσει διαφορετικά έννομα

¹²⁶ Ήδη στον ν. 3869/2010 εξυπαρχής (από το στάδιο του πρώην εξωδικαστικού συμβιβασμού) δέσποζε ο προβληματισμός για την ίση μεταχείριση και σύμμετρη ικανοποίηση των πιστωτών όπως και την υπαγωγή της πλειοψηφίας τους στο σχέδιο διευθέτησης, βλ. *Κατσά*, ό.π. (υποσημ. 44), σ. 309, 330-332. Βλ. παραπάνω υπό *B.II.* αρ. 57-58 υποσημ. 112-113.

¹²⁷ Εκτός ίσως από αυτήν την περίπτωση του ν. 3869/2010 που μετά την κατάρτιση δικαστικού συμβιβασμού η διαδικασία εισέρχεται στο στάδιο εκκαθάρισης (άρθρο 9 όπως ίσχυε, και όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 18 του άρθρου 1 της υποπαρ. Α.4 του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 και πλέον με το άρθρο 14 παρ. 1 του ν. 4346/2015). Πρβλ. *Περάκη*, *ΠτωχΔ*, σ. 411 επ., 414.

¹²⁸ Η επέκταση του αντικειμενικού πεδίου εφαρμογής του ν. 3869/2010 και σε οφειλές προς το δημόσιο, διευρύνει την 'ομάδα' των πιστωτών, κυρίως θέτει το πλαίσιο για την απομείωση των απαιτήσεων του δημοσίου, υπό τις προϋποθέσεις και τα εχέγγυα των διατάξεων του νόμου. Πρβλ. στο γερμανικό νόμο InsO § 302 Nr. 1, 2 (εξαίρονται του νόμου τα χρέη προς το δημόσιο)· *Γγλεζάκη*, *ΕπισκεΔ* 2003, 597 επ.

¹²⁹ Κάτι που ισχύει στην πτωχευτική ή κάποιου αυξημένου βαθμού συλλογικότητας διαδικασία. Πρβλ. *Γέσιου Φαλτσή*, *Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσης*, τ. I (1998), παρ. 8 αρ. 12, 13· τ. II (2001), παρ. 63 υπό I· *Χατζηνικολάου-Αγγελίδου*, Η θέση του δανειστή εντός και εκτός πτώχευσης, σε: *Σύνδεσμο Ελλήνων Εμπορικόλογων* (επιμ.), 20^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, Καμένα Βούρλα, 22-24.10.2010 (2011), σ. 31 επ., 39.

¹³⁰ Για τον γενικότερο «συλλογικό χαρακτήρα» της διαδικασίας διευθέτησης των οφειλών του υπερχρεωμένου ιδιώτη, δεδομένων και των γνωρισμάτων των «συλλογικών διαδικασιών», βλ. *Βενιέρη/Κατσά*, ό.π. (υποσημ. 27), Α.ΙΙΙ.5), σ. 26 επ., 29 επ. (όπου και για τα τυπολογικά στοιχεία της πτωχευτικής διαδικασίας, ως μορφή συλλογικότητας πιστωτών) με περαιτέρω παραπομπές· *Κατσά*, ό.π. (υποσημ. 44), σ. 309 επ., 313-314· *Περάκη*, *ΔΕΕ* 2011, 400, 402, 403· *Παπαρσενίου*, *ΕφΑΔ* 2011, 915 επ.· πρβλ. και *Περάκη*, Η συμφωνία πιστωτών και επιχείρησης κατά τα άρθρα 44 και 45 του ν. 1892/1990 και η υπαγωγή της στην έννοια της συλλογικής διαδικασίας (1993), σ. 131 επ., 145 επ., 153 επ., 155 επ.

¹³¹ Για έναν πρώτο συσχετισμό πτωχευτικών διαδικασιών και συμβατικά συμφωνημένων απαλλαγών του οφειλέτη, στο όριο της αστικής αφερεγγυότητας, βλ. *Καλλιμόπουλο*, Το δίκαιο του χρήματος, σ. 383· *Αγγ.*

συμφέροντα που αναφύονται αλλά και συρρέουσες καταστάσεις, τελώντας και υπό το βάρος της επιταγής του κράτους δικαίου ('Sozialstaatsgebot') αλλά και των σύγχρονων τάσεων στο δίκαιο της αφερεγγυότητας, π.χ. 'Humanisierung des Insolvenzrechts' αλλά και 'fresh start'¹³², επιταγές που «αποψιλώνουν» την προτεραιότητα του σκοπού της πλήρους, σύμμετρης ικανοποίησης των οργανωμένων πιστωτών, βασικής προτεραιότητας στις συλλογικές διαδικασίες¹³³.

73. Έτσι η διαδικασία του Κώδικα, αν και δεν ταυτίζεται με την ελεύθερη αναδιαπραγμάτευση, βασισμένη στην ιδιωτική βούληση και στο συνεργατικό καθήκον, κάτι που προσιδιάζει αποτελεσματικότερα στον έννομο δεσμό του ενοχικού δικαίου (του ενός οφειλέτη και του ενός δανειστή), αποτελεί μια μάλλον 'υβριδική' μορφή διευθέτησης της υπερχρέωσης και των καθυστερημένων οφειλών, η οποία υποστηρίζεται από κανονιστικής φύσης διατάξεις (εποπτικού δικαίου), στις οποίες συνδυάζεται η ιδιωτική αυτονομία με τις αναγκαστικού δικαίου υποχρεώσεις για τα π.ι., όσον αφορά την οργάνωση της διαδικασίας κατά τρόπο αναγκαστικό και με έννομες συνέπειες, ώστε να μιλάμε για μια «ενισχυμένη» ('enhanced') δυνατότητα αναδιάρθρωσης των χρεών με την υποστήριξη κανόνων.

74. Αντίθετα, ένα βήμα ακόμη προς την κατεύθυνση της τυπικής (συλλογικής) πτωχευτικής διαδικασίας, θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν αυτές οι διαδικασίες που συνδυάζουν στην εκκίνησή τους για αναδιάρθρωση των χρεών, την ιδιωτική αυτονομία παράλληλα με τη νομοθετική ή/και δικαστική παρέμβαση, με ενσωματωμένα στοιχεία τυπικών συλλογικών διαδικασιών πτώχευσης/αναδιάρθρωσης. Έτσι π.χ. τέτοιας 'υβριδικής' μορφής διαδικασία πτώχευσης/αναδιάρθρωσης των χρεών θα μπορούσαν να αποτελούν διατάξεις αντίστοιχες με αυτές που προβλέπονται στο ν. 3869/2010, π.χ. με δυνατότητα εξωδικαστικού, και πλέον προδικαστικού αλλά και δικαστικού συμβιβασμού ή κατάθεσης σχεδίου διευθέτησης οφειλών, όταν π.χ. ο οφειλέτης εισφέρει στο δικαστήριο προς επικύρωση σχέδιο διευθέτησης που συμφώνησε με τους δανειστές με κρίσιμο στοιχείο την υπό προϋποθέσεις δέσμευση (ή μη) και άλλων δανειστών, και πάντως υπό συνθήκες προσωρινής αναστολής ατομικών

Κορηλάκη, Η αθέτηση της αμφοτεροβαρούς σύμβασης (2009), σ. 380 επ., 461 επ.· πρβλ. και *Κρητικό*, ό.π. (υποσημ. 27), σ. 461.

¹³² Βλ. την αιτιολογική έκθεση του ν. 3869/2010, σ. 1· *Βενιέρη/Κατσά*, ό.π. (υποσημ. 27), κεφ. Α.ΙΙ.4), σ. 21 επ.· Πρβλ. *Kohte/Ahrens/Grote* (επιμ.), *Verfahrenskostenstundung, Restschuldbefreiung und Verbraucherinsolvenzverfahren Kommentar* (5^η έκδ., 2011), InsO § 286 Rn. 3· *UNCITRAL*, *Legislative Guide on Insolvency Law* (2005), κεφ. VI.A. υπό τον τίτλο 'Conclusion of proceedings' και 'Discharge' ("... *facilitating a fresh start for insolvent debtors ...*").

¹³³ Πρβλ. στο γερμανικό δίκαιο της αστικής αφερεγγυότητας, *Schmerbach*, σε *Wimmer* (επιμ.), *Frankfurter Kommentar zur Insolvenzordnung* (6^η έκδ., 2011), InsO § 1 Rn. 13· *Becker*, *Insolvenzrecht* (3^η έκδ., 2010), σ. 49 επ. Για τη λεγόμενη 'κοινωνική προσέγγιση', βλ. *Τασίκα*, τιμΤ Αλεξανδρίδου (υπό έκδοση, 2015/2016), υπό Β.Ι., Β.ΙΙ., Γ.ΙΙ., Γ.ΙΙΙ., αρ. 4 επ. 9 επ., 72 επ., 75 επ., υποσημ. 12, 29, 128, 136.

διώξεων· ή όταν το δικαστήριο επικυρώνει και επιβάλλει ετερόνομα σχέδιο εξυγίανσης που δεσμεύει όλους τους δανειστές με οριστική παύση ατομικών διώξεων.

75. Ο συνδυασμός λοιπόν μεταξύ ιδιωτικής αυτονομίας και νομοθετικά-κανονιστικά καθορισμένης διαδικασίας για τη ρύθμιση της υπερχρέωσης εξετάζεται κατά περίπτωση ως προς τον χαρακτήρα του και πάντως δεν φτάνει να είναι η οργανωμένη παρέμβαση του δικαστή, όπως στην περίπτωση του νόμου για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά, ενώ εννοείται ότι δεν φτάνει να είναι η οργανωμένη και νομοθετικά πλήρως ρυθμισμένη, βάσει συλλογικότητας των πιστωτών και παύσης ατομικών διώξεων διαδικασία αναδιοργάνωσης/πτώχευσης η οποία εκτός από την νομοθετική παρέμβαση χαρακτηρίζεται και από τυπικότητα και αυστηρότητα.

76. Η πρόταξη *αφενός* των εξωδικαστικών μορφών (μεταξύ άλλων και με παραπομπή σε θεσπισμένους φορείς) διαμεσολάβησης, βασισμένων στην ιδιωτική βούληση (αναδιαπραγμάτευση) με το κατάλληλο μείγμα διατάξεων κανονιστικής φύσης (Κώδικας Δεοντολογίας) έναντι *αφετέρου* της προσφυγής στα δικαστήρια για απομείωση των χρεών ή και απαλλαγή του ιδιώτη από την υπερχρέωση, με σύμμετρη αλλά περιορισμένη ικανοποίηση των πιστωτών του (νόμος για υπερχρεωμένα νοικοκυριά) αλλά και *εκ τρίτου* έναντι των εν στενή εννοία (συλλογικών) πτωχευτικών διαδικασιών και διαδικασιών αναδιοργάνωσης, δεν σημαίνει ότι τα νομικά προβλήματα ή οι οικονομικές δυσχέρειες που πρέπει να ρυθμιστούν και να προβλεφθούν στις πρώτες μορφές είναι μικρότερου βαθμού.

77. Είναι όμως χρέος της έννομης τάξης μεταξύ *αφενός* τυχόν συμβατικώς συμφωνημένης αναδιαπραγμάτευσης και ρύθμισης και *αφετέρου* οργανωμένων νομοθετικών και δικαστικών παρεμβάσεων «πτώχευσης ιδιωτών» με στοιχεία συλλογικής διαδικασίας και σύμμετρης ικανοποίησης των πιστωτών αλλά και με κυρίαρχο σκοπό την απαλλαγή του καταναλωτή, όπως και *εκ τρίτου* τυπικής πτωχευτικής, οργανωμένης σε συλλογικότητα διαδικασίας, να διαθέτει ελαστικό και ήπιο κανονιστικό πλαίσιο με ‘ενισχυμένες’ κανονιστικά διαδικασίες και με έναν υψηλό βαθμό τυπικότητας, π.χ. προθεσμίες, έννομες συνέπειες κλπ. αλλά με περιορισμένη συμμετοχή των δικαστηρίων και ευρείες δυνατότητες επιλογής πιθανών ρυθμίσεων για αμφοτέρα τα μέρη, ώστε να διευκολύνονται κατά τη διεύθετηση των οφειλών.

78. Τέτοια περίπτωση είναι και ο Κώδικας Δεοντολογίας που εμπεριέχει προδιατυπωμένες λύσεις και εναλλακτικές ρυθμίσεις, δίχως να αποκλείει άλλες, στο βαθμό που τα π.ι. μπορούν να εκπληρώνουν τις εποπτικές τους υποχρεώσεις ή ακριβώς με αυτόν τον σκοπό, δηλ. παράλληλα με τη ρύθμιση, να μπορέσουν τα π.ι. να μην ξεπεράσουν τα δικά τους άκρα όρια εποπτικής νομιμότητας. Οι προβλεπόμενες από τον Κώδικα διαδικασίες επιτρέπουν σε αμφοτέρες τις πλευρές (οφειλέτη και δανειστή) μια συνολική θεώρηση ενός ευρέος φάσματος εναλλακτικών λύσεων και νομικών δυνατοτήτων.

79. Υποχρέωση επίσης του νομοθέτη είναι να πετύχει όχι απλώς να μην επικαλύπτονται οι διαφορετικής έντασης αφερεγγυότητας διαδικασίες, καθώς είναι φυσικό, ανάλογα με τη

δοσολογία συλλογικότητας-τυπικότητας ή αναγκαστικού δικαίου να μην είναι απολύτως διακριτά χωρισμένες οι διαδικασίες, αλλά κυρίως να πετύχει να είναι νομικά και διαδικαστικά (δικονομικά) διακριτή η μετάβαση και η συνέχιση της διευθέτησης και επίλυσης της υπερχρέωσης από τη μία διαδικασία στην άλλη· όπως και να παραμένει διακριτή η πιθανότητα να χωρούν και να σωρεύονται ταυτόχρονα, άλλως να συντρέχουν παράλληλα οι διαδικασίες, ώστε τυχόν δυσχέρεια στη μια διαδικασία να καθιστά πιο πιθανή τη μεταπήδηση σε άλλες, απόλυτα αναγκαστικές και νομοθετικά ρυθμισμένες διαδικασίες αναδιοργάνωσης ή πτώχευσης: π.χ. εν προκειμένω, για τον καταναλωτή ή γενικότερα ιδιώτη, ακόμη και ελεύθερο επαγγελματία, είτε στο ν. 3869/2010 είτε δικαστικά μέτρα αναγκαστικής εκτέλεσης, άλλως για τον έμπορο-επιχειρηματία (εφόσον δεν υπάγεται στο ν. 3869/2010) είτε στις διατάξεις ειδικής εκκαθάρισης του ν. 4307/2014 είτε στην πτώχευση του ΠτωχΚ.

80. Η διαφοροποίηση των πιστωτών ανάλογα με την φύση της οφειλής, π.χ. σε ιδιώτες, χρηματοδοτικά-πιστωτικά ιδρύματα, δημόσιο, ή ανάλογα με το βαθμό εξασφάλισής της, π.χ. εμπραγμάτως εξασφαλισμένοι ή απλώς εγγειόγραφοι, ή ανάλογα με το ύψος της, π.χ. υψηλές ή χαμηλές απαιτήσεις κλπ., έστω και αν είναι εύλογη, προκαλεί ένα πρόβλημα συντονισμού αλλά και κατακερματισμού της διαδικασίας αφερεγγυότητας και απομακρύνει το χρονικό σημείο επίτευξης της ρύθμισης αλλά και αυξάνει τα έξοδα της διαδικασίας. Απέναντί της βρίσκεται η ομογενοποίηση των δανειστών, όπως π.χ. στο ν. 3869/2010, αλλά με πρώτηιστη προϋπόθεση την ύπαρξη ιδιωτικών οφειλών αλλά και αποκλειστική του εφαρμογή, δηλ. χωρίς δυνατότητα να ακολουθήσει ο οφειλέτης άλλες διαδικασίες κατά του Δημοσίου.

81. Περιπτώσεις σύγκρουσης συμφερόντων μεταξύ των πολλαπλών πιστωτών στη διαδικασία του Κώδικα δεν αναμένεται λόγω κοινής τους ιδιότητας και προφανώς κοινής φύσης των οφειλών (συνήθως για τους καταναλωτές, ενυπόθηκα στεγαστικά αλλά και καταναλωτικά), οπότε δημιουργούνται πρόσφορες συνθήκες για μια συμφωνία κατανομής βαρών και ικανοποίησης από τις διατάξεις της ρύθμισης, καθώς τα π.ι. ανεξαρτήτως διαφορών, κυρίως ως προς το ύψος των οφειλών, το είδος και την χρονική προτεραιότητα της εξασφάλισης (ενυπόθηκες, ενεχυρασμένες ή με προσωπικές ασφάλειες ή και καθόλου εξασφαλισμένες απαιτήσεις) αναμένεται να έχουν τις ίδιες προσδοκίες και αντίστοιχα περιθώρια ανάληψης του κινδύνου, αναφορικά με την υπό διαπραγμάτευση ρύθμιση.

82. Η ‘ανοιχτή’ κατά την καλή πίστη και αμοιβαία εμπιστοσύνη αναδιαπραγμάτευση αντανακλά και στις σχέσεις των πολλαπλών πιστωτών, δηλ. των π.ι. μεταξύ τους, καθώς αναγκάζονται να καταστήσουν *inter se* διαφανείς και τις δικές τους υποχρεώσεις και αναλήψεις κινδύνου, και τις προσδοκίες τους, όπως ασφάλειες πιστωτικού κινδύνου που έχουν καταρτίσει, τυχόν μεταβίβαση των αξιώσεών τους κατά εκχώρηση ή κατά εκχώρηση (αν δεν έχουν αναθέσει κατά εξουσιοδότηση) προς είσπραξη κλπ.· ενώ θα πρέπει να

συμφωνούν ότι είναι οικονομικά βέλτιστη η ρύθμιση των χρεών¹³⁴ έναντι της αναγκαστικής εκτέλεσης ή της προσφυγής του καταναλωτή στις διατάξεις περί αφερεγγυότητας του ν. 3869/2010. Αλλά και ο δανειολήπτης μπορεί να προτιμά τη διαδικασία αναδιαπραγμάτευσης και εύρεσης κατάλληλης λύσης του Κώδικα, π.χ. δίχως να μεταβιβάσει την κυριότητα του ενυπόθηκου ακινήτου, αντί των όρων ρευστοποίησης της περιουσίας του ή της αμφίβολης λόγω στενών και περιοριστικών, πλέον, προϋποθέσεων προστασίας της κατοικίας του κατά τις διατάξεις του ν. 3869/2010.

83. Το σημαντικότερο στοιχείο είναι η εντός του πλαισίου αναδιαπραγμάτευσης του χρέους συμφωνία για διερεύνηση και ανανέωση του πιστωτικού ‘προφίλ’ του οφειλέτη, αν δηλ. αυτός και σε ποιο βαθμό θα μπορέσει αντικειμενικά να εξυπηρετήσει τη ρύθμιση σε συνδυασμό με άλλες οφειλές και ανάγκες, που στην περίπτωση ιδιώτη, δίχως κάποια επαγγελματική, επιχειρηματική δραστηριότητα, είναι η διαβίωσή του, κάτι που τίθεται υπό την αίρεση της βιωσιμότητας και σταθερότητας των εισοδημάτων του. Αν δηλ. αναμένεται ανεργία ή μείωση εισοδήματος του οφειλέτη σε βαθμό που να μην μπορεί να εξυπηρετεί ούτε τη διαβίωσή του, τότε τίθεται εν αμφιβόλω η λυσιτέλεια της επίσπευσης ρευστοποίησης της περιουσίας του, είτε διά των προστατευτικών αλλά αυστηρών διατάξεων του ν. 3869/2010 είτε διά των διατάξεων της αναγκαστικής εκτέλεσης.

84. Τα προτερήματα της διαδικασίας του Κώδικα είναι η ‘ευλυγισία’ και η ευκολία στην υιοθέτηση λύσεων, όπως και στην αναζήτηση για τη βέλτιστη επιλογή, ενώ εξασφαλίζεται ταχύτητα χρόνου και αποφυγή δικαστικών κυρίως αλλά και άλλων εξόδων¹³⁵. Πλέον τούτων, η διαδικασία της διευθέτησης των χρεών βασίζεται σε διαδικασίες και συμπεριφορές που επιτάσσονται στα π.ι. από τον επόπτη, οπότε οι κανόνες του Κώδικα απευθύνονται στα π.ι., ώστε να θέσουν σε κίνηση ένα πρώτο στάδιο αναδιαπραγματεύσεων προς αναδιάρθρωση των χρεών, επιβάλλοντας έτσι στα εποπτευόμενα π.ι. αυτές τις διαδικασίες¹³⁶. Επιπλέον η

¹³⁴ Με βάση την αρχή της καλής πίστης στο προσυμβατικό στάδιο της κατάρτισης της συμφωνίας ρύθμισης, οι πολλαπλοί πιστωτές, μη συνδεδεμένοι με συμβατικό δεσμό *inter se* (όπως ο δεσμός μεταξύ δανειστή και οφειλέτη, ο οποίος και αυτός εμπλουτίζεται κατά την καλή πίστη, προκειμένου, υπό περιστάσεις, να θεμελιωθεί η υποχρέωση αναδιαπραγμάτευσης), εμπλέκονται και αυτοί αναπόφευκτα στις αναδιαπραγματεύσεις για τις εκκρεμείς οφειλές (‘duty to cooperate’). Περίπτωση ενοχικού δεσμού μεταξύ περισσότερων πιστωτών αποτελούν τα λεγόμενα κοινοπρακτικά δάνεια (‘syndicated loans’), βλ. Ρόκα/Γκόρτσο, Τραπεζικό δίκαιο (2η έκδ., 2012), σ. 234 επ.

¹³⁵ Πρβλ. εν συνόλω *UNCITRAL*, Legislative Guide on Insolvency Law (2005), κεφ. II.B., υπό τον τίτλο ‘Voluntary restructuring negotiations’, σ. 21 επ., ιδίως κεφ. II.B.1. παρ. 4, 5 επ., σ. 22 επ. και υπότιτλο ‘3. Rules and guidelines for voluntary restructuring’, παρ. 17, σ. 25 (www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf - τελευταία πρόσβαση 01.09.2015).

¹³⁶ Πρβλ. *J. M. Garrido* (επιμ.), World Bank Study: Out-of-Court Debt Restructuring, σ. 27 επ. (Section III.: ‘Informal Workout Procedure’), και ιδίως τις αρχές (‘principles’) B4.1 (“While a reliable method for timely resolution of inter-creditor differences is important, the financial supervisor should play a facilitating role consistent with its regulatory duties as opposed to actively participating in the resolution of inter-creditor

διαδικασία του Κώδικα λαμβάνει υπόψη ακόμη και μη ληξιπρόθεσμες οφειλές, ώστε έτσι να μπορεί να προλαμβάνεται το φαινόμενο της υπερημερίας τους, αποφεύγει την ανελαστικότητα των συλλογικών διαδικασιών και της ομάδας των δανειστών, διατηρεί ζωντανή την προσδοκία για διατήρηση, κατά το δυνατό της αρχικής συμβατικής ισορροπίας μεταξύ των μερών, εξυπηρετεί την προστασία τυχόν ιδιαίτερων συμφερόντων, τόσο του δανειολήπτη όσο και του πιστωτή, κάτι που δεν είναι δυνατό στο αναγκαστικό δίκαιο τυχόν συλλογικών διαδικασιών, ενώ δίνει χώρο σε αξιολογήσεις του συμβατικού δικαίου των ενοχών για την επίλυση των διαφορών, ενάντια στις διαφορετικές αξιολογήσεις του πτωχευτικού δικαίου ως σύστημα συλλογικής δράσης και ικανοποίησης των πιστωτών¹³⁷.

differences”) και B5.1 (“*A country’s financial sector (possibly with the informal endorsement and assistance of the central bank, finance ministry, or bankers’ association) should promote the development of a code of conduct on a voluntary, consensual procedure for dealing with cases of corporate financial difficulty in which banks and other financial institutions have a significant exposure, especially in markets where corporate insolvency has reached systemic levels*”).

¹³⁷ Η αμφισβήτηση των συμβατικών λύσεων και των επί τη βάση της ιδιωτικής αυτονομίας διαδικασιών αυτορρύθμισης για την επίλυση της υπερχρέωσης, από τους *E. Warren/J. L. Westbrook*, *Contracting out of Bankruptcy: An Empirical Intervention*, 118 *Harvard Law Rev.* (2005), 1197 επ., οι οποίοι υποστηρίζουν (“*contrary to the assumptions of the ‘contractualists’*”), ότι δύσκολα συγχρονίζονται οι απαιτήσεις των δανειστών-πιστωτών μεταξύ τους, προκειμένου να διαπραγματευθούν, όπως και ότι αποδεικνύονται ουσιαστικές ανεπάρκειες της διαδικασίας, κυρίως ως προς ανακύπτοντα κόστη, ισχύει μάλλον για τις αναγκαστικού δικαίου συλλογικές πτωχευτικές ή οιοσδήποτε πτωχευτικές διαδικασίες (εκκαθάρισης) εξυγίανσης εμπορικών εταιριών και τη δυνατότητα εκούσιων καταβολών και πληρωμών, όπως και για την ελευθερία επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου στις διεθνείς πτωχεύσεις· οπότε δεν φαίνεται ότι αναφέρονται στην υπερχρέωση των ιδιωτών, κυρίως καταναλωτών και έτσι δεν φαίνεται να απομειώνει την αξία των ανωτέρω σκέψεων. Πρβλ. και *P. Jostarndt/Z. Sautner*, *Out-of-Court Restructuring versus Formal Bankruptcy in a Non-Interventionist Bankruptcy Setting*, 14 *Review of Finance* (2010:4), 623 επ., 668, σύμφωνα με τους οποίους υψηλότερη πιθανότητα επιτυχίας για αναδιάρθρωση του χρέους μέσω εξωδικαστικών συμφωνιών (αντί των λοιπών συλλογικών διαδικασιών της πτώχευσης ή αντίστοιχές τους) έχουν οι εταιρείες με πιστωτές κυρίως τράπεζες (δηλ. με εναρμονισμένα συμφέροντα).